

Plan xeral de normalización da lingua galega

Sector 6. Sociedade

XUNTA DE GALICIA

Presidente da Xunta de Galicia

Emilio Pérez Touriño

Secretaría Xeral de Política Lingüística

María Sol López Martínez

Edita

Xunta de Galicia

Presidencia

Secretaría Xeral de Política Lingüística

Copyright da edición

Xunta de Galicia

Depósito legal

C-540-2006

ISBN

84-453-4211-8

Deseño gráfico

ocumodeseño

Imprime

Litonor

Plan xeral de normalización da lingua galega

Sector 6. Sociedade

XUNTA DE GALICIA

PRESIDENCIA

Secretaría Xeral de Política Lingüística

Prólogos

A lingua, parafraseando a Ramón Piñeiro, non é só un medio de comunicación, un sinal cifrado que os homes e as mulleres utilizamos para entendernos, senón o distintivo da identidade máis elemental dun pobo e dunha cultura.

Somos galegos, en parte, porque temos unha lingua que nos diferencia dos falantes doutras comunidades lingüísticas e temos unha cultura que, ao expresarse en lingua galega, incorpora un xenuíno trazo de singularidade, sen perder por isto vocación universal. O galego é o máis claro marcador da nosa personalidade colectiva e o noso ben cultural máis prezado. Un tesouro que debemos preservar.

A Lei de normalización lingüística, aprobada por unanimidade no ano 1983, e na que traballaron como deputados, con paixón e entusiasmo, Ramón Piñeiro e o seu discípulo e colaborador Carlos Casares, é o marco legal de referencia para a política lingüística en Galicia. Esta lei, porén, carecía do acompañamento dun programa de accións relacionadas e orientado a facer realidade os seus preceptos. Esta é, precisamente, a función do Plan xeral de normalización da lingua galega, a cuxa aplicación dedicará o Goberno que presido os esforzos e os medios necesarios.

O contido do plan, recollido no libro que teñen nas mans, aprobouse o 22 de setembro de 2004, por unanimidade de todas as forzas políticas con representación no Parlamento de Galicia. O consenso e o diálogo foron os impulsores do plan, reflectindo o desexo amplamente maioritario dos galegos e das galegas de desenvolver a recuperación do galego dende a colaboración, o entendemento e a ausencia de conflitos.

A chegada á Xunta de Galicia do novo Goberno prodúcese coincidindo co momento no que o Plan xeral de normalización da lingua galega debe ser executado. O Goberno galego deu axiña os primeiros pasos para facilitar este labor. A política lingüística non será xa un elemento lateral da Administración e as accións dirixidas a mellorar a situación do galego levaranse a cabo dende a totalidade da Xunta de Galicia e das institucións que dela dependen.

Nesta dirección, unha das nosas primeiras decisións foi a de elevar o rango político e administrativo do departamento que debe liderar o proceso de normalización do galego, situándoo no centro do organigrama da Xunta de Galicia para, deste xeito, facilitar a incidencia interdepartamental e a coordinación de accións conxuntas.

O Plan xeral de normalización da lingua galega parte duns diagnósticos realistas. Son realidades, e como tal debemos recoñecelas, que algúns galegos non perciben a lingua como un elemento central da súa identidade, ou que o ámbito urbano merece unha atención especial, ou tamén que se corre o risco de que a lingua poida utilizarse como un instrumento de confrontación política. Pero os redactores do plan acertan ao rubricar as fortalezas do galego, que tamén son realidades sólidas e esperanzadoras. Salientarei dúas que me parecen sumamente importantes. En primeiro lugar, non atopamos actitudes de hostilidade cara á lingua. Lonxe diso, gozamos dun clima de concordia e convivencia lingüística que debemos valorar e aproveitar. Por outra banda, temos que outorgarlle todo o peso que merece ao mellor dato que pode presentar unha lingua minoritaria: os galegofalantes habituais son maioría en Galicia.

Se tivésemos que valorar os obxectivos que os redactores do plan marcaron como prioritarios, concordaríamos en que son, cando menos, ambiciosos. Os eidos de actuación van dende o sector público ata o plano familiar, dende

avances en materia de dereitos lingüísticos ao espallamento dos ámbitos de uso. A aplicación das medidas deste programa compromete todos os actores da sociedade galega. O Goberno porá os medios e realizará os esforzos que se esperan del, pero será necesaria a implicación da sociedade civil e dos seus sectores máis dinámicos para que o galego poida gozar, redundando no fermoso tópico cunqueirán, das mil primaveras máis.

O labor dos redactores do plan terá que complementarse cun traballo do Goberno, igualmente rigoroso, que estableza as pautas e as prioridades en función dos recursos e dos tempos. A política lingüística desta nova etapa deberá distinguirse pola súa maior convicción, polo seu talante máis comprometido e decidido, pero tamén polo seu carácter conciliador e dialogante. É unha obriga dos que temos responsabilidades de goberno manter o clima de concordia e entendemento que fixo posible a unanimidade política e un amplísimo consenso social arredor da lingua.

A lingua non debe ser a bandeira de ninguén, porque ninguén pode dicir que lle pertenza en exclusiva. A lingua é de todos. Na responsabilidade de imprimirlle o pulo necesario para que o galego teña presenza en todos os ámbitos da vida, son os galegos os que se deben implicar. O futuro da lingua de Rosalía está no compromiso dos seus fillos e fillas. E ese é un futuro e un compromiso que o Goberno quere compartir con toda a sociedade.

Emilio Pérez Touriño
Presidente da Xunta de Galicia

A miña dedicación á universidade e á actividade académica estivo sempre vinculada a unha sensibilidade que non era exclusivamente científica. A miña orixe, no rural ourensán, fíxome ter unha relación coa lingua galega que cualificaría de natural e espontánea. Cando por motivo dos meus estudos entrei de forma continuada en contacto coa cidade, para min había algo de raro na actitude que algunhas persoas amosaban cara á lingua na que me falaran os meus pais e avós. Naqueles anos, felizmente pasados, nos que había certos ambientes nos que nunca se falaba en galego e comportamentos que coutaban os que así se expresaban, empecei a sentir que o meu interese polas linguas, a literatura, a lingüística e a filoloxía se mesturaban cun impulso irracional e emotivo cara ao que, de nena, aínda non percibía como unha parte do que eu era. Na universidade coñecín as persoas que me axudaron a darlle forma a ese sentimento e a encamiñalo cara a unha actividade que, en principio, debería ser desapaixonada e recuberta dunha obxectividade e empirismo que idealmente lle conferimos case todos á investigación nas humanidades. Empecei así a centrar a miña atención na lingua que eu cría única, cando pensaba que o mundo era pouco máis que Sobrado (Gomesende), da man de, entre outros, o profesor Ramón Lorenzo. Puiden así, grazas á filoloxía e á universidade, cumprir co desexo de case calquera traballador: dedicarme a algo que, ademais de interesarme e gustarme, amaba. Agora, da man do Goberno presidido por Emilio Pérez Touriño, teño a responsabilidade, o privilexio e a oportunidade de incidir na mellora da situación do que leva impulsado e estimulado gran parte dos meus ánimos: a lingua.

O Plan xeral de normalización da lingua galega viu a luz nun clima de consenso que reflicte o desexo dos galegos: facer do galego a causa de todos. Ninguén comprende que a lingua sexa patrimonio dun grupo ou que alguén teña a potestade exclusiva para emitir xuízos de valor sobre as solucións a un problema complexo que afecta todas as esferas da vida dos galegos. O novo Goberno afianzará o clima de consenso e diálogo que impulsou a redacción deste plan. As medidas que se establezan, o seu percorrido e impacto, malia contar cun impulso decidido e firme, non deben fomentar a exclusión nin o enfrontamento. A actitude da Secretaría Xeral de Política Lingüística será a de colaborar con todos os actores do proceso de normalización do galego, coas forzas políticas e os representantes dos colectivos sociais, económicos e culturais.

No momento de presentar esta segunda edición do Plan xeral de normalización da lingua galega, a política lingüística da Xunta de Galicia, por primeira vez en moitos anos, non estará dedicada a probar receitas máis ou menos eficaces ou a discutir sobre a conveniencia da aplicar certas medidas. O Plan xeral de normalización constitúe unha serie de obxectivos e medidas o suficientemente elaborados e extensos, e dispón con claridade as liñas estratéxicas que se deben seguir. O labor do executivo será, xa que logo, poñer en práctica estas medidas e adecualas aos tempos e aos orzamentos. O primeiro labor é o de estruturar todo este contido e empezar, máis pronto ca tarde, coa intervención, é dicir, tomando as decisións pertinentes e fornecendo de recursos os distintos actores sociais involucrados no proceso para espallar o galego a todos os ámbitos da vida pública e privada de Galicia.

Os autores do plan foron ambiciosos porque a sociedade galega demanda ambición, claridade e decisión no proceso de revitalización do galego. O contido do Plan xeral de normalización require que o Goberno galego mude as actitudes, escoras e eivas dunha política lingüística que se amosou ineficaz ao longo de máis de vinte anos. O mesmo cumprimento dos obxectivos deste documento require que se dean pasos nunha dirección distinta, adecuando o gasto dos recursos a estas novas necesidades, profesionalizando a actividade planificadora e coordinando con máis efectividade e solvencia as múltiples accións, moitas veces solapadas, que se veñen facendo en Galicia en favor do galego.

Non quixera rematar esta breve introdución, sen destacar a oportunidade que supón o inicio deste proceso. O galego goza aínda dunha saúde excelente. Os galegos que escollemos esta lingua somos maioría e tamén somos maioría os que cremos na experiencia enriquecedora do bilingüismo. Lonxe quedan eses días nos que se cría que as linguas eran elementos incompatibles, nos que se identificaba unha identidade de forma discreta, negando o enriquecemento da diversidade. O galego manterase porque leva pasado por momentos na súa historia que foron claramente

máis difíciles, e foi o pulo dos falantes o que mantivo viva a lingua. O galego manterase porque nunca houbo máis esforzos dedicados a parar o proceso de perda de falantes, nin nunca fomos tantos os que estivemos de acordo na forma de facelo. O galego manterase porque, como reflicte este libro, esta é a vontade de todos os homes e mulleres que habitamos este país.

Marisol López Martínez
Secretaria xeral de Política Lingüística

Persoas que participaron na elaboración do Plan xeral de normalización da lingua galega

Comisión técnica

Presidente:

Manuel González González

Secretario:

Xosé Gregorio Ferreiro Fente

Vogais:

Xesús Ferro Ruibal

Modesto Aníbal Rodríguez Neira

Delegados dos partidos políticos con representación no Parlamento de Galicia nas comisións sectoriais

García Negro, Pilar

Vogal do Bloque Nacionalista Galego

Rodríguez González, Manuel Luís

**Vogal do Partido Socialista de Galicia-
Partido Socialista Obrero Español**

Rodríguez Seijas, Dolores

Vogal do Partido Popular de Galicia

Comisións sectoriais

Comisión Sectorial Nº 1. Administración

Presidente:

Monteagudo Romero, Xoaquín

Secretario:

González Martínez, Xosé

Vogais:

Braña Gutiérrez, Manuel

García Cancela, Xermán

González Trigás, Miguel Ángel

López-Suevos Fraguera, Ana

Rodríguez González, Román

Rúa Prieto, Xoán Antonio

Sánchez García, Benigno

Comisión Sectorial Nº 2. Educación, Familia e Mocidade

Presidente:

Silva Valdivia, Bieito

Secretario:

Lorenzo Suárez, Anxo M.

Vogais:

Baños González, José Luis

Costa Casas, Xoán

Fernández Paz, Agustín

Iglesias Álvarez, Ana

Lage Tuñas, José Manuel

Moar Armas, José Antonio

Pose Porto, Héctor

Rey Barreiro-Meiro, Teresa

Comisión Sectorial Nº 3. Medios de Comunicación e Industrias Culturais

Presidente:

Sánchez Izquierdo, Alfonso

Secretario:

Pavón González, Xerardo

Vogais:

Callón Torres, Carlos

Campos Freire, Francisco

De la Cruz Blanco, Ángel

García Rei, Ramón

Senín Fernández, Francisco Xavier

Comisión Sectorial Nº 5. Sanidade

Presidente:

Fraga Bermúdez, Xosé María

Secretaria:

Rodríguez Cerdeira, Carmen

Vogais:

Benavente Jareño, Pedro

Ferrón Vidán, Xurxo

Otero Costas, Xesús

Sixto Dasilva, M.^a del Carmen

Vaamonde García, Pablo

Vázquez Vizoso, Francisco

Comisión Sectorial Nº 4. Economía

Presidenta:

Rodríguez Galdo, M.ª Xosé

Secretario:

Novo Folgueira, Paulino Francisco

Vogais:

Blanco Lino, Juan M.

Martínez Chantada, José

Miguélez Díaz, Eliseo X.

Rodeiro Marta, Francisco J.

Sineiro García, Santiago

Veiga Fernández, Pedro

Comisión Sectorial Nº 6. Sociedade

Subcomisión 6 A

Servizos Sociais, Crenzas Relixiosas e Inmigración

Presidente:

Carballo Ferreiro, Xosé Manuel

Secretario:

Pin Millares, Xosé María

Vogais:

Andión Marán, Xulio

Fernández Lago, Xosé

Lagos Fernández, Ramón

Montiel Iñíguez de Heredia, Arántzazu

Primo Constantino, Carmela

Subcomisión 6 B

Asociacionismo, Deporte, Lecer e Turismo

Presidente:

Subiela Pérez, Xaime

Secretario:

Blanco Campaña, Xosé Luís

Vogais:

Casas Suárez, Felicidad

Gesto Rodríguez, Jesús

López Ribas, Antón (Mago Antón)

Sabucedo Cameselle, Xosé Manuel

Sánchez Blázquez, Xosé

Sanmartín Gómez, Loreto

Comisión Sectorial Nº 7. Proxección Exterior da Lingua

Presidente:

López Gómez, Felipe Senén

Secretario:

Suárez Suárez, Manuel

Vogais:

Fandiño Barreiro, Tareixa

Fernández Rodríguez, Alberto

Rodríguez Rodríguez, Alfredo

Persoas que fixeron achegas ao PNL a través de entrevistas

Alonso Montero, Xesús

Blanco Campaña, Xosé Luís

Callón Torres, Carlos

Carballo Ferreiro, Xosé Manuel

Costa Casas, Xoán

Fernández Freixanes, Víctor

Fernández Paz, Agustín

Fraga Bermúdez, Xosé María

González Martínez, Xosé

Lorenzo Suárez, Anxo M.

Maure Rivas, Xulián

Méndez Romeu, José Luis

Monteagudo Romero, Henrique

Monteagudo Romero, Xaquín

Montero Prego, Benito

Palmeiro, Xosé María

Rey Barreiro-Meiro, Teresa

Rodríguez Galdo, María Xosé

Sabucedo Cameselle, Xosé Manuel

Sánchez Izquierdo, Alfonso

Santamarina, Antón

Senín Fernández, Xavier

Silva Valdivia, Bieito

Subiela Pérez, Xaime

Varela García, Carlos

Vázquez Monxardín, Afonso

Auxiliar da comisión técnica:

Domínguez Castro, Carolina

Auxiliares das comisións sectoriais:

Araúxo García, María Nuria

Pérez Rodríguez, Francisco Alexandre

PEDÍUSELLES OPINIÓN POR CARTA A 959
PERSOAS

Abreviacións

ANPA	Asociación de Nais e Pais de Alumnos/as
CCG	Consello da Cultura Galega
CEFORE	Centro de Formación e Recursos
CRTVG	Compañía de Radio-Televisión de Galicia
DXPL	Dirección Xeral de Política Lingüística
EGAP	Escola Galega de Administración Pública
ENL	Equipo(s) de Normalización Lingüística
ESO	Educación Secundaria Obrigatoria
PEGAMP	Federación Galega de Municipios e Provincias
LNL	Lei de Normalización Lingüística
MRP	Movemento de Renovación Pedagóxica
MSG	Mapa Sociolingüístico de Galicia
P.E.N.	PEN Clube de Galicia
PNL	Plan Xeral de Normalización da Lingua Galega
RG	Radio Galega
SITGA	Sistema de Información Territorial de Galicia
TERMIGAL	Servizo de Terminoloxía Galega
TIC	Tecnoloxías da Información e da Comunicación
TVE	Televisión Española
TVG	Televisión de Galicia
UDC	Universidade da Coruña
UDV	Universidade de Vigo
UE	Unión Europea
USC	Universidade de Santiago de Compostela

Acordo do pleno da Cámara do Parlamento de Galicia sobre o Plan xeral de normalización da lingua galega

O Pleno da Cámara, na súa sesión do día 21 de setembro de 2004, adoptou o seguinte acordo en relación coa comunicación da Xunta de Galicia sobre o Plan xeral de normalización da lingua galega, ao abeiro dos artigos 140 e 141 do Regulamento:

Aprobación pola unanimidade dos 55 deputados e deputadas presentes do Plan xeral de normalización da lingua galega, (doc. núm. 17629, BOPG núm. 622 do 07.09.04), e das resolucións presentadas polos grupos parlamentarios que se relacionan a seguir:

a) *Resolucións aprobadas con modificacións, co contido literal seguinte:*

- Do G.P. do Bloque Nacionalista Galego

Núm. 1

“O Parlamento de Galicia insta a Xunta de Galicia a adoptar todas as medidas precisas a fin de que sexan corrixidos, restituídos e oficializados definitivamente todos os topónimos como obriga legal para os poderes públicos, institucións, empresas e organismos públicos actuantes en Galicia.”

Núm. 2

“O Parlamento de Galicia insta a Xunta de Galicia para que adopte no ámbito das súas competencias as medidas tendentes a que os seus cargos públicos e os dos organismos e entes autonómicos, sociedades públicas e institucións dela dependentes fagan uso público tanto oral como escrito de xeito sistemático da lingua galega no desempeño da súa responsabilidade pública; así mesmo as medidas conducentes ao mesmo nos concellos e deputacións de Galicia.”

Núm. 3

“O Parlamento de Galicia insta a Xunta de Galicia a fin de que en todo tipo de axudas e subvencións procedentes de fondos públicos galegos procure promover a presenza da lingua galega, mesmo naqueles casos nos que se requira a compañía doutra ou outras linguas.”

Núm. 4

“O Parlamento insta a Xunta de Galicia a promover o desenvolvemento regulamentario preciso para cada ámbito ou sector do plan, coas correspondentes dotacións orzamentarias nos próximos exercicios orzamentarios”.

b) *Resolucións aprobadas sen modificacións, co contido literal seguinte:*

- Do G.P. do Bloque Nacionalista Galego:

Núm. 5

“O Parlamento insta a Xunta de Galicia ao establecemento de procedemento de seguimento, avaliación e control do Plan xeral de normalización da lingua galega, informando con regularidade ao Parlamento”.

- Do G.P. dos Socialistas de Galicia

Núm. 1

“O Parlamento galego insta a Xunta de Galicia a presentar ante o Parlamento a programación anual para o desenvolvemento das medidas propostas no Plan xeral de normalización da lingua galega”

Núm. 2

“O Parlamento galego insta a Xunta de Galicia a establecer o procedemento para a avaliación do desenvolvemento do Plan de Normalización da lingua galega e dos resultados acadados. O dito informe será presentado no Parlamento periodicamente ao finalizar o período de aplicación da planificación anual.”

- Do G. P. Popular de Galicia:

“O Parlamento de Galicia insta a Xunta de Galicia a modificar a redacción da medida 2.1.15, substituíndo o texto:

“Crear un corpo de inspectores específico que se encargue de atender as funcións da inspección educativa, no ámbito do ensino do galego e en galego”,

polo seguinte:

“Encargar aos inspectores especialistas en lingua galega atender as funcións de inspección educativa no ámbito do ensino do galego.”

O que lle comunico para o seu coñecemento e para os efectos oportunos.

Santiago de Compostela, 23 de setembro de 2004

José Ramón Cólera Leirado
Oficial maior

Sr. Director Xeral de Relacións Parlamentarias.

Presentación

Unha política lingüística galega e renovadora

Galicia e o seu Goberno acumularon, nos últimos vinte e cinco anos, unha experiencia propia de promoción da nosa lingua. A posta en marcha da Administración autonómica non partía de cero en moitas áreas, porque, por exemplo, xa se coñecían os procesos de programación, deseño e construción de novas vías de comunicación, de novas infraestruturas deportivas, sanitarias ou educativas; había técnicos formados e empresas con experiencia. Pero a área lingüística era totalmente nova, aquí non había experiencia institucional ningunha de como converter unha lingua familiar en oficial da Administración, do Parlamento, dunha cadea de radio e televisión, do ensino, da sanidade; tampouco tiñamos procesos definidos nin técnicos formados. Así que nuns eidos conseguíuse facer mellor e noutros non tan ben. Á propia sociedade levoulle o seu tempo afacerse a ver a súa lingua doméstica e coloquial desenvolvendo funcións xurídicas, administrativas, comunicativas, educativas ou relixiosas que nunca antes tivera ou das que a inmensa maioría dos cidadáns nunca oíran falar. As características propias do caso lingüístico galego, diferentes do caso catalán, do vasco e doutras linguas minoritarias, e os propios ritmos da nosa sociedade tampouco permitían transplantar experiencias alleas. Galicia creou o seu modelo propio e dedicou a esta materia importantes recursos. Do que se trata agora, despois dunha primeira etapa, é de renovar a nosa política lingüística, de adecuala aos novos tempos, para que o galego poida enfrontarse aos retos e esixencias da sociedade da comunicación, para que a nosa lingua avance sen problemas coa axuda das novas tecnoloxías, para que perviva neste século XXI que acabamos de comezar.

Satisfacción do camiño andado

A introdución do galego no ensino, na sanidade, na radio e na televisión, no Parlamento, na Administración, no *Diario Oficial de Galicia*, o impulso ao mercado editorial, a introdución da lingua galega en corenta universidades de todo o mundo, a revisión do nomenclátor, a creación dun centro de investigación lingüística e literaria, que leva o nome de Ramón Piñeiro, o apoio económico a miles de iniciativas cívicas a prol da lingua galega e moitas outras realidades fan que, por primeira vez en moitos séculos, o galego volva ao interior das familias dignificado como lingua formalizada. A Xunta de Galicia dedicou importantes recursos humanos e económicos a todo este labor e sente lexítimo orgullo, porque á vista está o aumento das catro competencias lingüísticas en galego da nosa sociedade e porque a acción institucional colaborou decisivamente ao aumento da estima como pobo e da práctica da lingua.

É innegable que o galego ten problemas vellos e problemas novos, pero sería faltar á verdade non recoñecer que, ao mesmo tempo, existe un verdadeiro fenómeno social de reinserción na lingua propia por parte de persoas e grupos e que ningún sector social (relixión, empresariado, ciencia, policía, etc.) é alleo a este proceso. Cando un movemento

de reinserción na tradición e de actualización desa tradición acadada o volume que hoxe ten a reivindicación da lingua galega, é pouco previsible que se apague, o natural é que vaia en aumento.

A sociedade percibe que a lingua galega está en proceso de se converter na lingua normal de innumerables actividades e que existe unha marea social que puxa nesa dirección. O Día das Letras Galegas e o Día de Galicia son o epicentro dunha actividade multiforme que cada ano abrangue máis células sociais. Alén destas datas, cada ano aumenta a actividade da nosa realidade cultural e lingüística, cada ano que pasa maior é a ansia de facer uso normal e preferente da lingua propia de Galicia.

O galego, como fala maioritaria e mesmo emerxente, debe ser a lingua de uso normal e preferente en Galicia, sen prexuízo de que coñezamos ben o castelán, lingua á que non debemos renunciar nunca, porque tamén é nosa, e de que o inglés ou outras linguas empecen a ser de coñecemento necesario nunha sociedade cada día máis permeable e globalizada.

Un plan de normalización da lingua galega non debe ter como obxectivo desprazar unha ou outra lingua, nin impedir que os galegos aprendamos outros idiomas, senón que debe servir para que calquera poida vivir plenamente en galego, tal e como o recoñecen a Constitución e o Estatuto de autonomía, que garanten a cooficialidade do galego e mais do castelán no territorio de Galicia.

O galego, unha lingua viva no século XXI

Unha das estratexias que primeiro haberá que revisar é a do pesimismo. A discusión verbo da saúde da lingua galega adoita ir envolta nun dramatismo moitas veces excesivo, que se volve contra a lingua mesma e que, en calquera caso, non se pode tomar como base de partida dunha correcta planificación lingüística. O galego é unha lingua que sobreviviu durante séculos no eido familiar e coloquial, que chegou sendo maioritaria ao novo milenio e que neste momento, como un David fronte a Goliath, debe superar as dificultades e ser, para todos os efectos, unha lingua máis na sociedade da información e do coñecemento. Obviamente, tamaña pretensión produce derrotas parciais que temos que converter en provisionais. Así, por exemplo, é certo que hai en xogo forzas novas e poderosas contra o galego, e que, de feito, estalle a disputar o mundo infantil e xuvenil (pola moi preocupante ruptura da transmisión familiar e a imparabile irrupción dos medios de comunicación) ou o cambio demográfico (pola baixa natalidade e a chegada de inmigrantes), que ameazan o carácter de lingua maioritaria nun par de xeracións, pero tamén é certo que se produciron vitorias inesperadas pola facilidade con que se viñeron abaixo muros multiseculares, que parecían inexpugnables.

Eses perigos fan que algunhas persoas queiran aplicar ao caso galego previsións de morte da lingua, feitas desde organismos internacionais para numerosas linguas do planeta. Cómpre dicir que esas previsións se refiren a linguas en situación moi diferente da que vive a lingua galega. Se tomamos como referencia os datos de www.ethnologue.com, podemos dicir que, das moitas linguas que se falan en Filipinas, aínda hai 48 que teñen menos de 10.000 falantes e algunhas coma o arta contan unicamente con 17 falantes; que no Nepal hai, polo menos, 53 linguas con menos de 10.000 falantes e o lingkhim tiña en 1991 un único falante; que no Brasil, despois da desaparición dunhas 40 linguas, perviven 190 e, entre elas, aínda resisten o anambé con 7 falantes, o arikapú con 6, o oro win con 5, o júma con 4, o mandahuaca e mais o xetá con 3 cada un, e o katukina con 1; que en Rusia quedan 15 falantes de aleut, 10 de mednyj aleut e 10 de yukaghir, 3 de yugh, 2 de kerek e 1 de yupik; que no Xapón quedan 15 falantes de ainu e en Tailandia 5 de mang. Lamentablemente, esta situación leva a situar no horizonte a probable desaparición da maioría das linguas.

Pero calquera entende que esa non é a situación do galego, unha lingua viva no uso diario duns dous millóns de persoas, oficializada e, polo tanto, circulante na escola e na universidade, nos medios de comunicación, na Rede, na actividade parlamentaria e de goberno, nunha parte da actividade comercial, investigadora e editorial. A do galego,

aínda na visión máis pesimista, é unha situación radicalmente diferente e non sen hipérbole pode falarse aquí de inminente perigo de morte. No peor dos horizontes imaxinables o galego poderá, en varias xeracións, perder a súa condición de lingua maioritaria, pero non a vida.

O discurso da morte da lingua pódese xustificar como válido para a alerta social, pero é unha terapia moi perigosa. Chega, como exemplo, con imaxinar o efecto no mundo empresarial: unicamente as empresas editoriais poderían ser sensibles ao discurso de que o galego é lingua en perigo e que con ela perderíamos unha parte da nosa identidade. O feito é que para o resto do mundo empresarial este discurso sería disuasorio. ¿Por que habería de deixar unha empresa importante unha lingua internacional como o castelán, para poñer a carón dela ou no lugar dela unha lingua que os seus propios defensores agoiran que vai morrer? ¿Como se podería negociar en Europa a conversión do galego en lingua oficial sobre a base –por demais falsa– de que é unha lingua moribunda? Por iso, vólvese a tese da morte da lingua contra a lingua mesma.

É moito máis eficaz, e máis axeitado á realidade, poñer sobre a mesa o feito de que o galego é a lingua propia, maioritaria e emerxente, e que cun novo impulso social pode representar un factor positivo de mercado.

Non parece que os problemas do galego sexan realmente problemas de supervivencia, senón de reaxuste na súa pretensión de ser unha lingua operativa para todos os efectos nunha sociedade moderna, urbana e globalizada. Non se trata de negar a existencia de problemas, senón de non confundir o debate entre especialistas e planificadores coa necesaria proxección de imaxe positiva, para que a sociedade manteña a súa identificación coa lingua emerxente.

O futuro do galego tamén depende da imaxe da lingua que proxectemos á sociedade. Se a cotío predicamos a debilidade da lingua, o que o cidadán medio percibiría é que el debe apostar por outra lingua de máis claro futuro. Polo tanto, non debemos practicar nin o vitimismo nin o propagandismo esaxerado. Este plan de normalización debe servir para que recoñezamos os problemas e as necesidades do galego na actualidade e tomemos as medidas para potenciar e mellorar a súa situación.

Futuro da lingua propia de Galicia

Na segunda metade do século XX produciuse unha migración interior, co abandono do campo. Simultaneamente, chegaban a radio e a TV á intimidade familiar. Nos últimos vinte anos, desde que existe a autonomía política, Galicia só aumenta poboación por medio da inmigración (83 etnias están xa representadas na sociedade galega), Galicia entra na UE, desaparecen as fronteiras, e as novas tecnoloxías aceleran a súa penetración no feudo tradicional do galego (o rural e a familia).

¿Queda espazo para unha lingua que sobreviviu amparada no illamento da vida rural e da vida familiar? A situación é incerta, pero, para sermos exactos, cómpre recoñecer que Galicia reaccionou e reactivou un novo sentimento de orgullo, superando vellos complexos. O galego hoxe xa non é unha lingua exclusivamente rural, doméstica e informal: a sociedade galega do 2004, maioritariamente urbana, non só segue a falar o galego, senón que o introduciu nas aulas, na Administración, na vida comercial urbana, no Parlamento, nunha radio e nunha cadea de TV propias, deulle unha produción poética, novelística e teatral de moita importancia, fíxoo instrumento e mesmo obxecto de investigación metalingüística incorporando os máis avanzados procesos, deulle presenza en corenta universidades de fóra de Galicia espalladas por tres continentes; o galego é unha lingua, en fin, que conta con presenza na Rede, na vida litúrxica, xudicial, notarial...

Cómpre aumentar esta presenza, facela normal e útil, ou o que é o mesmo, estender o uso da lingua propia de Galicia a todos os niveis da sociedade. Para este labor, a mellor ferramenta é, sen dúbida, a aplicación deste PNL.

Pero son, sobre todo, os datos de uso os que impiden darlle consideración de lingua minoritaria e poida que ese fose ata agora un dos maiores erros cometidos. Vexamos, en síntese, os datos máis recentes.

Fortaleza do Galego

Uso real da lingua galega

	Total	Sempre	Ás veces	Nunca			
Total	2.587.407	1.470.836	56'84%	783.780	30'29%	332.791	12'86%
De 5 a 9 anos	101.840	38.329	37'63%	48.651	47'77%	14.860	14'50%
De 10 a 14 anos	122.747	50.891	41'46%	60.430	49'23%	11.426	9'30%
De 15 a 19 anos	156.950	69.760	44'44%	66.343	42'27%	20.847	13'28%
De 20 a 24 anos	207.341	95.008	45'82%	77.044	37'15%	35.289	17'01%
De 25 a 29 anos	213.402	96.059	45'01%	79.586	37'29%	37.757	17'69%
De 30 a 34 anos	201.392	94.785	47'06%	72.506	36'00%	34.101	16'93%
De 35 a 39 anos	193.342	96.992	50'16%	65.641	33'95%	30.709	15'88%
De 40 a 44 anos	191.180	104.074	54'43%	60.615	31'70%	26.491	13'85%
De 45 a 49 anos	174.056	100.166	57'54%	51.965	29'85%	21.925	12'59%
De 50 a 54 anos	168.473	102.227	60'67%	46.607	27'66%	19.639	11'65%
De 55 a 59 anos	163.029	106.103	65'08%	39.920	24'48%	17.006	10'43%
De 60 a 64 anos	135.040	94.459	69'94%	27.844	20'61%	12.737	9'43%
De 65 e máis anos	558.615	421.983	75'54%	86.628	15'50%	50.004	8'95%

Datos provisionais do Censo do 2001. Fonte: Instituto Galego de Estatística.

Censos de poboación e vivendas 2001. Datos provisionais (marzo 2004) elaborados a partir dos ficheiros provisionais do INE, sometidos a tratamentos de depuración e imputación propios.

Aínda que se volverá, máis en diante, sobre estes datos para debullalos, a conclusión máis sólida e menos discutible que se pode tirar deles é que **o galego é en Galicia unha lingua viva** e aínda maioritaria. Non parece que se poida falar en serio da posibilidade de morte da lingua galega nunha sociedade coma a galega de hoxe, que non só a fala maioritariamente, senón que ademais está aberta a un mundo globalizado e integrada na sociedade da comunicación e da información.

A fortaleza da lingua galega é sorprendente. Máis alá dos fríos datos estatísticos, pódense poñer dous exemplos ben significativos. Boa parte dos emigrantes galegos seguen conservando toda a súa vida o galego no ámbito familiar, estean no país ou continente que estean; cóñecense, ademais, numerosos casos de rapaces que chegaron con cinco anos a Galicia, desde Suíza ou Venezuela e que xa eran galegofalantes. O segundo exemplo é que, chegada a Constitución e a Autonomía, todos os cargos públicos, sen diferenzas de partido e só con contadas excepcións individuais, asumiron o uso oral da lingua galega no exercicio do seu cargo, un terreo infranqueable antes para a lingua galega. Cambio tan grande e tan repentino só pode explicarse porque a lingua, polo menos nun nivel espontáneo ou, se se quere, ventureiro, estaba latente, omnipresente. Este dato é fundamental: **o galego está aínda presente ou latente en toda a nosa sociedade.**

Análise dalgúns problemas reais. Desvelamento e rexurdir da lingua galega

¿Como é posible que toda a sociedade teña a sensación contradictoria de que se fala máis galego ca antes pero, simultaneamente, que a nosa lingua vai perdendo posicións? Un dos datos máis peculiares da situación lingüística de Galicia, ao que non se lle leva prestada suficiente atención, é o feito da ocultación da lingua galega. A imposibilidade xurídica de utilizar o galego durante catro séculos en actividades formalizadas, a proximidade estrutural do galego e

do castelán e a plena extensión do coñecemento das dúas linguas crearon en Galicia o hábito das conversas bilingües, ata o punto de que, nalgúns casos, os interlocutores nin se decatan de que un está a falar nunha lingua e o outro noutra. Isto non acontece en sociedades con dúas linguas máis distantes, como é o caso da vasca, bretona ou irlandesa, porque quen non fala a lingua autóctona descoñécea absolutamente. No caso de Galicia, as persoas que utilizan sempre o castelán coñecen perfectamente o galego. Quen en Galicia decida falar sempre o galego sabe que ese mesmo día pode poñer en práctica a súa decisión, mentres que naquelas outras sociedades, quen queira falar castelán, éuscaro ou gaélico deberá encontrar outra persoa que entenda esas linguas, ende non, terá que cambiar de lingua, porque só el é bilingüe. Esta competencia pasiva, que moitas veces non se converte en uso activo por motivos psicolingüísticos, sociais ou políticos, amplía subteraneamente a extensión da lingua. Hai persoas en Galicia que non falan nunca galego, pero que poderían falalo se quixesen. Esta é unha realidade moi peculiar do caso galego e pode ser a cuncha na que xogue o rodicio da nova planificación lingüística.

Competencia lingüística en galego

TOTAL	Entenden	Falan	Len	Escriben
Censo 1991	96'96%	91'39%	49'30%	34'85%
Censo 2001	99'16%	91'04%	68'65%	57'64%

Datos comparativos do Censo do 1991 e dos provisionais do Censo do 2001 (Instituto Galego de Estatística).

Como se ve, esta ausencia de uso non ten que ver co descoñecemento e nin sequera coa capacidade de falar en galego, o que afecta unicamente a unha minoría do nove por cento. Estes datos melloran os do Mapa Sociolingüístico de Galicia, o que pon en evidencia un progreso evidente da competencia lingüística.

Neste noso país, habitualmente moitos testamentos dítanse en galego e escríbense en castelán; moitas declaracións xudiciais fánse en galego e aséntanse en castelán; moitas declaracións aos medios de comunicación fánse en galego e publícanse en castelán; moitas compras e vendas négóciáanse e realízanse en galego, pero factúranse en castelán; moitas persoas monolingües galegas reciben funeral e enterro en castelán; moitos mozos empezan a súa relación en castelán e posteriormente desvelan que, polo menos, eran bilingües.

A ocultación da lingua é tan intensa e tan rutineira que lle pode pasar desapercibida a quen observe a realidade sen suficiente atención aos detalles. No sector económico, esta invisibilidade vólvese aínda máis intensa, a tendencia a mirar para as grandes empresas e as grandes operacións escurece a presenza do galego nunha parte importante do proceso económico de produción e venda. A lingua propia parece estar ausente da economía do país e, a pesar de todo, está aí: existe pero dificilmente se percibe. Dicía recentemente un informe da Real Academia Galega (2002):

Con moita frecuencia publicítase, véndese e factúrase en castelán o que se produciu ou elaborou en galego. Con moita frecuencia, no mundo da empresa a lingua marca as diferenzas de categoría e nómina con máis nitidez cós uniformes de traballo.

Non é seguro que esta ocultación responda sempre e necesariamente ao clásico esquema de lingua A/lingua B, porque moitas veces o castelán xoga o papel de lingua ponte entre galegofalantes descoñecidos. Tampouco están abondo estudados os mecanismos psicolingüísticos que sosteñen esta ocultación, que en Galicia ten moito de teatral: calquera sabe que, de entrada, nuns grandes almacéns os empregados vano recibir en castelán pero que, en canto fale en galego, vano atender nesa lingua. O feito é que esta ocultación adoita desaparecer cando neste asunto o galego é vehículo da cordialidade e do afecto. E isto pode explicar que nos últimos anos a presenza do galego dese algúns

pasos espectaculares na xudicatura ou na vida comercial, porque se deu chegado a persoas concretas e decisivas cunha mensaxe de cordialidade e modernidade que fixo caer a máscara. Ramón Piñeiro confesaba que os da súa xeración nin sequera ousaran imaxinar que algúns destes avances eran unha posibilidade a medio prazo. Velá a fortaleza da lingua.

Este matiz da invisibilidade da lingua é tan importante na nosa realidade sociolingüística que fai que o caso galego sexa radicalmente distinto ao doutras linguas en proceso de normalización. Non se trata de facer nacer unha lingua onde non existe, senón de facer emerxer e xurdir a lingua que está oculta.

O PNL de Galicia non debe pretender, en consecuencia –e é ben reiteralo expresamente–, tirarlle a súa lingua castelá a ningún cidadán, xa que o castelán, ademais de ser lingua oficial, resulta un factor de comunicación imprescindible. O PNL debe aspirar a que a lingua galega saia da súa ocultación, emerxa, xurda plena e ben visible. Só con que se faga visible alí onde hoxe está agochada, a súa presenza social vaise multiplicar tanto, que o propio proceso envolverá sectores hoxe reacios, como a mocidade urbana. Non se busca que o castelán deixe de estar presente, senón que o galego deixe de estar ausente; ninguén pretende dificultar a vida de quen en Galicia fale castelán, senón só protexer a quen fala galego, estimular a que o falen cantos o saben falar e cantos outros queiran aprendelo. O PNL pretende que en cada momento todo cidadán galegofalante poida exercer o seu dereito constitucional ao uso pleno da súa lingua. O galego debe facerse visible alí onde diversos mecanismos e rutinas forzan a ocultalo. Lonxe de toda tentación de egocentrismo ou xenofobia, un plan de normalización lingüística ten que ser realista, democrático e integrador.

Actualidade sociolingüística: Outras posibilidades

O segundo gran problema é a perda de galegofalantes. A obxectividade obriga a situar esta perda na súa xusta proporción. Se comparamos os datos do Censo de 1991 cos do 2001, vemos que a nosa lingua, con pequenas oscilacións, mantén a súa solidez.

		Censo de 1991		Censo do 2001	
Fálano	sempre	1.459.028	55,07%	1.470.836	56,84%
	ás veces	885.497	33,42%	783.780	30,29%
	nunca	162.422	6,13%	332.791	12,86%
	non consta	142.166	5,36%		
		2.649.113	99,99%	2.587.407	99,99%

Segundo estes datos provisionais que en marzo do 2004 facilita o Instituto Galego de Estatística, o uso constante do galego subiu en dez anos un 1'77%. Esta é unha nova que cadra coa percepción común dos cidadáns: fálase máis galego ca antes. ¿De onde procede ese aumento? Os que falan *ás veces* pasaron do 33'42% ao 30'29, é dicir, hai aí unha perda de 3'13 puntos. ¿A onde foron? Previsiblemente, unha parte dos que o falaban ocasionalmente decidíronse a falalo sempre, teñen que ser, por forza, ese 1'77% que hai a máis na casa dos que o falan sempre e isto tamén cadra coa percepción común de que cada vez máis xente ten un compromiso máis activo coa lingua galega e que o sente máis útil.

Pero queda aínda outro 1'36% que deixou de falalo *ás veces*. Previsiblemente, este 1'36% pasou a engrosar o grupo dos que non o falan nunca. Parece verosímil que o aumento dos que non o falan nunca (do 6'13% ao 12'86%) teña que ver coa morte de vellos monolingües, co inicio da inmigración e con que algúns que ocultaran o seu compor-

tamento lingüístico no Censo de 1991 perderon o medo a declaralo no ano 2001: a suma dos *nunca* e *non consta* de 1991 era de 1'51, de aí ao 12'86 dos non o falan nunca no 2001 hai un 1'35.

En calquera caso, en dez anos aumentou un 1'77% o número de persoas que falan o galego sempre, situando esa opción no 56'84% e, na hipótese anterior, aínda aumentaría tamén un 1'37% a porcentaxe dos que non o falan nunca, no que verosimilmente ten algo que ver a chegada de inmigrantes.

Se non se perde o sentido da proporción, hai que afirmar que o galego, con todos os seus problemas, en termos globais, é nestes momentos unha lingua solidamente asentada nunha sociedade que hai cincuenta anos aínda era maioritariamente rural, pero que xa vive na urbanidade e na globalización.

O cambio xeracional: Incremento do uso ocasional

Afondando máis na análise, pode localizarse con máis claridade a ferida. Voltando ao primeiro cadro, resultan evidentes as diferenzas xeracionais. A lingua dos netos é moi distinta da lingua dos avós. Comparemos os menores de 35 anos cos maiores de 65.

Uso real da lingua galega

	Total	Sempre	Ás veces	Nunca
De 5 a 9 anos	101.840	38.329 37'63%	48.651 47'77%	14.860 14'50%
De 10 a 14 anos	122.747	50.891 41'46%	60.430 49'23%	11.426 9'30%
De 15 a 19 anos	156.950	69.760 44'44%	66.343 42'27%	20.847 13'28%
De 20 a 24 anos	207.341	95.008 45'82%	77.044 37'15%	35.289 17'01%
De 25 a 29 anos	213.402	96.059 45'01%	79.586 37'29%	37.757 17'69%
De 30 a 34 anos	201.392	94.785 47'06%	72.506 36'00%	34.101 16'93%
De 65 e máis anos	558.615	421.983 75'54%	86.628 15'50%	50.004 8'95%

Datos provisionais do Censo do 2001. Fonte: Instituto Galego de Estatística. Censos de poboación e vivendas 2001. Datos provisionais (marzo 2004) elaborados a partir dos ficheiros provisionais do INE, sometidos a tratamentos de depuración e imputación propios.

Poñámonos nos dous casos extremos: os máis vellos e os máis novos. Deste cadro dedúcense dúas cousas. Unha, que os máis vellos falan máis galego cós máis novos e, se o uso se restrinxe a *sempre*, a baixa é enorme (do 75'54% ao 37'63%). Dúas, os rapaces son máis bilingües cós avós. Non pode ser doutro xeito, porque os rapaces de menos de dez anos viven nun mundo moi distinto ao dos seus avós, as xeracións máis novas botan boa parte do seu día dentro dun sistema escolar e comunicacional que se expresa maioritariamente en castelán ou dan os primeiros pasos nun mundo laboral que, en boa parte, prima o uso do castelán.

¿Cal é o sentido deste cambio? ¿Cal é a perda real de lingua? Se se computa o uso continuo e mais o ocasional (*sempre* + *ás veces*), o descenso é do 91'04% ao 85'40%; é dicir, un descenso de 6'36%. Correlativamente, o número dos que *nunca* falan galego aumentou do 8'95% ao 14'50%. Polo tanto, o cambio xeracional está marcando un progreso do bilingüismo que pasou do 15'50% ao 47'77%.

É importante obxectivar ben o problema. O contraste maior non está entre falar o galego *sempre* ou non falalo *nunca*, porque a peculiaridade do caso galego hoxe é que, de falar o galego *sempre*, non se pasa a falalo *nunca*. Obsérvese que o 37'91% de diferenza de uso *sempre* entre os máis vellos e os máis novos non vai á columna do *nunca* (que só aumenta un 5'6%), senón á columna de *ás veces*, que aumenta nun 32'27%. Ese é o sentido do cambio. Adóitase dicir que o uso bilingüe ou ocasional (*ás veces*) é o prólogo do *nunca*, pero esa afirmación require importan-

tes matices. Verase máis en diante que o comportamento dos que en 1991 o falaban *ás veces* pasou, dez anos despois (2001), en parte a *nunca*, en parte a *sempre*.

O problema do uso do galego na idade infantil

Unha das raíces do problema está nas novas xeracións. Isto pódese analizar aínda con máis luz se a mirada filtra a procedencia xeográfica dos datos (rural, vilega e urbana). Aí aparecen os datos máis preocupantes. Collamos do Censo do 2001 os datos dos rapaces de cinco a nove anos dos núcleos máis claramente urbanos en cada provincia (A Coruña, Lugo, Ourense e Vigo) e comparémolos cos de rapaces de vilas semiurbanas (Noia, Monforte, Celanova e Sanxenxo) e tamén cos de rapaces de concellos claramente rurais collidos ao chou (Dumbría, Meira, Cortegada e Vila de Cruces).

Uso do galego en rapaces de 5-9 anos de núcleos urbanos, vilegos e rurais

A Coruña	Falan galego	A Coruña	Noia	Dumbría	
	Sempre		5'14%	55'25%	96'04%
	Ás veces		67'56%	38'76%	3'96%
	Nunca		27'28%	5'97%	
Lugo	Falan galego	Lugo	Monforte	Meira	
	Sempre		22'60%	29'80%	100%
	Ás veces		61'45%	53'91%	
	Nunca		15'94%	16'28%	
Ourense	Falan galego	Ourense	O Carballiño	Cortegada	
	Sempre		17'39%	40'74%	94'00%
	Ás veces		64'50%	50'61%	6'00%
	Nunca		18'09%	8'64%	
Pontevedra	Falan galego	Vigo	Sanxenxo	Vila de Cruces	
	Sempre		6'29%	45'72%	91'32%
	Ás veces		70'31%	37'84%	6'39%
	Nunca		23'38%	16'42%	2'28%

Elaboración propia con datos dos respectivos censos do Instituto Galego de Estatística.

Parece claro que, nestas primeiras idades, o galego mantense moi ben nos núcleos rurais, nos que incluso pode ser descoñecido o rapaz que nunca fale o galego; nos vilegos, é frecuente que os que o falan sempre sexan maioría; pero nas grandes cidades os que o falan sempre son minoría e nas grandes cidades da Coruña e Vigo son xa unha minoría residual. O rapaz medio de Dumbría, Meira ou Cortegada é un rapaz culturalmente moi distinto dun rapaz nacido e criado na Coruña ou en Vigo.

Aínda que é obvio, non sobra dicir que o feito de que un rapaz fale sempre o galego, non quere dicir que descoñeza o castelán, xa que esa é unha das peculiaridades do caso galego e, sen telas todas en conta, non sería posible deseñar nada fiable e viable.

A competencia infantil

Competencia lingüística dos rapaces de entre 4 e 9 anos

	Total	Entende	Fala	Le	Escribe
De 5 a 9 anos	101.840	97'44%	86'13%	52'13%	46'16%

Elaboración propia con datos dos respectivos censos do Instituto Galego de Estatística.

Globalmente, para o galego son aínda moi boas as cifras: un 97% dos menores de dez anos entende o galego e un 86% sabe falalo. Pero aínda se pode aguzar o enfoque para individualizalo máis. Analizando a competencia lingüística dos menores de dez anos por lugar de residencia (urbano, vilego ou rural), detéctase o seguinte:

Competencia lingüística dos rapaces de entre 4 e 9 anos de zona urbana, vilega ou rural

	Entenden	Falan	Len	Escriben
Coruña (A)	97'94%	79'97%	63'44%	46'61%
Lugo	98'96%	90'01%	72'62%	58'81%
Ourense	99'02%	89'92%	69'34%	56'64%
Vigo	98'27%	82'48%	63'41%	49'87%
	Entenden	Falan	Len	Escriben
Noia	99'83%	97'92%	78'89%	68'29%
Monforte de Lemos	99'49%	93'78%	71'82%	55'13%
Carballiño (O)	99'65%	95'10%	76'29%	67'63%
Sanxenxo	99'46%	91'14%	72'73%	64'75%
	Entenden	Falan	Len	Escriben
Dumbría	99'97%	99'80%	86'62%	77'74%
Meira	99'77%	98'91%	77'36%	59'97%
Cortegada	99'92%	98'40%	81'79%	71'64%
Vila de Cruces	99'97%	98'92%	88'72%	79'11%

Elaboración propia con datos dos respectivos censos do Instituto Galego de Estatística.

Estamos xa ante o caso extremo ou, se se quere usar un símil médico, está detectada a máis grave ferida da lingua galega: as novas xeracións urbanas. A súa formulación máis crúa é: **entre un 15 e un 27% dos rapaces menores de dez anos que viven en núcleos estritamente urbanos nunca falan o galego e entre un 10 e un 20% chegan mesmo a non sabelo falar. A comprensión, en cambio, nunca baixa do 97%.**

¡Quen lles dera a outras linguas non oficiais nos seus respectivos estados que estes fosen os seus peores datos! É aquí onde está un dos nosos maiores problemas. O futuro parece decidirse nas cidades, porque son neste momento as que teñen maior iniciativa social e económica.

¿É posible recuperar para o galego esas minorías de entre as novas xeracións?

Cambio de lingua co aumento da idade

Existen tres posibilidades. A primeira, nas propias aulas, cunha renovación dos obxectivos, dos métodos e das materias, que debe ampliar a competencia lingüística e tamén as actitudes. A segunda, unha renovación da oferta dos

medios de comunicación, industrias culturais e novas tecnoloxías en galego. Pero hai unha terceira, porque unha das peculiaridades do caso galego, que xa detectou o *Mapa Sociolingüístico de Galicia*, é que o uso da lingua inicial non se mantén estable da infancia á vellez, senón que cambia e que ordinariamente se estabiliza cando o individuo entra a formar unha parella estable. Veremos isto con algún detalle.

Os rapaces da Galicia autonómica e o idioma

Non sabemos cal era o comportamento dos rapaces urbanos nos anos sesenta e setenta, pero si sabemos cal é o comportamento desde o principio da autonomía. Así que podemos comparar o comportamento aproximado de tres xeracións distintas nun período de dez anos: 1991-2001. Advírtese que a comparanza non é exacta, porque os tramos de idade non cadran exactamente nos dous censos, pero como se collen tramos moi próximos e se buscan porcentaxes, parece indicativo. Vexámolo.

Evolución do uso do galego segundo a idade entre 1991 e 2001

Uso do galego	Sempre	Ás veces	Nunca	Non consta	Nados en
Censo 1991 (6-10 anos)	36'98%	45'84	6'55%	10'61%	1981-1985
Censo 2001 (15-19 anos)	44'44%	42'27%	13'28%		1982-1986
Uso do galego	Sempre	Ás veces	Nunca	Non consta	Nados en
Censo 1991 (15-18 anos)	39'39%	48'37%	6'34%	5'09%	1973-1976
Censo 2001 (25-29 anos)	45'01%	37'29%	17'69%		1972-1976
Uso do galego	Sempre	Ás veces	Nunca	Non consta	Nados en
Censo 1991 (23-30 anos)	48'28%	38'93%	8'36%	4'40%	1961-1968
Censo 2001 (35-39 anos)	50'16%	33'95%	15'88%		1962-1966

Elaboración propia con datos dos respectivos censos do Instituto Galego de Estatística.

Evolución do uso do galego segundo a idade entre 1991 e 2001

Nados en	Falan o galego 1991	Sempre + ás veces 2001	Evolución
1961-1968 / 1962-1966	87'21%	84'11%	-3'10%
1973-1976 / 1972-1976	87'76%	82'30%	-5'46%
1981-1985 / 1982-1986	82'82%	86'71%	+6'11%

Elaboración propia con datos dos respectivos censos do Instituto Galego de Estatística.

Do resumo deste segundo cadro dedúcese, con claridade, que a xeración anterior á implantación da autonomía, aínda conservando o uso da lingua en niveis altos, perde de tres a cinco puntos en dez anos. E esa perda prodúcese entre os que falan o galego *ás veces*. Pola contra, os que naceron coa autonomía (1981-1982) e que xa tiveron ensino do galego manteñen unha progresión constante a medida que gañan anos. Aínda que é innegable que é nas idades máis baixas onde encontramos unha situación de lingua minoritaria, este comportamento parece indicar unha recuperación, e quizais haxa que ver aí o froito da presenza do galego no sistema escolar e na TVG.

Isto, unido á categoría legal de “lingua cooficial e propia de Galicia”, dálle unha enorme solidez ao galego nunha sociedade que hai cincuenta anos aínda era maioritariamente rural e que, hoxe, non o é.

Con todo isto, o dato fundamental indica que o galego é aínda a lingua maioritaria de Galicia. Tanto os datos do *Mapa Sociolingüístico de Galicia* coma os do Censo do 2001 confirman, sen lugar a dúbidas, esta afirmación. Situación maioritaria da que se deduce que **os que nunca falan galego en Galicia non chegan ao 13% da poboación** (Censo 2001) e que, sumando os que o falan sempre cos que o falan ás veces, a cifra chega ao 87% de uso constante ou ocasional.

Outros problemas

Certamente, non son os problemas das primeiras xeracións os únicos. Aínda que aparezan como os máis preocupantes sobre o papel, o futuro xógase tamén e, se cadra con máis decisión, nos medios de comunicación e industrias culturais e de ocio, que son os que están hoxe exercendo o papel que antes exercían as familias e mais o ensino. Xogámonos moito nas novas tecnoloxías da fala, estas determinarán que, de aquí a poucos anos, teñamos o mundo enteiro en galego en tempo real e que, polo tanto, a nosa lingua estea entre as linguas modernas, áxiles e funcionais ou entre as condenadas a unha existencia apagada e case puramente doméstica. Xogámonos moito na revisión dos dereitos lingüísticos. Xogámonos moito na economía, que é hoxe, coma sempre, motor de cambio e distribuidor de imaxe e poder social. Xogámonos tamén, por sorprendente que pareza, na proxección exterior da lingua.

Cinco séculos de lingua galega grazas ao pobo galego

Se cinco séculos de ausencia do mundo oficial, sen práctica escolar, nin litúrxica, nin documental, sen o apoio a unha lingua que acadou un esplendoroso medievo, non impediron que o noso idioma siga vivo, comprendido case pola totalidade da poboación e falado por unha clara maioría, ¿cabe esperar que todo siga igual no futuro?

A resposta é que rotundamente non, porque neste tempo pasado a lingua galega tiña zonas de protección que hoxe non ten e a sociedade galega cambiou máis desde o último terzo do século pasado ca en períodos anteriores, moitos máis longos. En contra do que moitas veces se pensa, unha lingua pode sobrevivir moitos séculos como lingua B, se ten o espazo da vida informal como territorio exclusivo. Ben, pois no ámbito informal e na intimidade das casas da maior parte de Galicia, non houbo outra lingua que o galego. Pódese afirmar que en moitos fogares de Galicia, ata tempos recentes, a única palabra en castelán que se oía podía ser a do escribán ou do notario que viña redactar o testamento. Esa exclusividade funcional actuou como unha coiraza que protexeu a lingua galega.

Paralelamente ao anterior, algúns dos máis brillantes galegos puxeron en marcha un esforzo interxeracional para lle devolver á lingua propia a dignidade espoliada, actividade que de maneira exemplar empezou Sarmiento no século XVIII (cos antecedentes do Conde de Gondomar), que impulsaron Pintos, Rosalía, Curros, Lamas, Pondal e Murguía no XIX, que aceleraron no XX as Irmandades da Fala, o Seminario de Estudos Galegos, a Xeración Nós, os homes de Galaxia e o compromiso doutras moitas forzas culturais, sociais e políticas. Un compromiso compartido e sostido nunca é inútil, os esforzos anteriores, sumados aos que viñeron despois e mais aos que paralelamente se producían noutros lugares de España, fixeron posible a actual Constitución española e mais o Estatuto de Autonomía de Galicia. Este novo marco legal permitiu que, despois de cinco séculos, a lingua galega recuperase parte do terreo e que hoxe, no cambio de milenio, presente importantes índices de presenza na vida oficial e académica, nos medios de comunicación, na edición de libros, no número de persoas escolarizadas en galego e mesmo unha proxección internacional que nunca tivo. A lingua galega está viva e recupera espazos perdidos. Isto é o esencial e constitúe un dos capítulos máis honrosos da historia de Galicia.

O galego na sociedade da información e o coñecemento

Pero, ¿conta hoxe o galego con esa coiraza da exclusividade no eido informal e doméstico, agora que precisamente sae á luz do día ao abeiro da democracia e da autonomía política?

A resposta é negativa.

En primeiro lugar, a entrada dos modernos medios de comunicación no ámbito informal e cotián alterou a estrutura familiar, reducindo as horas de diálogo entre persoas (ese ámbito no que se produce e transmite unha lingua), en beneficio da contemplación ou escoita, pasiva e silenciosa, do televisor, o vídeo, o DVD que, en certos casos, incluso os membros da familia xa contemplan separadamente en cadanseu cuarto. O primeiro efecto lingüístico desta alteración da relación familiar, común a outras sociedades, é que en poucos decenios interrompeu a transmisión da tradición oral. O segundo efecto é que, sendo o castelán a lingua de case todos eses novos medios, esta lingua entra masivamente e, na maior parte dos casos, por primeira vez) no ámbito da vida familiar e informal. O terceiro efecto é que a nosa lingua perde insensiblemente a exclusividade dese terreo lingüísticamente tan importante, aínda que ata agora non suficientemente valorado, e con ela perde a coiraza funcional que a blindaba. Hai un cuarto efecto, por certo moi negativo, os medios de comunicación son o espello no que unha sociedade se mira cada día, pero ese espello devolve en castelán o que, en moitos casos, a sociedade sabe que aconteceu en galego e, cando isto se repite días, meses e anos, no inconsciente colectivo grávase que ou aconteceu en castelán ou debeu acontecer ou debe acontecer. Esta constante falsificación da realidade afecta a conciencia lingüística que un pobo elabora cada día.

En segundo lugar, debemos ter en conta a aparición, nos últimos vinte e cinco anos, das garderías ou escolas infantís. Ata a incorporación recente da muller ao mundo laboral, un meniño galego non entraba na escola ata os cinco ou seis anos. Nese medio tempo, pasaba a maior parte das horas coa súa nai e dela recibía o léxico e a gramática *entre bicos, leite e pan*. Aos cinco ou seis anos, o rapaz xa falaba como oía falar na súa casa, era dono dunha lingua materna e estaba armado cun corpus lingüístico proporcional á súa idade e suficiente. Desde que apareceron as garderías, os nenos entran no sistema preescolar, en moitos casos, xa aos seis meses. Nas garderías botan boa parte das horas nas que están espertos, nelas empezan a relacionarse con outros, apréndenlles os nomes das cousas, comezan a falar na lingua na que sempre se sentirán seguros. Ora ben, en Galicia a presenza do galego nas garderías (hoxe escolas infantís) non chega ao 1% e son poucas as que respectan a lingua materna dos meniños, cando é a galega. Así que, para estes nenos, a lingua inicial non cadra necesariamente coa lingua materna. Mesmo podemos afirmar que estas novas xeracións non teñen lingua materna, que entran na vida *sen lingua materna e con lingua de gardería* ou, se se quere, *con lingua inicial moitas veces distinta da lingua materna ou familiar*. Se a isto lle engadimos que, en moitos casos, cando ese meniño regresa á casa, cuns pais cansos de traballar, encontran un televisor disposto a ofrecerlles horas de lecer maioritariamente en castelán, descóbrese unha das raíces de que a introdución do galego no ensino cadre paradoxalmente cun descenso do número de rapaces galegofalantes, maiormente nas vilas e cidades, fenómeno que empeza a aparecer no mundo rural.

En terceiro lugar, cómpre recordar que os problemas da lingua galega veñen de lonxe, datan da fin do século XV e, nalgún sector, xa do século XIII. A partir daquel momento, os postos claves da sociedade galega foron ocupados por persoas vidas de fóra de Galicia ou por galegos que se asimilaron lingüísticamente, feito que foi creando a idea de que a lingua do poder e do progreso era unicamente o castelán. O problema aínda se agravou coa extensión da escola, a partir do XVIII, que en Galicia tivo como lingua única o castelán. Esta política, mantida durante tantos séculos, fixo que moitas xeracións de galegos medrasen, vivisen e morresen na convicción de que o mantemento da lingua propia era un problema e, aínda que hoxe nos pareza unha barbaridade, que renunciar a ela e substituíla por outra era irremediable e natural. A falta de demanda constitúe unha poderosa inercia social que esteriliza moitos talentos, xa que, no mellor dos casos, afixo os galegos a buscaren saída individual a un problema que é colectivo.

A mingua no eido familiar, a crise da lingua materna e a debilidade da demanda non son os tres únicos aspectos problemáticos da lingua galega hoxe.

Estratexias

As novas tecnoloxías xa lle permitiron ao galego dar os seus primeiros pasos no mundo global, pero debemos avanzar decididamente nun camiño que abre grandes esperanzas. Modernidade e cortesía son os elementos básicos do novo clima que o PNL propón para as relacións lingüísticas en Galicia. E estes dous elementos concréntanse nun xesto que debe empezar a marcar o estilo destas relacións: a Oferta positiva, a Oferta informativa e mais a Cortesía.

Oferta positiva. Consiste na adopción do galego como lingua de contacto inicial entre a persoa que representa a Administración ou a empresa, e o cidadán ou o cliente. Fronte ao hoxe habitual (co descoñecido en castelán), quen atende o cliente ou o cidadán inicia o contacto en lingua galega e mantense nela mentres o interlocutor non amose indicios de que prefire comunicarse noutra lingua. A Oferta positiva desinhibe o galego do interlocutor, permítelle saír da ocultación, facilita que a conversa poida continuar nesa lingua, se o cidadán ou o cliente o desexa, e elimina de raíz a barreira rutineira pola que un cliente ou un cidadán lle oculta o seu galego a todo aquel que aparece revestido de máis poder (administrativo ou comercial) ou autoridade. No caso de relacións administrativas, implica que todo tipo de formularios, instancias e documentación que teña que cubrir o demandante dun servizo se lle ofrezan de partida en galego.

Oferta informativa. Consiste en informar da validez, legalidade e mesmo conveniencia de redactar en galego un documento, no momento de iniciar calquera trámite oficial ou comercial. É a forma que adopta a Oferta positiva no caso dos notarios, avogados e procuradores e de calquera persoa representante dun poder público. É un dos obxectivos básicos deste PNL.

Cortesía. Tanto a Oferta positiva coma a Oferta informativa son fundamentais para quen actúe en nome da Administración e sería de desexar que se estendese no mundo comercial máis formalizado, como expresión de cortesía co cidadán ou co cliente e do respecto que este merece.

Nota aclaratoria

O Plan xeral de normalización da lingua galega (PNL) que agora se presenta é o resultado dun proxecto iniciado e auspiciado polo Goberno galego que se desenvolveu, en tres fases, ao longo dos últimos dous anos. Na súa elaboración participaron, directa ou indirectamente, máis de setenta persoas representativas dos principais ámbitos sociais de Galicia, polo que ben se pode dicir que o proceso seguido foi aberto, participativo e meditado. A dirección técnica e redacción do proxecto, así como a supervisión e coordinación dos traballos das diferentes comisións sectoriais encomendóuselle a unha comisión técnica formada por catro especialistas. Así mesmo, creáronse *ad hoc* oito grupos de traballo (comisións e subcomisións sectoriais) que foron os responsables da selección, definición e proposta do inventario de obxectivos específicos e de medidas ponderadas que se recollen para cada un dos correspondentes sectores nos que se estruturou o PNL. Igualmente, hai outras contribucións que foron debidas a persoas ás que se lles pediron achegas a través de entrevistas persoais (26) ou por medio de carta-cuestionario (959).

O resultado é este documento de máis de duascentas páxinas sobre o que cómpre facer, para unha correcta abordaxe do mesmo, algúns comentarios aclaratorios. Primeiramente, debe partirse da consideración de que o PNL non é un estudo verbo da situación sociolingüística da lingua galega hoxe. Certamente, nel existen apartados dedicados a unha análise e diagnóstico do estado actual do galego (Presentación, cadros de puntos fortes e débiles, etc.), pero que teñen como única finalidade a de serviren metodoloxicamente de punto de partida para o deseño de **medidas de actuación**, que son, en definitiva, o elemento nuclear de calquera proxecto destas características.

En segundo lugar, é preciso adiantar que o modelo elixido para o PNL é o dun plan por obxectivos. Deste xeito, establecéronse cinco grandes obxectivos (Obxectivos xerais do Plan). Para a súa consecución, deseñáronse dous grandes bloques de actuación, os denominados Sectores transversais e Sectores verticais. Os primeiros (Dereitos lingüísticos, Novas tecnoloxías e Implementación do corpus), dada a súa grande importancia estratéxica, teñen a consideración de chave da bóveda que, por isto mesmo, estenden o seu ámbito de acción ao conxunto do PNL. Así, aínda que os Sectores transversais carecen de medidas de actuación propias, logran os seus obxectivos por medio da súa proxección cara ás medidas de actuación deseñadas para cada un dos Sectores verticais.

Pola súa banda, os Sectores verticais establecidos son sete, que se corresponden con outros tantos ámbitos sociais sobre os que se pretende actuar. Dado que a realidade que estes tentan traducir é moi complexa, os sectores subdividíronse, á súa vez, en áreas, resultando desta partición trinta áreas en total. Para cada un dos Sectores verticais e as súas respectivas áreas definíronse os preceptivos obxectivos.

Mención á parte merece o Sector 6 (Sociedade). Sendo este como é un sector moi heteroxéneo, foi abordado, a diferenza dos restantes, por dous grupos de traballo distintos (subcomisións), o que deu como resultado que se observe unha menor cohesión no tratamento das súas áreas.

Finalmente, é preciso engadir algunhas explicación acerca das chamadas medidas de actuación, que constitúen, como xa se dixo máis arriba, o elemento nuclear do PNL. Inicialmente, fíxose o diagnóstico da área e detectouse cada

punto débil, para establecer seguidamente, como primeiro chanzo, un ou varios obxectivos específicos correctores, a partir dos cales, posteriormente, se deseñaron as respectivas medidas de actuación. Para unha máis doada identificación, ditas medidas aparecen individualizadas por medio de indicadores numéricos, nos que o primeiro e segundo díxitos indican, respectivamente, o sector e a área á que pertencen, e o terceiro, o número correlativo da medida dentro da correspondente área. Co obxecto de darlle unha maior cohesión ao conxunto, en cada área as medidas foron aglutinadas en grupos. O número total de medidas deseñadas son 445.

A metodoloxía seguida para a redacción de directrices estratéxicas foi a mesma que a adoptada para a redacción das medidas de actuación, só que neste caso derivan dos puntos fortes. As directrices estratéxicas poden ser definidas como aquelas realidades e prácticas positivas xa consolidadas ou experimentadas que poden axudar ao éxito do proceso de implementación das medidas de actuación.

Notas para un diagnóstico da saúde da lingua galega

O seguinte cadro ofrece unha radiografía cualitativa e actualizada da lingua galega. Contrástanse, como é habitual nestes casos, os puntos fortes cos puntos débiles, que terán que ser os que marquen os obxectivos do plan e as medidas de intervención. Quedan incorporadas tamén as matizacións que contiñan as respostas ás 959 consultas efectuadas por carta ou por entrevista.

Realidades constantes

Puntos fortes	Puntos débiles
<ul style="list-style-type: none"> • Unha base social moi ampla de falantes de galego, dos que unha parte importante está instalada nesta lingua.	<ul style="list-style-type: none"> • A lingua non se percibe como factor radical de identidade e os seus problemas parece que non preocupan á maioría social. • Aumento da poboación urbana e aumento, polo tanto, do número de pais que crían os fillos en castelán. • Aumento da xente nova para a que o galego xa é lingua aprendida, segunda, non emocional e non necesaria, que xa non saben por que a deben falar.
<ul style="list-style-type: none"> • Presenza da lingua galega en todo o territorio de Galicia.	<ul style="list-style-type: none"> • Índices preocupantes de monolingües en castelán nas máis importantes cidades. • Aparición de casos illados de desgaleguización no mundo rural.
<ul style="list-style-type: none"> • Presenza da lingua galega en todas as capas sociais.	<ul style="list-style-type: none"> • Distribución desigual por clases (baixa/alta) e por grupos de idade (adultos/novos). • Persistencia de inercias non galeguizadoras nas clases altas da sociedade. • Persistencia nunha parte da sociedade da crenza de que o galego é pouco útil.
<ul style="list-style-type: none"> • Existencia dunha minoría fiel e comprometida co idioma propio, así como de forzas que reaccionan contra calquera marxinação (potencial/pasiva) do galego.	<ul style="list-style-type: none"> • Carencia dun argumentario acorde coa realidade actual. • Insuficiente interese suscitado pola normalización:<ul style="list-style-type: none"> – o galeguismo ofrece á sociedade propostas pouco definidas. – a xente concibe o galego como un terreo de conflito entre minorías politizadas (anarquía normativa). • Escasa sintonía dos sectores económico e empresarial, así como doutros segmentos relevantes como o do lecer, da xustiza, da relixión, do comercio...
<ul style="list-style-type: none"> • Conservación dos vínculos (familiares e afectivos) das persoas instaladas no castelán cos elementos e sectores galegófonos.	<ul style="list-style-type: none"> • Os transmisores afectivos da lingua son vellos e nunha sociedade na que só o xuvenil é valioso, os maiores pasan a ser un modelo social pouco válido.

<ul style="list-style-type: none"> • Proximidade lingüístico-estrutural do galego co castelán, que facilita: <ul style="list-style-type: none"> – numerosas conversas bilingües, – aprendizaxe pasiva do galego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osmose máis ben unidireccional do corpus lingüístico. • Deturpación media polo peso dos neofalantes e por seren estes maioría nos medios de comunicación, no ensino e na administración.
<ul style="list-style-type: none"> • Facilitade de aprendizaxe da lingua galega. 	<ul style="list-style-type: none"> • Falta de estudo serio da orixinalidade da lingua, ao menosprezaren a aldea os neofalantes, e tendencia a buscaren unha orixinalidade artificial nunha ortografía escurecedora. • Escaseza de persoas públicas que sexan modelo de galego natural e rico.

Actitudes constantes

Puntos fortes

- Posición favorable á promoción do galego en todas as organizacións políticas e cívicas e uso unánime no Parlamento de Galicia.
- Inexistencia de oposición social ao uso oficial, educativo, relixioso ou comercial.

Puntos débiles

- Escasa iniciativa normalizadora na empresa, o comercio e o lecer (que son os referentes da sociedade actual) e concentración do esforzo no sector dos escritores e funcionarios.
- Utilización ritual do galego por parte dalgúns cargos públicos.
- Instrumentalización política, que dificulta un pacto social pola lingua e que identifica o galego como sociolecto de grupo, aínda que a opción ideolóxica non determina o uso da lingua.
- Menor tensión normalizadora na actualidade que na transición.
- Falta de percepción do galego como elemento identitario (antes é nacer e vivir en Galicia).
- Falta de percepción do galego como elemento utilitario.
- Indiferenza social ante a promoción do galego: a sociedade galega só se deixa levar.

Innovacións consolidadas

Puntos fortes

- Enraizamento do Día das Letras Galegas, que converte a lingua en centro de debate social e creatividade colectiva un mes cada ano.
- Existencia dunha base legal para o uso do galego, así como de organismos dedicados á promoción.
- Patrocinio institucional a numerosas iniciativas de promoción da lingua concibidas e realizadas espontaneamente polos cidadáns.
- Presenza do galego no *Diario Oficial de Galicia* e na Administración autonómica e local.

Puntos débiles

- Incoherencia de certas entidades que celebran o Día das Letras Galegas, pero o resto do ano son indiferentes ou contrarias ao uso da lingua galega.
- Falta de percepción do galego como elemento identitario (antes é nacer e vivir en Galicia).
- Falta de percepción do galego como elemento utilitario.
- Indiferenza social ante a promoción do galego: a sociedade galega só se deixa levar.
- Necesidade de reforzo da base legal existente para un mellor desenvolvemento e aplicación da actual.
- Dispersión e falta de vertebración e de avaliación dos esforzos realizados na promoción da lingua (carencia dun plan de promoción da lingua galega).

<ul style="list-style-type: none"> • Presenza do galego no ensino, que permitiu reintroduci-lo en áreas urbanas ou grupos de persoas que xa o perderan. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ausencia case total do galego nas garderías e escolas infantís, maiormente nas privadas, que están creando xeracións novas impermeables ao galego. • Aínda se perciben algunhas resistencias nalgúns centros ao cumprimento dunha parte do Decreto 247/1995. • Falta de conciencia no mundo educativo e universitario do seu efecto desgaleguizador. • Conflito normativo na escola.
<ul style="list-style-type: none"> • Existencia da Televisión de Galicia e da Radio Galega <ul style="list-style-type: none"> – que permitiron ver e oír a lingua en funcións novas e prestixiadas e desmontaron boa parte dos complexos diglósicos, grazas ao poder do medio e mais á súa continuidade durante anos día e noite, – que chega por satélite e pola Rede a todo o planeta, creando un novo vencello cos emigrantes, – que ten unha importante información de Galicia na Rede. 	<ul style="list-style-type: none"> • A CRTVG non deu chegada aínda á audiencia xuvenil e urbana. • A CRTVG non deu acadado aínda a imaxe de galego modélico pola excesiva proporción de neofalantes e con graves deficiencias. Isto <ul style="list-style-type: none"> – chata de ficción insincera e oportunista todo o proceso normalizador. – Escasa presenza do galego no conxunto dos medios de comunicación. Nos privados é tan baixo que falsea a realidade sociolingüística e induce a cotío a desertar do galego.
<ul style="list-style-type: none"> • Axudas oficiais aos medios privados para aumentar o uso do galego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Escasa efectividade do sistema: o pouco galego que aparece é o que se paga.
<ul style="list-style-type: none"> • Existencia dun estándar galego aceptado por unha ampla base social. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sensación de inseguridade no usuario medio do galego, que non sabe qué elementos e en qué situacións pode usar o seu galego dialectal, inseguridade que non sente no castelán. • Persistencia de discrepancias minoritarias pero moi activas sobre o estándar, que converten a lexítima discrepancia teórica en aberta anarquía. • Desconcerto dos falantes nativos, por ofrecérselles varios galegos visiblemente distintos.

Efectos firmes

Puntos fortes

- Mellora da imaxe e da presenza pública do galego e ruptura do tabú diglósico polo que o galego tiña que estar fóra de certos ámbitos sociais.
- Incorporación parcial do galego a sectores dos que tradicionalmente permaneceu ausente.
- Posibilidades de maior utilización e utilidade obxectiva.
- Máis demanda, máis e mellores especialistas.
- Perda global de falantes e de calidade lingüística media.

Puntos débiles

- Recuperación de espazos novos para o galego no mundo urbano.
- Percepción social de que certos novos usos públicos do galego son aínda falaces, por careceren de continuidade no resto das relacións.
- Crenza firme de certos sectores en que o galego aínda é unha lingua rural, de vellos ou de minorías politizadas; é dicir, subalterna, de 2ª clase.
- Escaso esforzo de introdución do galego no comercio, empresa, comunicación e lecer.
- Insuficiente necesidade de coñecer e usar o galego para acceder a un posto de traballo.

Posibilidades iniciadas

Puntos fortes	Puntos débiles
<ul style="list-style-type: none"> • Presenza do galego na Rede: posibilidade de superar sen custo as fronteiras físicas, bidireccionalidade e mesmo posibilidade para os máis novos de leriar nun soporte moderno en galego.	<ul style="list-style-type: none"> • Presenza aínda moi minoritaria, porcentualmente ao que Galicia coloca na Rede.
<ul style="list-style-type: none"> • Inicio da incorporación da lingua ás novas tecnoloxías da fala (tradución automática, síntese e recoñecemento de voz...).	<ul style="list-style-type: none"> • Insuficiente conciencia de que saltos cualitativos poden ofrecer estas técnicas a unha lingua, do que significa atrasarse nisto e, polo tanto, insuficiente aposta por estes investimentos.
<ul style="list-style-type: none"> • Na UE vai haber cen millóns de falantes de linguas minoritarias e, aínda que sexan dispersos e desorganizados, terá que ter algunha solución global.	<ul style="list-style-type: none"> • Insuficiente conciencia do risco de perder o seu carácter de lingua maioritaria.
<ul style="list-style-type: none"> • Iniciativa do Goberno galego para poñer en marcha un plan de normalización aberto e participativo.	

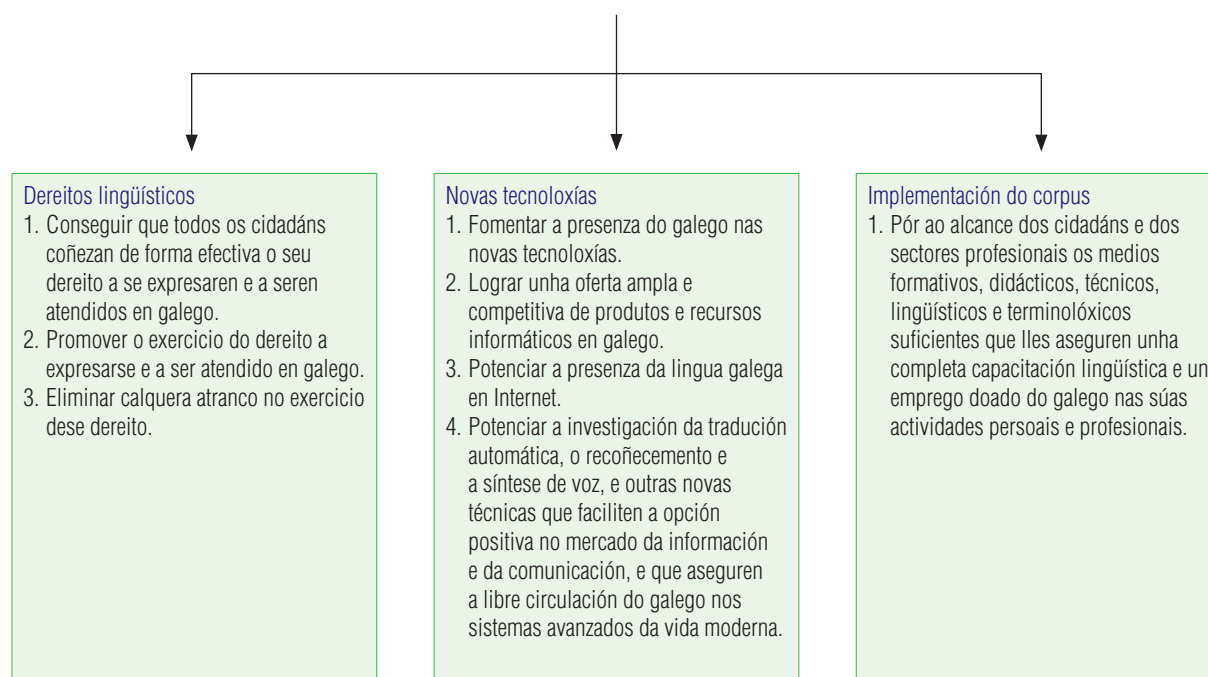
Obxectivos xerais do Plan

- Garantir a posibilidade de vivir en galego a quen así o desexe, sabendo que conta co amparo da lei e das institucións.
- Conseguir para a lingua galega máis funcións sociais e máis espazos de uso, priorizando a súa presenza en sectores estratéxicos.
- Introducir na sociedade a oferta positiva de atender o cidadán ou o cliente en galego como norma de cortesía dun novo espírito de convivencia lingüística.
- Promover unha visión afable, moderna e útil da lingua galega que esfarele prexuizos, reforce a súa estima e aumente a súa demanda.
- Dotar o galego dos recursos lingüísticos e técnicos necesarios que o capaciten para vehicular a vida moderna.

Estrutura do Plan xeral de normalización da lingua galega

Sectores transversais Obxectivos xerais

Sector A. Dereitos lingüísticos

Tal como se adiantou na presentación, este PNL pretende facer efectivo o dereito constitucional ao uso da lingua galega, un dereito que moitas persoas non exercen, porque os niveis de capacidade de falalo, segundo o Censo do 2001, chegan ao 91%, mentres que os de uso son máis baixos (12'86% non o usan nunca; 30'29% úsano ás veces). O PNL é un plan de intervención, polo tanto, non é este o lugar de analizar se esta falta de uso é sempre voluntaria ou se existe algún tipo de condicionante psicolóxico, social, legal ou rutineiro que force unha parte dos galegos a facer esta opción total ou parcial de ocultamento da lingua galega. O PNL é un plan de intervención para remover os obstáculos visibles ou latentes que poidan estar operando nos distintos sectores e áreas da sociedade galega. Nesa dirección de protección do galego, nunca de obstaculización do castelán, inciden as medidas deste PNL. A *Oferta positiva* e mais a *Oferta informativa* son as claves dun novo espírito de cortesía lingüística que este PNL pretende introducir na sociedade galega para facer máis agradable a convivencia.

A Constitución española de 1978 concédelle á lingua galega plena cooficialidade, ofrecéndolles aos cidadáns o dereito a utilizala, mais non a obrigatoriedade de coñecela. Isto, na práctica, crea situacións incómodas e confusas

que cómpre redefinir para que ningún funcionario, alegando descoñecemento do galego, poida deixar de prestar o servizo que demanda o cidadán.

Obxectivos xerais

- A.1. Conseguir que todos os cidadáns coñezan de forma efectiva o seu dereito a se expresaren e a seren atendidos en galego.
- A.2. Promover o exercicio do dereito a expresarse e a ser atendido en galego.
- A.3. Eliminar calquera atranco no exercicio dese dereito.

Sector B. Novas tecnoloxías

Como se expuxo tamén na presentación, vivimos unha época na que as tecnoloxías da fala, da información e da comunicación van producir saltos cualitativos nas linguas. Estas mudanzas serán tan importantes que as diferenzas entre linguas maioritarias e minoritarias, oficiais e non oficiais, van quedar substituídas pola diferenza entre linguas con tecnoloxía e linguas sen tecnoloxía. Normalmente, as linguas de Estado van dispoñer desas novas técnicas, pero nada impide que outras linguas accedan tamén a elas. Se tecnicamente é posible que en poucos anos poidamos ler (ou mesmo escoitar) en galego un xornal, libro, conferencia ou artigo escrito en español, inglés ou francés, a función deste PNL é que se poñan os medios técnicos, humanos e económicos para que esa realidade sexa efectiva. **Pódese afirmar que a eficacia neste sector vai ser a clave do futuro da lingua galega**, porque do éxito neste sector vai depender a imaxe que os galegos e os non galegos teñan desta lingua; e da imaxe da lingua depende o uso: se a imaxe é boa, o uso medrará de seu e mesmo sen subvencións; se a imaxe é cativa, o uso minguará por moito que a prol desta lingua se fagan esforzos políticos e económicos. Se o galego vai nese tren, probablemente suban a el sectores como o comercial, o informativo, o xuvenil e o mundo urbano, que hoxe aínda manteñen certas desconfianzas ante a lingua propia de Galicia. O investimento neste sector das novas tecnoloxías é, sen dúbida, o máis rendible, o máis eficaz e, polo tanto, o prioritario.

Debe terse en conta, ademais, que case todos os sectores reclaman recursos técnicos e informáticos para usar o galego nunha sociedade decididamente urbana e moderna; continuamente se demanda un centro especializado que cree eses recursos técnicos que hoxe non existen. O Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades pode ser o lugar máis axeitado para localizar estas novas tarefas, pois desde este Centro téñense dado, con éxito, pasos importantes na creación de tradución automática, síntese e recoñecemento de voz.

O PNL preséntase, tamén nisto, nun momento decisivo e require nos responsables políticos perspicacia e audacia para enfrontarse a unha conxuntura histórica.

Obxectivos xerais

- B.1. Fomentar a presenza do galego nas novas tecnoloxías e na telefonía móbil.
- B.2. Lograr unha oferta ampla e competitiva de produtos e recursos informáticos en galego.
- B.3. Potenciar a presenza da lingua galega en Internet.
- B.4. Potenciar a investigación da tradución automática, o recoñecemento e a síntese de voz, e outras novas técnicas que vaian aparecendo e que faciliten a opción positiva no mercado da información e da comunicación e que aseguren a libre circulación do galego nos sistemas avanzados da sociedade actual.

Sector C. Implementación do Corpus

Unha das desculpas que poñen a miúdo persoas e entidades, maiormente no mundo da empresa, para non asumiren unha utilización consecuente do idioma galego é a inseguridade coa que se moven nesta lingua. Á parte da compoñente psicolóxica e da inercia que poida estar detrás destes medos, o problema ten solución por dúas vías:

- Mediante unha formación axeitada do persoal, que o faga sentir seguro e competente en lingua galega.
- Proporcionándolles aos que ofrecen estes servizos os recursos lingüísticos que lles faciliten o seu labor.

A utilización da lingua galega non debe supoñer un esforzo complementario para quen se decide a abrir a súa actividade persoal ou profesional a esta lingua. Para iso, é necesaria unha elaboración sistemática dos recursos terminolóxicos de cada sector e de cada área, que cubran dunha maneira folgada as necesidades coas que os usuarios se van atopar. Debe existir un material de referencia fiable que disipe as dúbidas continuas, coas que o banqueiro, o administrador, o economista, o biólogo ou o responsable dun taller mecánico baten cando se deciden a facer do galego a súa lingua.

Non podemos negar que neste aspecto a situación mellorou considerablemente. Hoxe contamos con vocabularios e con materiais elaborados de distintas áreas que fan máis doada a utilización do galego ca hai uns anos. Pero tamén é certo que unha parte importante destes materiais, sempre feitos con boa vontade, carecen do rigor esixible e isto crea desorientación e confusión.

É necesario que a terminoloxía técnico-científica e das linguas de especialidade en xeral sexa supervisada por unha institución fiable que unifique as solucións e que xere confianza entre os usuarios. Dado que esta é unha atribución que a Lei de normalización lingüística lle reconece á Real Academia Galega, ha ser esta institución a que sancione e lles dea plena validez ás unidades terminolóxicas. Neste sentido, é necesario potenciar o TERMIGAL, o servizo de terminoloxía que leva xa uns anos de funcionamento, mediante un convenio entre a Real Academia Galega e a Xunta de Galicia.

Pero non abonda coa produción terminolóxica. A terminoloxía carece de sentido se non chega con fluidez aos seus destinatarios. De aí que haxa que crear canles de difusión e de implantación da terminoloxía que sexan eficaces:

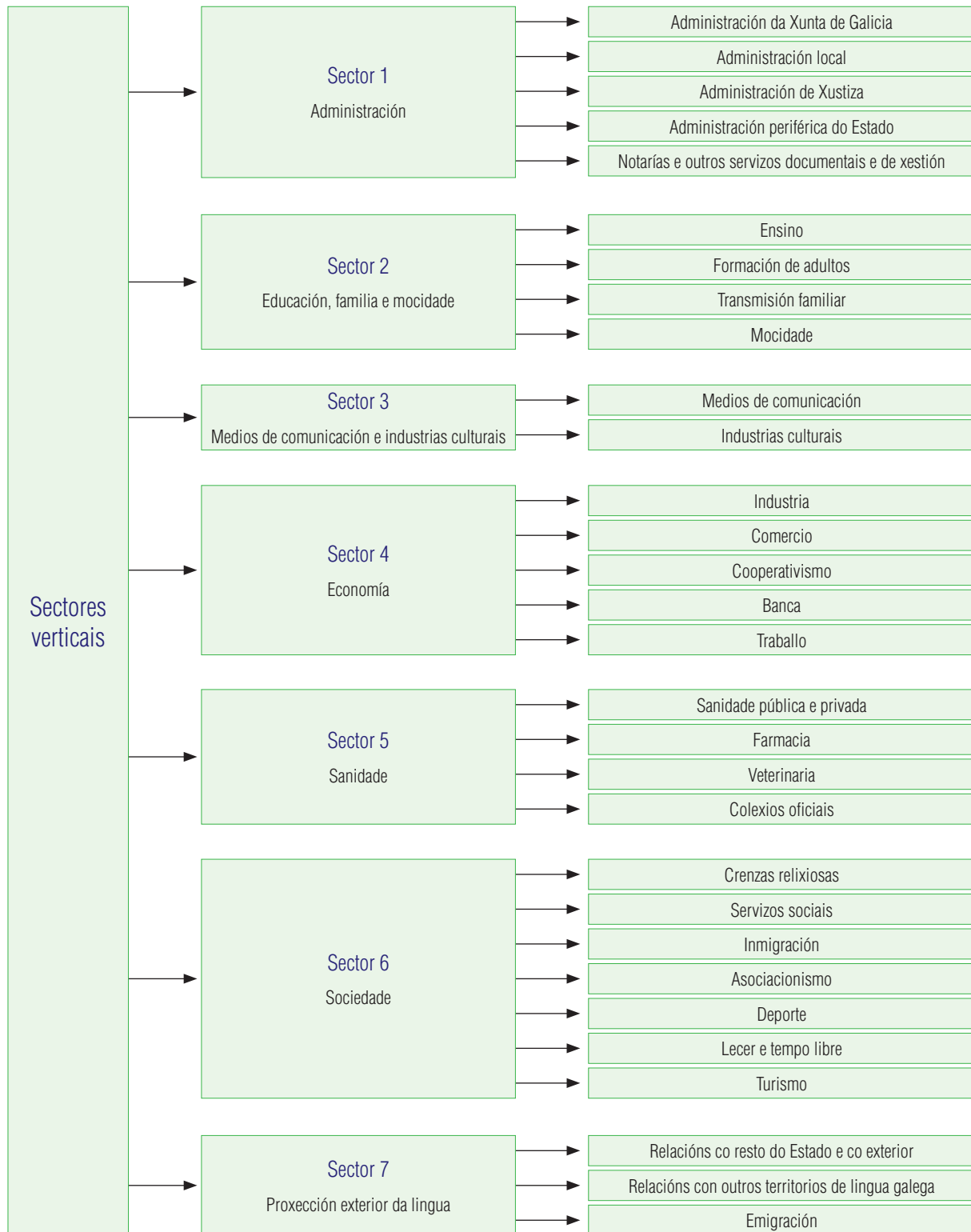
- Cómpre elaborar vocabularios sistemáticos plurilingües das linguas de especialidade.
- Cómpre elaborar folletos específicos con vocabularios máis reducidos, destinados a colectivos concretos e que cubran as necesidades destes.
- Cómpre incorporar este léxico ás ferramentas e aos programas informáticos que se utilizan de maneira máis habitual nos distintos sectores. Facilitarlle á lingua galega estas axudas informáticas resulta absolutamente imprescindible.
- Hai que elaborar modelos de documentación de circulación frecuente en lingua galega.

Aínda así, sempre aparecerán dúbidas, porque hoxe o avance do coñecemento e as innovacións acadan un dinamismo nunca vivido en épocas anteriores. Estas dúbidas deben ser resoltas no menor tempo posible; por iso, é necesario dotar de máis medios o servizo de consultas do TERMIGAL, ao que calquera persoa pode acudir, e de feito acode, cando atopa algunha dificultade no exercicio do seu labor en galego.

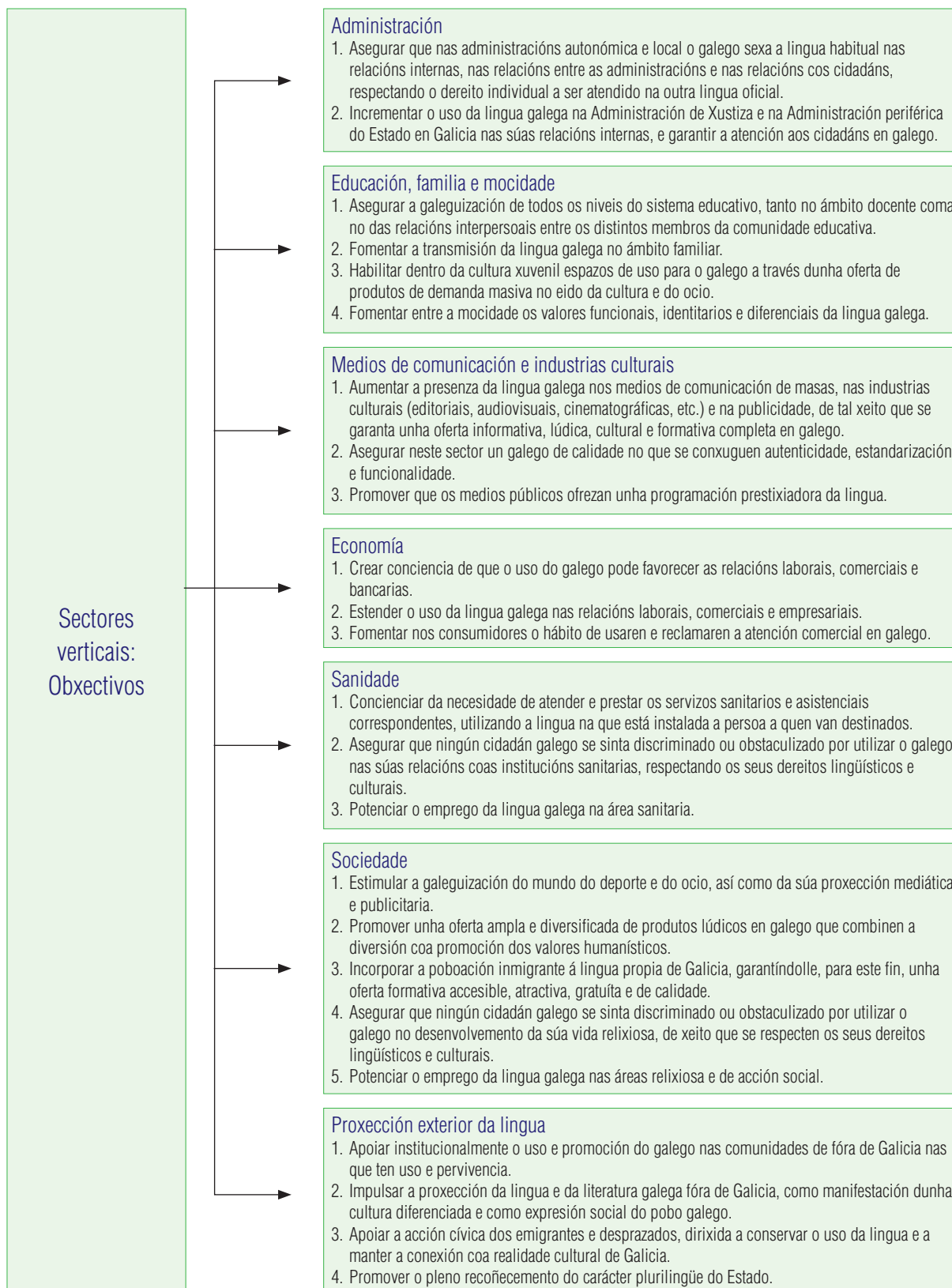
Obxectivos xerais

- C.1. Pór ao alcance dos cidadáns e dos sectores profesionais os medios formativos, didácticos, técnicos, lingüísticos e terminolóxicos suficientes que lles aseguren unha completa capacitación lingüística e un emprego doado do galego nas súas actividades persoais e profesionais.

Sectores verticais

Sector 6. Sociedade

Introdución

Área 1. Crenzas relixiosas

Esta área é moi peculiar por dúas razóns. A primeira, que a relixión é un ámbito cun ordenamento xurídico propio que non dimana da Constitución, aínda que é coherente con ela. Por esa razón debe advertirse que quen fixo a diagnose de puntos fortes e débiles, os obxectivos e quen propuxo as medidas correctoras deste plan para a área relixiosa foi unha comisión na que figuraban sacerdotes e pastores designados, nalgúns casos, polas respectivas xerarquías eclesiásticas.

A segunda razón é que foi no ámbito relixioso onde precisamente xurdiu por primeira vez e de forma contundente, a reivindicación das linguas vivas, mesmo as linguas sen estado. Para os luteranos e calvinistas, foi a supresión do latín da liturxia e a lectura directa de *A Biblia* no século XVI, o que provocou a estandarización de linguas como o alemán e o romanés ou que as corais relixiosas de Bach teñan o texto en alemán. Para os católicos foi o Concilio de Trento, que ordenou en 1530, que a lingua vernácula fose a lingua da catequese, feito que deu vida formal a linguas coma o vasco¹, o bretón e o sardo.

É certo que nada disto sucedeu en Galicia e houbo que esperar á segunda metade do século XVIII para que o beneditino Fr. Martín Sarmiento reivindicase o galego non só como fenómeno cultural (que el estudou con rigor e extensión), senón tamén como condición indispensable de desenvolvemento natural da persoa e mesmo como compromiso de acción pastoral. Sarmiento chegou mesmo a pedir a prohibición de que tivesen cura de almas en Galicia os sacerdotes que non soubesen o galego polas situacións ridículas a que expón o sacramento da confesión; e pediu tamén un concilio galego que regulase con claridade este asunto. Tampouco Sarmiento tivo éxito pero o galeguismo débelle cousas importantes a diversos eclesiásticos: desde os primeiros labores lexicográficos no roncel de Sarmiento (P. Sobreira ou o lexicógrafo Francisco J. Rodríguez), a primeira gramática galega digna de tal nome (Saco y Arce), o impulso á creación da Real Academia Galega (Amor Ruibal) ou a reflexión teolóxica (Torres Queiruga) e bíblica (Chao Rego) en galego. Pero, ademais, o movemento galeguista foi maioritariamente católico (Rosalía, Curros, Bóveda, Castelao, Risco, Otero Pedrayo, Filgueira), por máis que case todos eles fosen cristiáns críticos: houbo poucas excepcións ata a segunda metade do século XX na que moitos dos líderes xa se moven fóra do eido relixioso.

¹ No *Plan general de promoción del euskera* (Eusko Jaurlaritza-Gobierno Vasco. Departamento de Cultura. Viceconsejería de Política Lingüística. Vitoria-Gasteiz 1999; 62) constátase o seguinte: *Durante siglos, practicamente los únicos medios para aprender a leer en euskera han sido la catequesis y los rezos y cantos litúrgicos [...] el hecho de arraigar la lengua en un sentimiento tan vivo como el religioso, le confiere una enorme firmeza.*

Aínda que o galeguismo non estivo tan impulsado polo clero como estiveron o vasquismo e o catalanismo, cómpre recoñecer que o primeiro ámbito no que a lingua galega conquistou un nivel formal foi o relixioso (a misa de Rosalía en Bonaval o 25 de xullo ten a homilía en galego desde o segundo terzo do século XX) e, aínda durante o réxime de Franco, a Igrexa franqueoulle a porta da liturxia á lingua galega (1969), seis anos antes de que un decreto do xefe de Estado en funcións, o príncipe Juan Carlos, aprobase, en novembro de 1975, un Real Decreto de Linguas Regionales que pasaría en 1978, case intacto á Constitución. Pero antes dela, en 1976, o Concilio Pastoral de Galicia ordenou que os domingos e días santos en todas as igrexas de Galicia houbera unha misa en galego e que alí onde o galego é a lingua habitual da xente a liturxia pasase a ser integramente en galego. Isto significa que a Igrexa Católica, nun proceso endóxico que vén dos Concilio de Trento (1530) e do Concilio Vaticano II (1961-1965) e que, polo tanto, é anterior e independente do proceso político español, elabora unha lexislación pastoral interna moito máis favorable á lingua galega do que será a Constitución española de 1978. Mesmo así, semellante cambio na lexislación eclesiástica non tivo tradución na conduta maioritaria dos eclesiásticos galegos. No ano 2004, 28 anos despois, o uso da lingua galega nas igrexas católicas é minoritario, a pesar de que o clero é o sector social con estudos superiores incomparablemente máis instalado na lingua galega.

Nas outras igrexas cristiás de Galicia, houbo tradicionalmente unha maior apertura á lingua dos fieis, non só pola renuncia ao latín senón, sobre todo, pola importancia da lectura directa de *A Biblia* e por ter unha liturxia moito máis espontánea e participativa cá católica. Pero en Galicia estas comunidades evanxélicas son máis recentes (nacen, en boa parte, tras a visita do inglés propagador de *A Biblia*, George Borrow, que non manifesta especial atención á lingua galega) e nacen xa en ambiente urbano ou semiurbano, afectadas, polo tanto, pola crise de identidade lingüística que neses ambientes vive a sociedade galega. Por iso a presenza do galego nestas comunidades evanxélicas galegas parece depender e ir progresando ao ritmo do movemento de normalización na sociedade civil; a audiencia dos respectivos programas na TVG confirma este carácter urbano das comunidades evanxélicas.

A recente presenza de comunidades islámicas representa unha excepción, por canto esa relixión ten o árabe como lingua relixiosa en todo o mundo.

Non é este o lugar de facer valoracións. O Plan de normalización lingüística da lingua galega é un proceso da sociedade civil no que, para este ámbito, participan crentes e mesmo pastores de diferentes confesións relixiosas. Este PNL vai na mesma dirección que a doutrina relixiosa e por iso aspira a crear sinerxías benéficas entre o proceso civil de normalización da lingua e o proceso de autenticidade lingüística que viven as comunidades relixiosas galegas. Por iso, observando o carácter xerárquico das respectivas liturxias, aspira a colaborar maiormente na formación dos sacerdotes, pastores e demais axentes de pastoral e na existencia dos medios para desenvolver en galego esa actividade.

Área 2. Servizos sociais

O usuario dos servizos sociais adoita ser unha persoa en situación de precariedade, transitoria ou definitiva, que acode na procura dun servizo que o axude a mellorar a súa situación e a continuar vivindo con esperanza. Esa persoa case sempre arrastra a humillación dunha caída económica, afectiva ou sanitaria. O primeiro que precisan estas persoas é a protección e o cariño de alguén que as escoite sen condenalas; precisan sentírense acollidas na súa propia lingua. Moitas veces a sinceridade destas persoas e, polo tanto, a eficacia da axuda dependerá da utilización por parte do servizo dese código lingüístico que leva directamente á afectividade da persoa que se quere auxiliar. Cóntanse experiencias médicas nas que un enfermo que, nun territorio ou ambiente de lingua distinta á súa, padece un problema psicosomático, só desbloqueou a súa mente e puxo en marcha o proceso terapéutico cando os seus curadores lle empezaron a falar na lingua da súa infancia. E cómpre prestar atención ao feito de que en situación

de debilidade psicolóxica o usuario do servizo social correspondente pode tender a ocultar a súa lingua galega, maiormente se algunha vez lle imbuíron a idea de que falar o galego era falar mal e falar o castelán era falar ben, cousa por outra banda moi frecuente entre os maiores de trinta anos: esta ocultación da lingua propia pode ser paradoxalmente un indicio da vontade do usuario de saír do pozo en que está metido. Pero a intelixencia dos traballadores do servizo debe permitirlles detectar esta ocultación e non confundir un castelanfalante aparente cun galegofalante oculto. O cariño con que deben tratalo fará o resto, sen que aquí haxa que especificar máis, porque, se nunha democracia o cidadán é o soberano e o administrador é un servidor, na área dos servizos sociais a persoa do usuario é moito máis ca prioritaria.

A pauta lingüística en semellante situación non pode ser outra que utilizar a lingua de quen pide axuda, se o servizo está en condicións de ofrecelo, cousa doada en Galicia, quitado o caso de certos inmigrantes, que se tratan noutra área deste mesmo sector. A lingua do usuario é a ferramenta máis fiable e a base máis sólida para lle ofrecer un servizo de calidade. Respetar esa lingua forma parte da *boa práctica laboral*.

Ora ben, do mesmo xeito que no ámbito económico se constata que a lingua galega ten certas dificultades para se facer presente nas áreas de xestión e dirección empresarial, pero está moi presente no sector primario e no nivel laboral, tamén se constata na área dos servizos sociais que boa parte dos usuarios teñen como lingua da afectividade o galego, aínda que esta maioría sexa algo menor no caso de mulleres maltratadas e de persoas drogodependentes. Non se debe instrumentalizar a necesidade dos usuarios destes servizos para lles impoñer unha lingua que non é a deles nin para imbuírles a idea de que a súa recuperación pasa por se someteren a un filtro lingüístico máis ou menos suave. En ningún caso se pode permitir que, do comportamento lingüístico do servizo ou dos seus cadros directivos, o usuario poida chegar a deducir que a súa situación de inferioridade ten algunha relación co feito de que el fale habitualmente o galego ou que, deixando de falalo, entre nun nivel de maior honestidade, saúde ou honorabilidade. O castelán é lingua cooficial en Galicia á que ningún galego renuncia, pero non representa un maior nivel moral ou ético. En ningún caso o desclasamento lingüístico garante ou equivale a unha verdadeira reinserción social.

O obxectivo do plan nesta área non será, polo tanto, atender en galego unha persoa que fala castelán, pero si o de garantir que ningunha persoa que teña o galego como lingua propia, aínda que o oculte, sexa atendido noutra lingua ou se vexa forzado a expresarse noutra lingua. Nunha palabra, desbloquear o galego en moitos destes casos é a condición *sine qua non* dun servizo social de calidade.

Área 3. Inmigración

Galicia está vivindo nos últimos decenios unha transformación demográfica moi radical: está perdendo poboación, ela, que durante séculos foi o viveiro demográfico que alimentou sucesivas repoboacións de España, de Portugal e de diversos países de América (nomeadamente Arxentina, Cuba e Uruguai); ela, que foi a comunidade hispánica máis homoxénea etnicamente, xa que só recibiu limitadas incorporacións de maragatos, cataláns e vascos e funcionarios de diversa orixe. A actual reestruturación económica, derivada da nosa incorporación á Unión Europea, fixo entrar en crise todo o sector primario da economía galega e a consecuente migración interna aos núcleos urbanos está encontrando neles o sector industrial envolto nunha crise parella. A mocidade actual, por razóns que non corresponde aquí analizar, atrasa o casamento e o número de nacementos está sendo inferior ao de defuncións.

Simultaneamente e, a pesar desta crise, hai no mundo países nos que a situación é moito peor e os seus cidadáns máis arriscados veñen onda nós na procura de traballos que, por humildes e mal pagados que sexan, representan para eles unha mellora persoal. Non son só os fillos e netos dos galegos emigrados a países americanos, hoxe empobrecidos, que queren repetir en dirección contraria a mesma viaxe de busca da esperanza na terra dos seus avós. Son tamén persoas da negritude ou do mundo árabe, que foxen da fame ou de réximes políticos nos que o ser humano conta

moi pouco; son tamén cidadáns do xigantesco bloque socialista que hai poucos anos se esfarelou coma un castelo de naipes. Un 25% dos inmigrantes en Galicia (53.800) vén de Portugal e un 16% de Colombia. Hoxe nas aulas do noso sistema escolar hai fillos de inmigrantes de 83 nacionalidades distintas da española. Só un dos 315 concellos galegos (Ribeira de Piñón) non rexistra inmigrantes. Nunca na historia, Galicia estivo habitada por unha tal variedade de persoas, de relixións, de linguas.

Todo isto ten a súa transcendencia na planificación lingüística. Primeiro, porque moitos inmigrantes chegan aquí sen teren conciencia de que nesta parte de España existe unha lingua propia que está omnipresente. Segundo, porque a actitude dos inmigrantes varía segundo as procedencias: así os sudamericanos, que axiña captan a desigualdade de status legal do castelán e do galego e o hábito social das conversas bilingües, instálanse no castelán como nunha base segura e cómoda, de xeito que tarde ou nunca aprenden o galego; mentres que os procedentes de África e do leste europeo, sexa porque a distancia interlingüística é para eles maior, sexa porque, maiormente os últimos, adoitan ser políglotas, manifestan unha actitude positiva ante a nosa lingua e axiña se incorporan ao seu uso.

A inmigración é, coas deportacións masivas e o xenocidio, un dos factores que alteran a composición demográfica dunha sociedade e que, en consecuencia, a curto prazo supoñen para unha lingua un perigo real de desaparición. Cando a inmigración é porcentualmente importante e etnicamente homoxénea altera o mapa sociolingüístico dun país. Isto fai que algúns cidadáns instintivamente vexan os inmigrantes como persoas que traen lingua, valores e comportamentos diferentes e sorprendentes e que os consideren un corpo extraño contra o que hai que xerar anticorpos. É o substrato do racismo, de xeito que o enfoque da inmigración nun plan de normalización lingüística é a clave que permite ver se unha política lingüística é ou non é democrática e solidaria.

Obviamente, Galicia no seu territorio ten o dereito de preservar e protexer a súa identidade nesta osmose social, pero a experiencia doutros países europeos que xa pasaron por esta situación (con políticas cambiantes), e a propia experiencia dos emigrantes galegos, maiormente en Cuba e Arxentina, cos seus poderosos centros galegos, indican que existe un camiño de integración dos inmigrantes na cultura local que é compatible coa conservación da cultura propia que eles traen consigo e que é beneficioso para o inmigrante e para a sociedade que o recibe. Os galegos en América aprenderon a lingua do país e participaron activamente nos seus procesos sociais e algúns deles mesmo lideraron eses procesos, pero, ao mesmo tempo, mantiveron viva a cultura galega, non só coas publicacións que aínda hoxe seguimos exhumando, senón que crearon en Galicia moitas escolas, fontes, lavadoiros, camiños, igrexas e mesmo financiaron importantes proxectos culturais en lingua galega.

Coherentemente cos principios deste PNL, que se fundamenta tanto nos dereitos dos cidadáns galegos para o libre desenvolvemento da súa cultura autóctona coma nos do resto dos seres humanos que aquí conviven, non parece que a mellor política sexa a dunha asimilación lingüística forzosa dos inmigrantes que recibimos.

A inmigración en Galicia é significativa porque nos colle nun momento de crise demográfica, pero non é homoxénea: xa queda dito que existen entre nós persoas de, polo menos, 83 nacionalidades diferentes e isto implica que non forman un bloque lingüístico homoxéneo; é dicir, non teñen a cohesión que lles daría unha forza maior.

Nunha sociedade democrática e instalada xa nun mundo globalizado a sociedade pode e debe ter unha visión moito máis positiva da inmigración. O emigrante é unha sangría para o país de orixe, porque sempre marchan as persoas máis dinámicas e con máis enerxía, pero, para o país receptor, o inmigrante é unha transfusión de sangue novo. E isto vai moito máis aló do feito de que o inmigrante xa estea compensando a nosa crise demográfica. Galicia debe, abofé, controlar a inmigración que recibe, e esixir garantías de que o inmigrante é unha persoa de vida honesta, pero non o debe ver como un problema senón como unha oportunidade. Tamén os galegos deben aprender dos inmigrantes algúns valores. O que se propón neste PNL é que a previsible organización de entidades que agrupen e cohesionen os inmigrantes por nacionalidades de orixe (necesaria mesmo por razóns de seguridade e de interlocución) sexa o ámbito no que a Xunta de Galicia localice simultaneamente a específica oferta lingüística e

cultural galega. O obxectivo é que o galego apareza ligado directamente á cultura propia dos inmigrantes e que no seu natural afán de conservación da súa identidade poidan entender o dos galegos a conservarmos a nosa.

A galegitude debe moito a persoas ilustres que algún día chegaron a Galicia e se integraron cos seus fillos plenamente no proceso galego de autoidentificación. O inmigrante que hoxe chega a Galicia pode ser un cidadán do que algún día nos sintamos orgullosos. O obxectivo deste PNL é facilitar as condicións para que o futuro empece a ser posible.

Área 4. Asociacionismo

Na área das asociacións e desde un punto de vista lingüístico cómpre distinguir dous tipos: primeiro, as que atenden necesidades infraestruturais dos cidadáns (comunidades de propietarios, asociacións de veciños, círculos recreativos, casinos e similares), cunha actividade basicamente técnica e, segundo, as creadas precisamente para impulsar a actividade cultural (asociacións culturais). Nas primeiras o galego está bastante oculto, mentres que nas segundas o galego é a cerna e o vehículo da súa actividade. Nas primeiras constátase que o galego, aínda estando presente no nivel oral, se esfuma en canto se utilizan documentos e sobe o nivel de formalidade e, como isto acontece nunha proporción elevada, impregna a actividade toda, de xeito que se reproduce o fenómeno de ocultación lingüística que xa vimos noutras áreas. A rutina fai que en moitas comunidades de propietarios as actas e recibos se redacten en castelán e, como o máis importante na vida da comunidade son estes documentos, acaba provocando que mesmo as xuntanzas se realicen en castelán, aínda que case todos os implicados sexan galegofalantes.

Área 5. Deporte

A mellor publicidade é a que non se ve, a que non parece ser publicidade. A mellor promoción da lingua é tamén aquela que modifica o status da lingua sen que se perciba que aí hai unha intervención. O uso natural do catalán nas Olimpíadas de Barcelona pareceu unha promoción eficaz por ser indirecta e *de facto*. Neste sentido, a área deportiva é moi importante porque, aínda sendo moi diferentes o deporte de ocio e o deporte profesional e empresarial, os ximnasiaos e os grandes estadios, socialmente o deporte é un ámbito simbólico no que brillan persoas ás que a emoción colectiva converte en representantes sociais e mesmo en ídolos persoais. A utilización do galego por parte deste sector axuda a presentar a lingua como algo neutro, non dependente da ideoloxía, como símbolo natural e aséptico do país. Na medida en que un dos obxectivos do PNL é precisamente quitarlle ao uso da lingua carga ideolóxica, a intervención nesta área é decisiva.

O galego é a lingua espontánea da maioría dos galegos e é doado contemplar nun bar ou nunha cafetería que as reaccións espontáneas dos seareiros que seguen xuntos un partido transmitido por TV en castelán se producen en galego. O mesmo acontece cos comentarios á lectura da crónica deportiva dun xornal ou revista. Pero é igualmente frecuente que a megafonía dos estadios e pavillóns deportivos utilice só o castelán, mesmo se os que falan se expresan en galego cando non teñen micrófono.

Os problemas do galego no ámbito deportivo teñen unha raíz en parte terminolóxica (os deportes hoxe populares non son os tradicionais galegos senón case todos procedentes dunha regulamentación feita hai uns cen anos en inglés), en parte xurídica (as competicións de nivel estatal realízanse en castelán) e en parte de rutina mediática (existe unha tradición de informar en castelán de todo o deportivo, filtrando mesmo as declaracións que lles chegan en galego, rutina que rompeu sen problemas e de maneira eficaz a CRTVG).

Cómpre, mesmo así, recoñecer que é habitual a presenza da lingua galega nos usos escritos da Administración deportiva e na súa relación co mundo deportivo (clubs, entidades, colexios, federacións...) a través de convocatorias,

programas, publicidade, divulgación; nas modalidades deportivas máis tradicionais: birlos, fútbol...; nos programas informáticos e no proceso de tramitación e no material deportivo (medallas, trofeos, vestiario, bandas de publicidade...).

Área 6. Lecer e tempo libre

O tempo libre, no que incluímos actividades de ocio, as festas populares e os espectáculos, é un ámbito idóneo e unha boa oportunidade para promover a normalización lingüística, por ser o espazo por antonomasia da diversión, da comunicación interpersonal e non formalizada, o momento de vivencias e descubrimento de experiencias e, polo tanto, de socialización da xente nova. Os momentos de lecer son educativamente relevantes ata o punto de que, de todo o proceso escolar, o que se aprende nunha excursión, nun campamento ou en calquera outra actividade de lecer acaba sendo o coñecemento que máis tenazmente queda gravado na memoria. Para os galegofalantes o tempo libre pode xogar como reforzo da utilización do galego, e os que non o son poden atopar no xogo un momento perfecto para utilizalo.

Todo isto resalta o papel do tempo de lecer no proceso de normalización, porque a xente nova é un colectivo estratéxico para a normalización lingüística, tanto por ser un sector de poboación fortemente desgaleguizado, como por ser un momento da vida no que se define boa parte da identidade do individuo. Neste espazo debería resultar sinxela a promoción da lingua galega, se se saben aproveitar as fórmulas atraentes e imaxinativas que utilizan os profesionais. O PNL non dá por perdida nin a mocidade nin a xente nova de hoxe.

O tempo de lecer cobra crecente relevancia na calidade de vida das persoas, porque pode contribuír ao desenvolvemento integral dos máis novos, encher de actividade as horas non laborais de persoas traballadoras ou xubiladas e promover a participación activa e implicación nos asuntos de interese colectivo e vencellados á cultura galega. É un sector emerxente, en constante actualización.

Unha formación básica dos monitores de tempo libre en materia sociolingüística facilitaría a xestión de situacións de potencial conflito, a promoción da riqueza multilingüe, a valoración da lingua propia e mais a autoestima dos falantes cara a este idioma.

O mundo das festas populares ten unha importancia peculiar en Galicia, non só porque é unha actividade que move moitos millóns de euros cada ano senón porque ese diñeiro, en moitos casos, representa o máis grande (e ás veces o único) investimento voluntario que fan moitas colectividades ao longo do ano. E, en xeral, todo ese capital paga unha actividade que en boa parte se realiza en castelán.

Naturalmente este PNL esixe a actualización profunda dos coñecementos e actitudes dos profesionais do tempo libre.

Área 7. Turismo

O turismo pode ser un elemento máis de ocultación ou de proxección da lingua. Actualmente non forma parte do concepto de patrimonio que se pon en coñecemento do turista, pero, se ben se mira, o turista sempre leva como un trofeo as diferenzas que detectou no país visitado, non o que é igual ao que ten no seu país.

Unha das actividades que máis modificaron o ritmo de vida de Occidente nos últimos decenios é a práctica masiva do turismo. Esta actividade, lúdica, reparadora e exploradora, é hoxe unha verdadeira industria e converteuse na primeira de estados como España, Francia, Italia ou o Reino Unido. Tamén no caso particular de Galicia é así. O turista busca o distinto, o exótico e por iso quere estar e tocar os lugares cargados de historia. Deste xeito paisaxes, construcións, gastronomía e cultura convértense en *recursos turísticos*, é dicir, económicos.

Non é misión deste PNL analizar nin valorar o enorme esforzo público por converter Galicia nun destino turístico internacional. É obvio que é un esforzo coroado polo éxito xa que nos visitan anualmente varios millóns de persoas. Pero si é o lugar de lembrar que a actividade turística ten, en todos os lugares nos que é masivo, efectos colaterais que deben ser controlados. O turismo, cando é masivo, introduce cambios na sociedade receptora. Pode, por un lado, comercializar a tradición, caricaturizando o orixinal para que lle impacte máis ao turista, e, polo outro, pode producir unha ocultación da diferenza para que o turista se sinta coma na súa casa. Nas sociedades con contacto desigual de linguas este é o efecto máis frecuente: ocultar a lingua propia do país. O que nos visita na actualidade pode marchar de Galicia sen percibir que a lingua maioritaria desta terra é o galego, do mesmo xeito que pode contemplar no Escorial o espectacular manuscrito das *Cantigas de Santa María* sen que ninguén lle diga que están escritas en galego e en Toledo polo rei Afonso X. Este tipo de turismo, que contribúe a ocultar unha realidade e a que o visitado oculte a súa lingua si que é obxecto do PNL.

É xa un aforismo no sector que o turismo masivo produce sempre unha degradación; de xeito que unha boa política turística debe facer viables tanto a existencia do turismo coma a conservación do patrimonio que recibimos e que debemos transmitirles ás futuras xeracións. O turismo pode ter efectos positivos non só na identidade lingüística senón tamén na proxección internacional da nosa lingua galega. O turista que regresa sabendo que o atenderon na lingua del, pero que aquí o galego é a lingua maioritaria, percibirá que lle fixeron unha cortesía. Se tal sucede, todos gañamos. Turismo e lingua galega son compatibles e forman un binomio rendible a condición de que vexamos a lingua e a cultura que esa lingua vehicula como un recurso turístico máis.

Moitos galegos observan que cada ano se desprazan ata Galicia millóns de persoas non galegas pero aparentemente eses mesmos galegos non se preguntan por que. ¿Que ten esta terra que non teñan outras para atraer tanta xente? Moitos outros países teñen tamén fermosas paisaxes, peculiar gastronomía e monumentos importantes. Pero non hai en Europa outro lugar ao que cada día cheguen persoas que veñen a pé desde unha distancia superior aos mil e, por veces, os dous mil quilómetros. O feito xacobeo, o misterio de Fisterra, a busca da identidade no camiño revelan que Galicia non é un destino turístico do tipo de Eurodisney ou Marbella. Da mesma maneira que os turistas volven de París cun paraugas con palabras en francés ou de Roma cun xersei con texto en italiano, o turista marcha de Galicia coas palabras *xacobeo* e, se cadra, *graciñas* e *Sanxenxo* que pode unir a outras que o galego xa deu ao castelán hai anos (*zamburiña*, *vieira*, *nécora*). É un erro pensar que o turista non quere levar consigo a proba da nosa lingua, como leva a do noso viño ou da tarta de Santiago.

A lingua galega non está sendo considerada parte nuclear do patrimonio cultural galego senón como algo sobranceiro ou impertinente e, nalgunhas entidades deste sector, mesmo como un obstáculo. A pesar de todo, todos os veráns veñen a Galicia desde os cinco continentes algúns centos de persoas co exclusivo obxectivo de aprenderen ou perfeccionaren esta lingua. Os nosos literatos crearon mundos que dan para rutas literarias que practicamente están inexploradas comercialmente. Hai episodios históricos relevantes que non teñen presenza nas rutas existentes e que nin sequera están sinalizados nos lugares nos que se produciron. Todo isto pode e debe ser revisado porque a ninguén beneficia e porque nos prexudica a todos.

Pero hai ademais o ámbito do turismo interior. Aquí é onde o turismo se converte nunha inmensa oportunidade. *Non se ama o que non se coñece (Nil volitum qui praecognitium)*. O vello aforismo medieval é de moita aplicación á cuestión lingüística. O P. Sarmiento percorrendo a pé os camiños todos de Galicia volveu á súa cela monástica ateigado de noticias biolóxicas, artísticas, históricas e, sobre todo, lingüísticas e este tesouro fíxolle amar esta terra e esta lingua. Cando no inicio do século XX se programa a creación dunha academia que recuperase e dignificase a lingua galega, creouse un apartado para as excursións. As excursións permiten descubrir e palpar paisaxes impresionantes (que están cheas de información para un xeógrafo), monumentos sorprendentes (que están cargados de datos artísticos e históricos para un historiador), lendas e tradicións (das que un etnógrafo sabe as razóns e as funcións) e, sobre todo,

palabras e frases (que redondean a orixinalidade irrepitible dunha terra e da súa peculiar cultura). Dalgunha daquelas excursións realizadas por persoas entendidas en especialidades diferentes saíron grandiosas monografías como *Terra de Melide* ou *Parroquia de Velle*. Pero non todo está esgotado.

Tamén en Cataluña se produciu un mesmo movemento excursionista. Pero, mentres alí tivo vixencia e constancia ata hoxe, e axudou a estimular e fundamentar o orgullo de ser catalán, en Galicia o turismo interior foi e é escaso. Si, é certo que o turismo dos galegos hoxe tamén é masivo pero non encontra outro obxectivo que as praias, as festas gastronómicas ou xa directamente o exterior de Galicia. Galicia é a gran descoñecida dos galegos e todo isto, indiscutiblemente, axuda a debilitar esa identificación coa terra, que é o que mantén unha lingua cando hai dificultades. O turismo interior está pouco desenvolvido e é moi importante no proceso de autoidentificación dos galegos, tan necesaria mesmo para elevar o noso nivel económico.

Deberá abrirse, polo tanto, unha nova liña de traballo: incorporación da lingua e da cultura en lingua galega ao concepto de patrimonio que se lle ofrece tanto ao turista exterior coma ao turista interior.

Unha vez máis, a promoción do galego que este PNL persegue está moi lonxe de pretender arrombar o castelán senón simplemente facer que aflore, emerxa e xurda o galego que, na situación actual, padece tamén aquí unha ocultación que a nada conduce. Cando o turista percibe que o respecto á lingua do visitante convive co orgullo da propia lingua e da propia tradición, marcha sempre cunha boa impresión, coa sensación de que visitou un país serio, e convértese no mellor propagandista.

Diagnóstico do sector

Área 1. Crenzas relixiosas

Puntos fortes	Puntos débiles
<ul style="list-style-type: none"> • Base social de falantes con presenza maioritaria en todo o territorio galego, maila ser máis ampla no rural que no urbano. • Uso da lingua galega nos actos relixiosos nos que a persoa é activa e espontánea (confesión, rezos íntimos, oracións sen carácter litúrxico nin paralitúrxico). • Importante cantidade de oracións e fórmulas relixiosas que a xente utiliza en lingua galega e que demostran que moitos galegos viven a súa intimidade relixiosa en galego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tradición plurisecular que liga ao castelán todo o que na liturxia católica oficial non é en latín. • Escasa transcendencia na liturxia católica da espontaneidade persoal e, polo tanto, da lingua na que pensa e fala habitualmente o crente.
<ul style="list-style-type: none"> • Existencia dunha base significativa de comunidades de fieis e pastores que usan o galego na liturxia. Nos dous sectores hai mesmo persoas comprometidas coa lingua no labor pastoral. 	<ul style="list-style-type: none"> • Baixa porcentaxe de parroquias nas que a liturxia se fai en galego. • Insuficiente difusión da existencia da liturxia en galego. • Sensación de misa enlatada que ofrece a que se transmite os domingos pola TVG por estar feita nun lugar sempre igual e case sen xente. • Descoñecemento das oracións básicas, dos cantos e respostas litúrxicas cando unha persoa vai a outra parroquia na que a liturxia se fai en galego.
<ul style="list-style-type: none"> • Aceptación pacífica e, por veces entusiasta, da liturxia en galego alí onde se iniciou. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aceptación tamén pacífica do regreso á liturxia en castelán, cando falta a persoa ou grupo de persoas que introducirán o galego nela.
<ul style="list-style-type: none"> • Existencia de comunidades de base que encarnan na galegitude a súa fe e practican unha liturxia aberta e innovadora, nas que toda a liturxia se fai sempre en galego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dificultades de influencia social deste grupo. • Existencia doutros grupos eclesiais, tamén dinámicos, que nunca utilizan o galego.
<ul style="list-style-type: none"> • Existencia de directrices conciliares que prescriben o uso da lingua galega na liturxia católica en Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Prexuízo moi estendido de que o galego na liturxia é unha innovación que ten máis raíz política ca teolóxica.

<ul style="list-style-type: none"> • Boa disposición dos bispos, manifestada en pastorais e, con máis ou menos continuidade, manifestada tamén na práctica. Prexuízo moi estendido de que o galego na liturxia é unha innovación (que ten que xustificarse) e que vai contra a tradición. • Existencia na liturxia católica dos libros litúrxicos indispensables en galego (Biblia, misal, rituais, oracional, cantigueiro; mesmo de materiais catequéticos) e a baixo prezo polo patrocinio do Goberno galego. • Existencia dalgúns materiais audiovisuais en galego, elaborados ou traducidos por católicos ou evanxelistas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Capacidade disuasoria dunha simple persoa que se opoña á liturxia en galego, mesmo se as motivacións fosen de orde non teolóxica. • Mingua da credibilidade, nunha estrutura xerarquizada, pola inconsecuencia de parte do alto clero diocesano. • Aprendizaxe en castelán das oracións básicas aos netos por parte das avoas, mesmo se son galegofalantes. • Obsolescencia normativa de todos os libros litúrxicos actualmente impresos tras a última revisión normativa en palabras de moito uso (graza, presenza). • Insuficiente incorporación dos medios audiovisuais no eido relixioso.
<ul style="list-style-type: none"> • Clero galego moi instalado na lingua galega (fóra de casos minoritarios e zona ourensá dependente de Astorga). • Experiencia de moitos sacerdotes adquirida en varios decenios de uso litúrxico do galego. • Existencia de rapaces e mozos con hábito de ler, mesmo en público, textos en galego. • Facilidade de aprendizaxe e de transferencia castelán – galego • Actitude positiva da curia foránea cara á aprendizaxe. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hábito no clero católico de falar e ler sempre en castelán todo o tocante aos asuntos bíblicos, litúrxicos e catequéticos. • Sensación en boa parte do clero de non dominar a norma da lingua galega para facer un intervención pública coa debida corrección e solemnidade, habendo entre os fieis moitas persoas que o estudaron. • Existencia dunha norma cada vez máis definida fronte ao galego espontáneo e local (Deus, graza, presenza...), que crea inseguridade e induce o abandono do galego. • Atrancos para novas aprendizaxes (sobre todo da escrita) por comodidade, dispoñibilidade, etc. no clero de maior idade e nos crentes máis maduros.
<ul style="list-style-type: none"> • Menor rexeitamento ao uso litúrxico que hai uns anos e maior receptividade entre a mocidade castelanfalante. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reticencias en moitos crentes de base galegofalante por consideraren o galego lingua válida só para o cotián. • Existencia dalgúns crentes (sacerdotes ou leigos) radicalmente opostos á liturxia en galego por consideralo vulgar ou impropio.
<ul style="list-style-type: none"> • Existencia de gran número de documentos e mesmo formularios en galego das curias diocesanas ou de organismos relixiosos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Documentación eclesiástica (sobre todo a ordinaria) en castelán. • Necesidade de axuda pública para a edición de libros litúrxicos e escolares e para o propio ensino da relixión.
<ul style="list-style-type: none"> • Existencia de programas relixiosos en galego tanto da Igrexa Católica (A sentinela, Santa Misa) coma das evanxélicas (Nacer de novo) na TVG e noutras emisoras e publicacións. • Lecturas bíblicas no Día das Letras Galegas entre as comunidades evanxélicas. • Existencia de diversas publicacións (impresas ou na Rede) teolóxicas, relixiosas ou simplemente eclesiásticas en galego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Baixa audiencia proporcional dos programas católicos. • Maioría de publicacións en castelán ou nas que o galego é marxinal.
<ul style="list-style-type: none"> • Crecente ruptura do tabú do uso do castelán nos asuntos funerarios, maiormente nos da mocidade e xente da cultura. 	<ul style="list-style-type: none"> • Predominio multiseccular do castelán nas notas necrolóxicas, recordatorios, cintas das coroas florais e lápidas dos camposantos.

Área 2. Servizos sociais

Puntos fortes

- Utilización ou coñecemento do galego por parte da maioría dos usuarios dos servizos sociais.
- Uso maioritario do galego por boa parte dos discapacitados de Galicia.

Puntos débiles

- Baixa estima da lingua galega por unha parte dos usuarios dos servizos sociais e, nalgúns casos, inseguridade nesta lingua pola sobrevaloración da norma estándar, que se senten incapaces de utilizar.
- Utilización sistemática do castelán como único sistema de comunicación para os discapacitados nos sistemas Braille e linguaxe de xordos.

<ul style="list-style-type: none"> • Uso socialmente maioritario do galego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Percepción dos usuarios de que o galego non goza dun status normal e de que é unha lingua con problemas.
<ul style="list-style-type: none"> • Coñecemento da lingua galega por parte da maioría dos traballadores dos servizos sociais. • Esixencia legal deste coñecemento para traballar no eido dos servizos sociais. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uso oral do galego só por parte dunha minoría dos profesionais deste eido no desenvolvemento do seu traballo profesional, maiormente nas áreas urbanas. • Este uso é mínimo no caso dos traballadores máis cualificados e nos cadros directivos, marcando así unha diferenza social co símbolo lingüístico.
<ul style="list-style-type: none"> • Uso do galego en todas as actuacións escritas na xestión administrativa (comunicacións, formularios, solicitudes, difusión dos programas e recursos...). • Elaboración e difusión en galego das publicacións, documentos técnicos e estudos deste eido. • Aceptación xeneralizada do uso oficial do galego nos distintos niveis dos servizos sociais (comunitarios e especializados). 	<ul style="list-style-type: none"> • Uso do castelán para interpretar, analizar e utilizar esta documentación, co gallo de que poida chegar a máis xente. • Inexistencia de control da utilización oral do galego por parte dos traballadores. • Aceptación práctica do menor recoñecemento social do galego, aínda recoñecéndolle o rango de lingua cooficial.

Área 3. Inmigración

Puntos fortes

<ul style="list-style-type: none"> • Dereito constitucional da poboación galega a se expresar en galego, exercido de maneira espontánea e maioritaria pola poboación. • Uso predominante do galego na maior parte dos sectores onde participan ou traballan os inmigrantes.
<ul style="list-style-type: none"> • Actitude positiva dos inmigrantes, que perciben o galego como un medio de integración na comunidade.
<ul style="list-style-type: none"> • Apoio da escola pública á formación en galego dos inmigrantes. • Existencia de cursos e obriga de asistiren os inmigrantes en idade de escolarización obrigatoria ás clases de lingua galega.
<ul style="list-style-type: none"> • Identidade do sentimento de apego á propia cultura, que alimenta o inmigrante, e do esforzo de Galicia pola recuperación e normalización da cultura galega.

Puntos débiles

<ul style="list-style-type: none"> • Hábito de usar o castelán por cortesía con calquera persoa que non sexa galega por favorecer a comunicación e por humanidade cos inmigrantes. • Escaso uso co servizo doméstico, alí onde a inmigración feminina ocupa un lugar de peso. • Uso predominante do castelán nas áreas onde se asentaron preferentemente os inmigrantes (43% nas áreas de Vigo e A Coruña). • Uso ocasionalmente insolidario do galego para excluír o inmigrante.
<ul style="list-style-type: none"> • Dificultade suplementaria para moitos inmigrantes polo feito de ser este un país con dúas linguas cooficiais. • Prexuízo de que España é territorio monolingüe. • Percepción do galego como lingua subalterna e innecesaria.
<ul style="list-style-type: none"> • Exención de avaliación por tres anos. • Falta de control axeitado do funcionamento da exención de avaliación en lingua galega. • Escaso compromiso da escola privada. • Carencia de cursos de formación específica.
<ul style="list-style-type: none"> • Crenza superficial de que non nos podemos falar como irmáns porque as nosas palabras son distintas.

Área 4. Asociacionismo

Puntos fortes

- Uso frecuente da lingua galega no ámbito asociativo, e receptividade na maioría do tecido social.
- Base importante de axudas e de coñecemento destas no ámbito asociativo.

- Existencia dunha base de axentes de promoción social da lingua galega con predisposición colaboradora.

Puntos débiles

- Reticencias ao uso do galego nalgunhas asociacións con moito uso de documentación (asociacións de veciños, comunidades de propietarios) ou de certa relevancia social en vilas e cidades (círculos recreativos, casinos).
- Insuficiente apoio ás entidades para reforzar os procesos de galeguización.
- Efectividade irregular das axudas e escasa avaliación dos resultados.
- Connotación negativa e certa perversión do sistema “galeguización por cartos”.

- Solapamentos, descoordinacións e, nalgúns casos, contradicións entre os axentes de normalización da lingua galega que lles restan efectividade ás súas accións.

Área 5. Deporte

Puntos fortes

- Boa parte dos deportistas galegos son galegofalantes ou están en condicións de selo.
- Galego, lingua espontánea de moitos afeccionados visible non só nos estadios senón mesmo cando se comenta en galego un partido transmitido ou descrito en castelán.
- Actitude favorable ao galego en parte das entidades deportivas.

- As administracións, que, coa súa axuda, fan posible a práctica deportiva e mesmo a existencia dalgunhas entidades privadas, emiten a súa documentación en galego.
- Moitas entidades deportivas dependen da publicidade que lles supón a información en galego da CRTVG.

- Cooficialidade da lingua galega en Galicia e nas relacións coa Administración.
- Prestixio (e mesmo dependencia de moitas entidades deportivas) da información deportiva en galego da RG, da TVG e de Radio Nacional de España en Galicia sobre o deporte en Galicia.

- Presenza do galego nos adestramentos, competicións e nalgúns casos na comunicación escrita das categorías inferiores vencelladas ao mundo rural.

Puntos débiles

- Inexistencia en Galicia dunha entidade deportiva importante que non se contente con ser o símbolo dunha cidade, que queira ser algo máis ca un club, que queira ser símbolo dun país asumindo o sinal de identidade de todo o país que é a lingua galega.
- Carácter minoritario do galego na práctica deportiva das categorías superiores e cando se participa en competicións de carácter estatal. Ocultación case total da lingua galega nos deportes asociados ao alto nivel económico (tenis, golf, vela) e nas declaracións á prensa de certos deportistas.

- Escasa utilización da lingua galega nos escritos, acordos, comunicados etc. das entidades deportivas, federacións, delegacións e árbitros. Boa parte dos traballadores e directivos dos clubs ou entidades deportivas, mesmo se son galegofalantes habituais, utilizan preferentemente o castelán no desempeño das súas funcións e declaracións.
- Presenza minoritaria do galego na rotulación de estadios e pavillóns deportivos, na megafonía dos encontros deportivos, na información da actividade.

- Ausencia case total na documentación deportiva (arbitral ou non), esquivando a cooficialidade que á lingua galega lle corresponde mesmo no ámbito deportivo.
- Presenza minoritaria da lingua galega na comunicación dos espazos deportivos de radio e TV.

- Ausencia case total da información escrita. Tradución ao castelán mesmo da información que aos medios se lles facilita en galego.
- Uso moi minoritario do galego no mundo deportivo das categorías superiores e urbanas.

<ul style="list-style-type: none"> • Capacidade da lingua para vehicular a actividade, documentación e información deportiva. 	<ul style="list-style-type: none"> • Escasa presenza do galego na formación de deportistas galegos. • Ausencia ou descoñecemento de materiais de apoio en galego para os clubs ou entidades deportivas (fichas, formularios, contratos, vocabularios, etc.). Uso preferente da terminoloxía dos aspectos máis técnicos do deporte específica (<i>xavelina</i>, <i>martelo</i>, técnicas deportivas, partes do corpo etc.) en castelán ou mesmo en inglés. • Escasa presenza do galego nas novas tecnoloxías, tanto na Rede como nos programas informáticos referidos ao deporte.
--	---

Área 6. Lecer e tempo libre

Puntos fortes	Puntos débiles
<ul style="list-style-type: none"> • Boa acollida dos produtos de lecer con calidade existentes en lingua galega. • Importante utilización da lingua galega en ámbitos relevantes de expresión artística e de lecer. 	<ul style="list-style-type: none"> • Escasa oferta e utilización de xogos e outros produtos de lecer en galego. O galego está case inédito nas ofertas lúdicas en TIC. • Escaso material e recursos para desenvolver o traballo socioeducativo en galego. • Falta de formación lingüística e sociolingüística específica para os profesionais do tempo libre.
<ul style="list-style-type: none"> • Presenza da lingua galega nas actividades de tempo libre (maiormente na música folk ou tradicional, recitais poéticos, contacontos, teatro independente, pubs enxebres, series da TVG coma Xabarán Club, Sin-Chan, Nani, Songoku, librerías, festas gastronómicas e en menor medida, no rock (bravú) e no cómic). • Actitude favorable de parte dos profesionais do sector. 	<ul style="list-style-type: none"> • Presenza maioritaria do castelán no ámbito do tempo libre xuvenil en Galicia. • Limitación do galego a actividades concretas e ausencia case total na maioría dos xéneros (ambiente nocturno, discotecas, pubs in; xogos de mesa; ximnasios; música hip hop e similares). • Dificultade para encontrar actividades de ocio en galego en cidades que non sexan Santiago de Compostela ou que non procedan da CRTVG.
<ul style="list-style-type: none"> • Utilización maioritaria da lingua galega por parte dos cidadáns nas festas populares do mundo vilego e rural. • Avances na presenza da lingua galega nas festas: carteis, actuacións, etc. • Facilitade para a intervención dada a concentración dos axentes artísticos que dispoñen dunha importante ascendencia no ámbito das festas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Insuficiente presenza do galego nos espectáculos das festas populares. • Escasa produción cultural con presenza relevante na sociedade galega. • Escasa difusión da produción cultural en lingua galega.

Área 7. Turismo

Puntos fortes	Puntos débiles
<ul style="list-style-type: none"> • Fortaleza sociolóxica da lingua galega, máximo ben patrimonial galego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Escasa utilización do galego no sector turístico.
	<ul style="list-style-type: none"> • Pouca presenza da lingua galega entre as organizacións profesionais que estruturan o sector. A súa proxección cara aos asociados non promove o seu uso. • Escasa presenza no ámbito empresarial pola crenza da falta de rendibilidade como idioma de expresión neste ámbito. • Escasa presenza da lingua galega nas cartas dos restaurantes e na rotulación e facturación dos hoteis.
<ul style="list-style-type: none"> • A lingua galega e a cultura en lingua galega é un ben cultural. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tendencia a ocultar a lingua galega coma se fose un obstáculo ou algo impertinente na relación co turista. • Atrofia do turismo cultural interior. • Os materiais de promoción turística adoitan estar só en castelán, por seren os máis demandados.
<ul style="list-style-type: none"> • Forte presenza da lingua galega nos niveis básicos da actividade turística. 	<ul style="list-style-type: none"> • Escasa formación técnica en lingua galega nos niveis de xestión e dirección turística.

Obxectivos de sector

- Estimular a galeguización do mundo do deporte e do ocio, así como da súa proxección mediática e publicitaria.
- Promover unha oferta ampla e diversificada de produtos lúdicos en galego que combinen a diversión coa promoción dos valores humanísticos.
- Incorporar a poboación inmigrante á lingua propia de Galicia, garantíndolle, para este fin, unha oferta formativa accesible, atractiva, gratuíta e de calidade.
- Asegurar que ningún cidadán galego se sinta discriminado ou obstaculizado por utilizar o galego no desenvolvemento da súa vida relixiosa, de xeito que se respecten os seus dereitos lingüísticos e culturais.
- Potenciar o emprego da lingua galega nas áreas relixiosa e de acción social.

Áreas do sector

Área 1. Crenzas relixiosas

OBXECTIVOS DE ÁREA

- Impulsar entre o clero e nos seminarios católicos, en colaboración coa xerarquía eclesiástica, un proceso de reflexión bíblica, patristica e canónica sobre a cuestión da lingua galega no traballo pastoral, que permita aumentar o uso do galego nesta área.
- Reflexionar sobre o uso da lingua galega como lingua de relación, culto e formación das outras confesións relixiosas.

Grupo de medidas 6.1.A

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Base social de falantes con presenza maioritaria en todo o territorio galego, malia ser máis ampla no rural que no urbano. • Uso da lingua galega nos actos relixiosos nos que a persoa é activa e espontánea (confesión, rezos íntimos, oracións sen carácter litúrxico nin paralitúrxico). • Importante cantidade de oracións e fórmulas relixiosas que a xente utiliza en lingua galega e que demostran que moitos galegos viven a súa intimidade relixiosa en galego.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar que unha ampla maioría demográfica utiliza a lingua galega para vivir e expresar a súa fe relixiosa na intimidade.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Tradición plurisecular que liga ao castelán todo o que na liturxia católica oficial non é en latín. • Escasa transcendencia na liturxia católica da espontaneidade persoal e, polo tanto, da lingua na que pensa e fala habitualmente o crente.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Facer visible a extensión da lingua galega e estender o respecto da liturxia a esta realidade. • Conseguir que a xerarquía e os pastores relixiosos acepten compasar o seu labor pastoral e litúrxico co Plan xeral de normalización lingüística da lingua galega que a sociedade galega civil pon en marcha para facer máis humana a convivencia. • Estimular a aparición dun movemento interno nas organizacións relixiosas que sexa sinérxico con este plan civil.

Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.1. Encontro dos poderes públicos coas diferentes xerarquías relixiosas (cristiás ou doutras crenzas) para crear unha canle de diálogo permanente verbo dos asuntos lingüísticos na actividade relixiosa e para impulsar un incremento dun 10% anual de uso do galego na liturxia e na proxección pública de cada diocese ou sección. – 6.1.2. Creación dun organismo para cada confesión relixiosa que impulse, asesore, coordine e siga o proceso de normalización. – 6.1.3. Dirixirse aos sacerdotes responsables das grandes romarías galegas, nas que se axunta xente de toda Galicia, para que, se o galego non fose xa a lingua da liturxia, estea presente, polo menos, nos momentos máis importantes e comunicativos dos ritos. – 6.1.4. Elaboración dun folleto coas oracións básicas en galego, que inclúa tamén as expresións populares galegas de maior uso e valor teolóxico e difusión a través das comunidades parroquiais. – 6.1.5. Difusión dese folleto entre responsables e colaboradores de comunidades e crentes para modificar aquelas actitudes que manteñen oculta a lingua galega.
----------------	--

Grupo de medidas 6.1.B

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Existencia dunha base significativa de comunidades de fieis e pastores que usan o galego na liturxia. Nos dous sectores hai mesmo persoas comprometidas coa lingua no labor pastoral.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a existencia exitosa da liturxia en galego en todo tipo de comunidades rurais, villegas ou urbanas para convencer da aptitude litúrxica da lingua.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Baixa porcentaxe de parroquias nas que a liturxia se fai en galego. • Insuficiente difusión da existencia da liturxia en galego. • Sensación de <i>misa enlatada</i> que ofrece a que se transmite os domingos pola TVG por estar feita nun lugar sempre igual e case sen xente. • Descoñecemento das oracións básicas, dos cantos e respostas litúrxicas cando unha persoa vai a outra parroquia na que a liturxia se fai en galego.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Facer visible a extensión da liturxia en galego para provocar, por medio da TV, noutras parroquias a emulación que outros programas produciron, por exemplo, no campo do folclore ou da gastronomía. • Facilitar a incorporación á liturxia en galego das persoas que non teñen o hábito de participar nela.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.6. Transmitir a misa en galego dos domingos da TVG desde unha parroquia distinta, para que se vexan diferentes comunidades vivindo a fe en galego e se produza a emulación. – 6.1.7. Campaña nos medios de comunicación animando os galegos a utilizar o galego neste ámbito, tal como se fai con naturalidade en moitos lugares. – 6.1.8. Colocar en todas as igrexas de Galicia un número de libros proporcional á asistencia media de fieis e que conteña os textos e cantos da liturxia tamén en galego.

Grupo de medidas 6.1.C

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Aceptación pacífica e, por veces entusiasta, da liturxia en galego alí onde se iniciou.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Axudarse do exemplo que dá quen usa o galego na liturxia e do seu compromiso con el.
Punto débil	<ul style="list-style-type: none"> • Aceptación tamén pacífica do regreso á liturxia en castelán, cando falta a persoa ou grupo de persoas que introducirán o galego nela.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Potenciar o labor de quen usa o galego e se manifesta comprometido coa súa extensión.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.9. Acordar co Episcopado e cabidos de Galicia un aumento da presenza do galego nos actos litúrxicos de maior asistencia das nosas catedrais. – 6.1.10. Promover reportaxes na prensa sobre a naturalidade e a aceptación da liturxia en galego. – 6.1.11. Organizar encontros por zonas para axentes pastorais nos que se debatan as razóns de boa técnica profesional, de fidelidade á cultura dun pobo con lingua propia e de diálogo da fe con esta cultura concreta.

Grupo de medidas 6.1.D

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Existencia de comunidades de base que encarnan na galegitude a súa fe e practican unha liturxia aberta e innovadora, nas que toda a liturxia se fai sempre en galego.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a formación teolóxica destes grupos para a elaboración de materiais de captación.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Dificultades de influencia social deste grupo. • Existencia doutros grupos eclesiais, tamén dinámicos, que nunca utilizan o galego.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Superar toda idea da adscrición do galego a un grupo social, non só polo risco de caer en estereotipos, senón porque o idioma é de toda a cidadanía. • Mentalización de responsables de comunidades e axentes de pastoral.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.12. Elaboración (de acordo coa xerarquía) e difusión dun libro no que se recollan razóns de orde teolóxica, canónica, pastoral e cultural do deber de utilizar con normalidade a lingua galega na liturxia e de como a pluralidade lingüística é signo distintivo da verdadeira tradición cristiá, a diferenza doutras relixións coma o xudaísmo ou o Islam. – 6.1.13. Facilitar, de acordo coas xerarquías correspondentes, un encontro interconfesional que analice con lóxica endóxena as posibilidades e motivos do uso da lingua galega nas súas áreas.

Grupo de medidas 6.1.E

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> Existencia de directrices conciliares que prescriben o uso da lingua galega na liturxia católica en Galicia. Boa disposición dos bispos, manifestada en pastorais e, con máis ou menos continuidade, manifestada tamén na práctica.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> Aproveitar a lexislación eclesiástica para impulsar a presenza do galego na liturxia.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> Prexuízo moi estendido de que o galego na liturxia é unha innovación (que ten que xustificarse) e que vai contra a tradición. Prexuízo moi estendido de que o galego na liturxia é unha innovación que ten máis raíz política ca teolóxica. Capacidade disuasoria dunha simple persoa que se opoña á liturxia en galego, mesmo se as motivacións fosen de orde non teolóxica. Mingua da credibilidade, nunha estrutura xerarquizada, pola inconsecuencia de parte do alto clero diocesano.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> Conseguir o cumprimento das normas do Concilio Pastoral de Galicia de 1976. Aumentar a porcentaxe dos pastores que entendan as razóns da liturxia en galego. Liberar de prexuízos lingüísticos a acción pastoral e catequética na liña que marcou Pentecoste.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.14. Simposio internacional sobre linguas minoritarias e relixión, no que emerxa a importante contribución do cristianismo á estandarización e promoción das linguas. Difusión das actas como material de debate. – 6.1.15. Difusión masiva, de acordo coa xerarquía, dun folleto no que se recollan en forma breve e cordial os fundamentos teolóxicos, patrísticos e canónicos do uso da lingua dos fieis e de como isto é signo distintivo da verdadeira tradición cristiá, a diferenza doutras relixións como o xudaísmo ou o Islam.

Grupo de medidas 6.1.F

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> Existencia na liturxia católica dos libros litúrxicos indispensables en galego (<i>Biblia</i>, misal, rituais, oracional, cantigueiro; mesmo de materiais catequéticos) e a baixo prezo polo patrocinio do Goberno galego. Existencia dalgúns materiais audiovisuais en galego, elaborados ou traducidos por católicos ou evanxelistas.
Directrices estratéxicas	<ul style="list-style-type: none"> Aproveitar a existencia do material impreso para difundilo. Axudarse das técnicas actuais na difusión da lingua no ámbito relixioso.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> Aprendizaxe en castelán das oracións básicas aos netos por parte das avoas, mesmo se son galegofalantes. Obsolescencia normativa de todos os libros litúrxicos actualmente impresos tras a última revisión normativa en palabras de moito uso (<i>graza</i>, <i>presenza</i>). Insuficiente incorporación dos medios audiovisuais no eido relixioso.

Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Conseguir que o uso do galego no eido relixioso sexa tan normal en Galicia como é o do castelán en Castela.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.16. Editar en galego e a baixo prezo os materiais para a catequese en galego negociando coa xerarquía a súa utilización preferente. – 6.1.17. Reeditar os libros litúrxicos (maiormente a Biblia) axeitándoos á nova norma do galego e primando as edicións de tamaño medio. – 6.1.18. Dobraxe ao galego e difusión dalgúns vídeos especialmente significativos para a educación na fe tanto na catequese coma no ensino relixioso.

Grupo de medidas 6.1.G

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Clero galego moi instalado na lingua galega (fóra de casos minoritarios e zona ourensá dependente de Astorga). • Experiencia de moitos sacerdotes adquirida en varios decenios de uso litúrxico do galego. • Existencia de rapaces e mozos con hábito de ler, mesmo en público, textos en galego. • Facilitade de aprendizaxe e de transferencia castelán – galego. • Actitude positiva da curia foránea cara á aprendizaxe.
Directrices estratéxicas	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a plena instalación do clero no galego, moito maior cá de calquera outro gremio con estudos superiores. • Aproveitar a existencia dos recursos humanos e materiais para a acción pastoral en galego.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Hábito no clero católico de falar e ler sempre en castelán todo o tocante aos asuntos bíblicos, litúrxicos e catequéticos. • Sensación en boa parte do clero de non dominar a norma da lingua galega para facer unha intervención pública coa debida corrección e solemnidade, habendo entre os fieis moitas persoas que o estudaron. • Existencia dunha norma cada vez máis definida fronte ao galego espontáneo e local (<i>Deus, grazza, presenza...</i>), que crea inseguridade e induce o abandono do galego. • Atrancos para novas aprendizaxes (sobre todo da escrita) por comodidade, dispoñibilidade, etc. no clero de maior idade e nos crentes máis maduros.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Obter unha mellora da competencia, con especial atención á lectura pública, de xeito que repercuta nunha maior seguridade no uso. • Difundir a tradición patrística que hai moitos séculos xa resolveu o problema da corrección lingüística someténdoa na liturxia á máis doada e natural comunicación cos fieis. • Mentalización de responsables de comunidades e axentes de pastoral.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.19. Solicitar do bispo de Astorga a incorporación da lingua galega na parte galegofalante da súa diocese e a preparación dos seminaristas nesta lingua. – 6.1.20. Solicitar das xerarquías relixiosas un incremento significativo da utilización do galego na formación teolóxica e bíblica dos futuros sacerdotes e pastores e un maior coñecemento da nosa identidade cultural que permita unha mellor inculturación da fe.

	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.21. Realización de cursiños para axentes pastorais e crentes orientados non só á formación lingüística práctica senón tamén, e sobre todo, a desinhibir o uso do galego nas súas actividades pastorais e a sentar criterios de cal é o papel da norma na acción litúrxica. – 6.1.22. Facilitar axuda institucional para a tradución ao galego dos libros litúrxicos básicos das outras confesións relixiosas.
--	--

Grupo de medidas 6.1.H

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Menor rexeitamento ao uso litúrxico que hai uns anos e maior receptividade entre a mocidade castelanfalante.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Axudarse da maior receptividade cara ao galego neste momento.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Reticencias en moitos crentes de base galegofalante por consideraren o galego lingua válida só para o cotián. • Existencia dalgúns crentes (sacerdotes ou leigos) radicalmente opostos á liturxia en galego por consideralo vulgar ou impropio.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Lograr que sedimente a idea ecolóxica de que toda lingua é axeitada para a expresión de calquera necesidade comunicativa.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.23. Campaña co slogan: “Deus, que nos deu a palabra, enténdeas todas (tamén o galego)”. – 6.1.24. Acordo coas xerarquías das diferentes confesións relixiosas existentes en Galicia de remover prexuízos contrarios á utilización da lingua galega no seu ámbito específico.

Grupo de medidas 6.1.I

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Existencia de gran número de documentos e mesmo formularios en galego das curias diocesanas ou de organismos relixiosos.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Explotar as posibilidades das fontes existentes.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Documentación eclesiástica (sobre todo a ordinaria) en castelán. • Necesidade de axuda pública para a edición de libros litúrxicos e escolares e para o propio ensino da relixión.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitar que estea en galego a documentación eclesiástica ordinaria (impresos, formularios, etc.). • Vincular as axudas públicas a un aumento efectivo da presenza do galego.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.25. Aumentar a presenza do galego nos textos e no ensino da relixión nos niveis básico e medio. – 6.1.26. Apoio económico á edición de formularios e impresos en galego, obtendo o compromiso do aumento efectivo do uso do galego. – 6.1.27. Impulsar a publicación e difusión de materiais en galego para uso das confesións relixiosas, obtendo o compromiso do aumento efectivo do uso do galego.

Grupo de medidas 6.1.L

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Existencia de programas relixiosos en galego tanto da Igrexa Católica (<i>A sentinela</i>, <i>Santa Misa</i>) coma das evanxélicas (<i>Nacer de novo</i>) na TVG e noutras emisoras e publicacións. • Lecturas bíblicas no Día das Letras Galegas entre as comunidades evanxélicas.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar os programas de radio e TV para fundamentar e estimular o uso do galego nesta área.
Punto débil	<ul style="list-style-type: none"> • Baixa audiencia proporcional dos programas católicos.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Obter unha maior rendibilidade dos espazos que ofrece a CRTVG e un mellor aproveitamento nos medios escritos tratando os temas relixiosos de forma atractiva e axeitada ao mundo de hoxe. • Mentalización de responsables de comunidades e axentes de pastoral.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.28. Establecer un acordo coas igrexas Católica e Evanxélica para, no uso dos medios públicos de comunicación, explicar e fundamentar a validez do galego para a actividade relixiosa. – 6.1.29. Promover debates ecuménicos verbo do galego neste sector; darlles protagonismo a persoas que viñeron de fóra e fixeron o esforzo de apostar polo uso pastoral e normal do galego. – 6.1.30. Publicación de artigos de prensa polas distintas confesións nos seus medios propios. – 6.1.31. Colaboración na creación de web relixiosas en galego e introdución do galego nas existentes.

Grupo de medidas 6.1.LL

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Existencia de diversas publicacións (impresas ou na Rede) teolóxicas, relixiosas ou simplemente eclesiásticas en galego.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a competencia lingüística da sociedade galega.
Punto débil	<ul style="list-style-type: none"> • Maioría de publicacións en castelán ou nas que o galego é marxinal.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Incrementar a presenza do galego nas publicacións relixiosas.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.32. Incrementar a presenza do galego nos medios de comunicación de titularidade relixiosa. – 6.1.33. Acordo institucional cos responsables dos medios de comunicación de titularidade relixiosa para incrementar o uso do galego nos espazos dirixidos ao territorio galego.

Grupo de medidas 6.1.M

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Crecente ruptura do tabú do uso do castelán nos asuntos funerarios, maiormente nos da mocidade e xente da cultura.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a aparición do galego neste ámbito.
Punto débil	<ul style="list-style-type: none"> • Predominio multiseccular do castelán nas notas necrolóxicas, recordatorios, cintas das coroas florais e lápidas dos camposantos.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Incorporar as empresas dos servizos fúnebres ao proceso de normalización do galego.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.1.34. Encontro coas empresas fúnebres de Galicia para que, utilizando os materiais existentes en galego (mesmo en formato electrónico), practiquen cos seus clientes a Oferta positiva de ofrecérenlles de entrada en galego os seus servizos (notas necrolóxicas, coroas, recordatorios e lápidas), maiormente ás persoas que sempre o falaron. – 6.1.35. Acordar coas autoridades relixiosas unha directriz recomendando a liturxia en galego, como mínimo, no caso das persoas que tiveron o galego como lingua habitual.

Área 2. Servizos sociais

OBXECTIVOS DE ÁREA

- Potenciar o uso da lingua galega como elemento optimizador do desenvolvemento laboral e de eficacia na prestación de servizos sociais tanto públicos como desde o sector privado.
- Garantir que os servizos sociais dependentes das administracións públicas desenvolvan a súa actividade social desde a práctica da Oferta positiva, respectando os dereitos lingüísticos dos usuarios destes servizos.
- Incluír nos plans de formación dos traballadores dos servizos sociais unha área de formación de lingua galega que garanta a competencia lingüística oral e escrita destes traballadores.
- Impulsar o uso da lingua galega nas institucións e organismos asistenciais e de servizos sociais tanto dependentes da Administración como desenvolvidas por empresas privadas e organizacións sen fins de lucro.

Grupo de medidas 6.2.A

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Utilización ou coñecemento do galego por parte da maioría dos usuarios dos servizos sociais.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar o coñecemento e uso do galego que, en moitos usuarios, é de moi alto nivel aínda que non estea filtrado pola norma.
Punto débil	<ul style="list-style-type: none"> • Baixa estima da lingua galega por unha parte dos usuarios dos servizos sociais e, nalgúns casos, inseguridade nesta lingua pola sobrevaloración da norma estándar, que se senten incapaces de utilizar.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Aumentar a autoestima dos usuarios facéndoos partícipes dunha obra colectiva construída cos saberes que eles teñen e para conseguir unha asistencia de maior calidade e eficacia. • Relativizar a importancia da norma dándolle preferencia á comunicación espontánea.

Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.2.1. Establecer unha norma legal que obrigue a atender en galego os usuarios galegofalantes de todo tipo de servizos sociais. – 6.2.2. Diseñar programas de actividades que incorporen o galego como lingua de traballo ou como obxecto de talleres ou conferencias. – 6.2.3. Recoller e publicar a memoria léxica, etnolingüística e etnográfica que atesouran os usuarios (por exemplo, as persoas que se reúnen nas residencias da terceira idade), cun premio anual que distinga a máis valiosa desas memorias. – 6.2.4. Estimular a participación dos usuarios do servizo social na recolleita da microtoponimia de Galicia en colaboración co SITGA.
----------------	---

Grupo de medidas 6.2.B

Punto forte	• Uso maioritario do galego por parte de boa parte dos discapacitados de Galicia.
Diretriz estratéxica	• Aproveitar a versatilidade dos sistemas de comunicación de discapacitados.
Punto débil	• Utilización sistemática do castelán como único sistema de comunicación para os discapacitados nos sistemas Braille e linguaxe de xordos.
Obxectivos específicos	• Eliminar as barreiras lingüísticas que sofren os discapacitados galegofalantes.
Medida	– 6.2.5. Iniciar a adaptación, difusión e práctica dos sistemas Braille e linguaxe de xordos en galego en colaboración coas correspondentes organizacións de atención a estas persoas.

Grupo de medidas 6.2.C

Punto forte	• Uso socialmente maioritario do galego.
Diretrizes estratéxicas	<ul style="list-style-type: none"> • Potenciar os valores da lingua galega maioritaria, pero menos visible nunha sociedade que valora o éxito social. • Facer visible que a lingua é compañeira da realidade que viven os usuarios dos servizos sociais.
Punto débil	• Percepción dos usuarios de que o galego non goza dun status normal e de que é unha lingua con problemas.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Presentar o uso do galego como un acto de ecoloxía social e cultural, por canto é a lingua propia e distintiva deste territorio. • Estimular a aparición do concepto e categoría de <i>boa práctica laboral</i> que inclúa o respecto aos dereitos lingüísticos dos usuarios do servizo.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.2.6. Campaña para facer ver que a dignidade dunha lingua non ten nada que ver co número de falantes e que todas as linguas son capaces e merecen un futuro digno. – 6.2.7. Elaborar un folleto para a súa difusión entre os traballadores no que se especifiquen as normas que constitúen o concepto de <i>boa práctica laboral</i>, con especial atención a canto axude a remover reticencias verbo do uso profesional da lingua galega, porque redunda na eficacia do servizo, e que a sitúe dentro do contexto de reinserción social. – 6.2.8. Crear un premio anual que distinga o centro de servizo social que mellor cumpra os requisitos de <i>boa práctica laboral</i>.

Grupo de medidas 6.2.D

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Coñecemento da lingua galega por parte da maioría dos traballadores dos servizos sociais. • Esixencia legal deste coñecemento para desenvolverse no eido dos servizos sociais.
Diretriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar o coñecemento e uso do galego que teñen ou que se lles pode esixir aos traballadores dos servizos sociais.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Uso oral do galego só por parte dunha minoría dos profesionais deste eido no desenvolvemento do seu traballo profesional, maiormente nas áreas urbanas. • Este uso é mínimo no caso dos traballadores máis cualificados e nos cadros directivos, marcando así unha diferenza social co símbolo lingüístico.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Garantir que o galego é a lingua na que son atendidos todos os usuarios galegofalantes dos servizos sociais. • Impedir que o uso alternativo do galego e do castelán poida dar imaxe de diferente categoría das linguas, para que os usuarios galegofalantes non se sintan inferiores. • Impulsar o uso cotián do galego, considerándoo como <i>boa práctica laboral</i>.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.2.9. Establecer a obrigatoriedade do uso do galego cos usuarios galegofalantes por parte do persoal técnico, asistencial e administrativo con expresa extensión aos traballadores máis cualificados e cadros directivos, tanto nos centros de titularidade pública coma nos privados que, dalgún xeito, estean apoiados economicamente polos recursos públicos ou que estean sometidos á lexislación pública. – 6.2.10. Reorientar a formación dos traballadores dos servizos sociais, garantindo unha competencia plena en galego, oral e escrita, criterio razoable verbo do papel da norma, e actitude positiva en relación co seu uso profesional, con especial atención ao novo concepto de boa práctica laboral. – 6.2.11. Realizar anualmente un labor de avaliación do uso do galego cos usuarios galegofalantes, ao mesmo tempo que se fai a da satisfacción deste co servizo.

Grupo de medidas 6.2.E

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Uso do galego en todas as actuacións escritas na xestión administrativa (comunicacións, formularios, solicitudes, difusión dos programas e recursos...). • Elaboración e difusión en galego das publicacións, documentos técnicos e estudos deste eido. • Aceptación xeneralizada do uso oficial do galego nos distintos niveis dos servizos sociais (comunitarios e especializados).
Diretriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Potenciar a presenza do galego escrito para desbloquear posibles situacións de ocultación lingüística que sempre revelan a existencia doutros traumas.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Uso do castelán para interpretar, analizar e utilizar esta documentación. • Inexistencia de control da utilización oral do galego por parte dos traballadores. • Aceptación práctica do menor recoñecemento social do galego, aínda recoñecéndolle o rango de lingua cooficial.

Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Procurar que os traballadores máis cualificados e cadros directivos dos servizos sociais fagan uso habitual do galego, e sempre cos usuarios galegofalantes, mesmo galegofalantes ocultos.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.2.12. Tradución ao galego da documentación técnica máis prestixiosa. – 6.2.13. Impartir sempre en galego os cursos de actualización profesional que organicen as administracións, facilitándolles a asistencia aos traballadores en horas laborais. – 6.2.14. Regulamentar e facer o seguimento oportuno para que todas as reunións de dirección ou comisións técnicas así como as súas intervencións públicas nos medios de comunicación se fagan en galego. – 6.2.15. Garantir que toda a publicidade e divulgación destes servizos se faga, polo menos, en galego.

Área 3. Inmigración

OBXECTIVOS DE ÁREA

- Concienciar os axentes sociais da conveniencia de incorporar a poboación inmigrante á lingua e cultura galegas.
- Introducir a lingua galega nos programas de formación e inserción dos traballadores inmigrantes.

Grupo de medidas 6.3.A

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Dereito constitucional da poboación galega a se expresar en galego, exercido de maneira espontánea e maioritaria pola poboación. • Uso predominante do galego na maior parte dos sectores onde participan ou traballan os inmigrantes.
Diretriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar o amplo e espontáneo uso do galego nos distintos sectores laborais onde participan os inmigrantes.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Hábito de usar o castelán por cortesía con calquera persoa que non sexa galega por favorecer a comunicación e por humanidade cos inmigrantes. • Escaso uso co servizo doméstico, alí onde a inmigración feminina ocupa un lugar de peso. • Uso predominante do castelán nas áreas onde se asentan preferentemente os inmigrantes (43% nas áreas de Vigo e A Coruña). • Uso ocasionalmente insolidario do galego para excluír o inmigrante.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Orientar os inmigrantes sobre as características do país ao que acaban de chegar ao mesmo tempo que se lles facilitan algúns coñecementos técnicos necesarios. • Garantir o uso do galego como un dereito da poboación galega.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.3.1. Ofrecerlles aos inmigrantes cursos gratuítos, elementais e en galego de formación básica. – 6.3.2. Realizar cursos de lingua galega para inmigrantes para que se poidan comunicar e integrar nunha sociedade na que o uso do galego é un dereito constitucional maioritariamente exercido pola poboación.

<ul style="list-style-type: none"> – 6.3.3. Campaña para ver o inmigrante como un ser humano que cobre carencias e enriquece a nosa sociedade. – 6.3.4. Campaña dirixida aos inmigrantes motivándoos a aprender o galego no prazo de tres anos e crear un documento que acredite ese coñecemento e que puntúe á hora de optar a un traballo.
--

Grupo de medidas 6.3.B

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Actitude positiva dos inmigrantes, que perciben o galego como un medio de integración na comunidade.
Directrices estratéxicas	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a actitude favorable dos inmigrantes e a facilidade que algunhas etnias teñen para os idiomas (dos 50.000 inmigrantes, o 25% son portugueses). • Aproveitar que moitos inmigrantes se dirixen con preferencia aos servizos sociais (Cáritas e similares) cando non teñen os seus papeis en regra.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Dificultade suplementaria para moitos inmigrantes polo feito de ser este un país con dúas linguas cooficiais. • Prexuízo de que España é territorio monolingüe. • Percepción do galego como lingua subalterna e innecesaria.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Conseguir que os inmigrantes perciban o galego como lingua propia da Comunidade Autónoma de Galicia. • Ofrecerlles a lingua galega como quen lles entrega a chave da casa: de feito, todo estranxeiro que a fala recibe en Galicia unha consideración afectuosa.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.3.5. Campañas de información (canda as de formación) e sobre o estatuto (histórico, xurídico, etc.) do galego. – 6.3.6. Creación dun premio anual á integración lingüística, que distinga o inmigrante que acadade maior nivel no dominio da lingua ou que máis destaque no seu uso. – 6.3.7. Excelencia técnica en galego. – 6.3.8. Establecer que os cursos de formación especializada para inmigrantes e que contén con axuda pública deben ser dados en lingua galega ou que, como mínimo, deben reservar un 10% das clases para facilitarlles aos alumnos toda a terminoloxía técnica desa materia en galego, para facer prácticas de expresión técnica nesa área en galego e garantir que a avaliación final certifique non só a competencia lingüística adquirida senón tamén a actitude positiva ante a lingua. – 6.3.9. Recomendar os mesmos criterios para o resto dos cursos de iniciativa privada. – 6.3.10. Intensa colaboración institucional con todas as entidades que ofrecen servizos sociais aos inmigrantes para a consecución dos obxectivos deste plan.

Grupo de medidas 6.3.C

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Apoio da escola pública á formación en galego dos inmigrantes. • Existencia de cursos e obriga de asistiren os inmigrantes en idade de escolarización obrigatoria ás clases de lingua galega.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a existencia de formación obrigatoria para facilitar a integración lingüística e social dos inmigrantes e dos seus fillos, ao mesmo tempo que se aproveita o contraste da cultura do inmigrante.
Punto débil	<ul style="list-style-type: none"> • Exención de avaliación por tres anos. • Falta de control axeitado do funcionamento da exención de avaliación en lingua galega. • Escaso compromiso da escola privada. • Carencia de cursos de formación específica.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Conseguir ampliar e mellorar a formación en galego dos inmigrantes.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.3.11. Realización de cursos de iniciación ao galego específicos para inmigrantes, con especial atención ás mulleres. – 6.3.12. Campaña de información e sensibilización da escola, maiormente da privada, para mellorar a oferta educativa en galego e avaliar axeitadamente o conseguido. – 6.3.13. Regular que a diferente cultura dos inmigrantes se utilice nas aulas como contraste do que os alumnos galegos tamén teñen que aprender para se faceren cidadáns solidarios dun mundo globalizado.

Grupo de medidas 6.3.D

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Identidade do sentimento de apego á propia cultura, que alimenta o inmigrante, e do esforzo de Galicia pola recuperación e normalización da cultura galega.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a ansia do inmigrante de non perder as súas raíces para que comprenda que esa é precisamente a preocupación de Galicia.
Punto débil	<ul style="list-style-type: none"> • Crenza superficial de que non nos podemos comunicar como irmáns porque as nosas palabras son distintas.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Identificar afectivamente a loita normalizadora galega co sentimento de identidade que eles queren manter nun territorio estranxeiro.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.3.14. Facilitar institucionalmente a creación de <i>casas de América, de África, Árabe e Eslava en Galicia</i>, nas que os inmigrantes poidan manter as súas raíces, establecer vínculos afectivos, celebrar as súas festas pero nas que teñan cursos de lingua e cultura galega dados en clave de identidade. – 6.3.15. Edición anual dun volume con textos literarios de cada unha das linguas de todos os inmigrantes de Galicia vertidos en lingua galega. – 6.3.16. Presentar o esforzo de normalización da lingua galega como o mesmo esforzo que eles deben manter por non perderen as súas raíces culturais.

Área 4. Asociacionismo

OBXECTIVOS DE ÁREA

- Concienciar as asociacións e colectivos sociais da pertinencia e necesidade de usar a lingua galega nas súas iniciativas (lúdicas, culturais, formativas, informativas, etc.).
- Lograr que as asociacións e colectivos sociais continúen a ser axentes de promoción da lingua.

Grupo de medidas 6.4.A

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Uso frecuente da lingua galega no ámbito asociativo, e receptividade na maioría do tecido social.
Directrices estratéxicas	<ul style="list-style-type: none"> • Garantir a seguridade na utilización da lingua galega por parte das entidades asociativas a través dun sistema de formación e de apoio lingüístico. • Aproveitar o proceso de incorporación ás TIC como estratexia de introdución da lingua galega na proxección pública das asociacións (programa para a galeguización das web).
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Reticencias ao uso do galego nalgunhas asociacións con moito uso de documentación (asociación de veciños, comunidades de propietarios) ou de certa relevancia social en vilas e cidades (círculos recreativos, casinos). • Insuficiente apoio ás entidades para reforzar os procesos de galeguización.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Atraer as entidades sociais ao uso do galego nas súas actividades específicas.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.4.1. Campaña de difusión do dereito e da posibilidade técnica de realizar en galego a actividade propia das asociacións. – 6.4.2. Elaboración e difusión de ferramentas informáticas para a mellora do funcionamento asociativo, incorporando a lingua galega como base das comunicacións internas e externas. – 6.4.3. Elaborar en lingua galega todo tipo de formularios de uso máis común no funcionamento das asociacións. – 6.4.4. Traducir ao galego a lexislación básica de aplicación ás asociacións, comunidades e entidades sociais e difundila entre as entidades afectadas. – 6.4.5. Establecer convenios coas federacións que aglutinen asociacións de menor entidade para, na medida do posible, deseñar con eles os materiais necesarios, conseguir que os distribúan coa maior eficacia e impulsen compromisos de avance no uso da lingua galega.

Grupo de medidas 6.4.B

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Base importante de axudas e de coñecemento destas no ámbito asociativo.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a experiencia de 20 anos de axudas para mellorar a eficacia.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Efectividade irregular das axudas e escasa avaliación dos resultados. • Connotación negativa e certa perversión do sistema “galeguización por cartos”.

Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Mellorar a eficacia das axudas públicas priorizando os procesos duradeiros de galeguización das asociacións.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.4.6. Revisar o sistema de axudas da administración autonómica, de xeito que garanta unha galeguización crecente e continuada das entidades receptoras e establecendo unha avaliación vinculante da rendibilidade das axudas. – 6.4.7. Revisar o sistema de axudas das deputacións provinciais, de xeito que garanta a presenza da lingua galega na actividade subvencionada e que, naquelas que teñan como soporte a cultura tradicional galega, a lingua galega sexa tamén a lingua vehicular da actividade e da súa presentación ao público en calquera soporte.

Grupo de medidas 6.4.C

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Existencia dunha base de axentes de promoción social da lingua galega con predisposición colaboradora.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a actividade das entidades promotoras da defensa e promoción da lingua galega.
Punto débil	<ul style="list-style-type: none"> • Solapamentos, descoordinacións e nalgúns casos, contradicións entre os axentes de normalización da lingua galega que restan efectividade ás súas accións.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Mellorar a coordinación da Administración cos axentes promotores da normalización da lingua galega evitando que se utilice a lingua como campo de discordia.
Medida	<ul style="list-style-type: none"> – 6.4.8. Establecer sistemas de colaboración entre a Administración e os axentes privados promotores da normalización da lingua galega que produzan acción común e sinérxica, que optimicen os recursos públicos e privados existentes, que garantan a formación permanente dos axentes privados (tanto profesionais coma voluntarios), que melloren a efectividade da súa acción e que creen unha rede estable de promoción social da lingua galega.

Área 5. Deporte

OBXECTIVO DE ÁREA

- Lograr que o galego sexa a lingua de comunicación co público nos estadios, pavillóns e eventos deportivos, especialmente nos de seguimento masivo.
- Conseguir a plena galeguización nos colectivos, federacións e clubs do ámbito do deporte.
- Promover a presenza do galego nos medios de comunicación especializados en información deportiva.
- Fomentar a presenza do galego na formación dos profesionais do deporte de xeito que teñan competencia e actitudes favorables para desenvolveren o seu labor en lingua galega.

Grupo de medidas 6.5.A

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Boa parte dos deportistas galegos son galegofalantes ou están en condicións de selo. • Galego, lingua espontánea de moitos afeccionados visible non só nos estadios senón mesmo cando se comenta en galego un partido transmitido ou descrito en castelán. • Actitude favorable ao galego en parte das entidades deportivas.
----------------------	--

Directrices estratéxicas	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar que os clubs precisan a identificación co país para que o país se identifique con eles. • Aproveitar, onde exista, a actitude favorable ao galego das entidades deportivas e dos deportistas.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Inexistencia en Galicia dunha entidade deportiva importante que non se contente con ser o símbolo dunha cidade, que queira ser <i>algo máis ca un club</i>, que queira ser símbolo dun país asumindo o sinal de identidade todo o país que é a lingua galega. • Carácter minoritario do galego na práctica deportiva das categorías superiores e cando se participa en competicións de carácter estatal. Ocultación case total da lingua galega nos deportes asociados ao alto nivel económico (tenis, golf, vela) e nas declaracións á prensa de certos deportistas.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Conseguir que a comunicación das entidades deportivas se desenvolva en lingua galega.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.5.1. Establecer un acordo conxunto cos grandes clubs deportivos co obxectivo de incorporar a lingua galega ás súas comunicacións, e que respecten a toponimia galega, de xeito que poidan ser exemplo no mundo deportivo. – 6.5.2. Negociación con deportistas de elite galegofalantes para que fagan sempre en galego as súas declaracións aos medios de comunicación de Galicia. – 6.5.3. Campaña de promoción do deporte galego como símbolo de Galicia na que deportistas galegos de elite pidan maior identificación do deporte galego coa lingua galega. – 6.5.4. Campaña dirixida aos ximnacios vinculando o perfeccionamento físico coa lingua galega. – 6.5.5. Establecer a norma de cortesía de que un representante dun club galego debe responder en galego, polo menos, cando sexa entrevistado ou preguntado en galego.

Grupo de medidas 6.5.B

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • As administracións que, coa súa axuda, fan posible a práctica deportiva e mesmo a existencia dalgunhas entidades privadas emiten a súa documentación en galego. • Moitas entidades deportivas dependen da publicidade que lles supón a información en galego da CRTVG.
Directrices estratéxicas	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar que moitas entidades deportivas precisan axuda pública para desenvolveren a súa actividade. • Aproveitar que a Administración autonómica de Galicia é a institución de maior ascendencia sobre o sector no ámbito galego.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Escasa utilización da lingua galega nos escritos, acordos, comunicados, etc. das entidades deportivas, federacións, delegacións e árbitros. • Boa parte dos traballadores e directivos dos clubs ou entidades deportivas, mesmo se son galegofalantes habituais, utilizan preferentemente o castelán no desempeño das súas funcións e declaracións. • Presenza minoritaria do galego na rotulación de estadios e pavillóns deportivos, na megafonía dos encontros deportivos, na información da actividade.

Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Facer visible a presenza e a cooficialidade do galego nas competicións deportivas.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.5.6. Establecer unha cláusula de uso preferente do galego na rotulación e comunicación dos estadios e centros deportivos e tamén nas declaracións á prensa dos grandes dirixentes, adestradores e xogadores daqueles equipos que queiran optar ás axudas públicas. – 6.5.7. Negociar que o galego non estea ausente nos eventos deportivos de carácter estatal e internacional que se celebren en Galicia.

Grupo de medidas 6.5.C

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Cooficialidade da lingua galega en Galicia e nas relacións coa Administración.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a base legal que protexe o uso do galego para impedir discriminacións.
Punto débil	<ul style="list-style-type: none"> • Ausencia case total na documentación deportiva (arbitral ou non), esquivando a cooficialidade que á lingua galega lle corresponde mesmo no ámbito deportivo.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Facer visible a presenza e a cooficialidade do galego nas competicións deportivas.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.5.8. Regular a validez dos actos e documentos xurídicos das entidades deportivas e das actas arbitrais realizadas en galego. – 6.5.9. Establecer normas que protexan o uso do galego por parte dos xogadores e traballadores das entidades deportivas de Galicia.

Grupo de medidas 6.5.D

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Prestixio (e mesmo dependencia de moitas entidades deportivas) da información deportiva en galego da Radio Galega, da Televisión de Galicia e de RNE-G sobre o deporte en Galicia. • Presenza do galego nos adestramentos, competicións e nalgúns casos comunicación escrita das categorías inferiores vencelladas ao mundo rural.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar os recursos dispoñibles nos medios de comunicación públicos.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Presenza minoritaria da lingua galega na comunicación dos espazos deportivos de radio e TV. • Ausencia case total da información escrita. • Tradución ao castelán mesmo da información que aos medios se lles facilita en galego. • Uso moi minoritario do galego no mundo.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Procurar que o galego sexa lingua normal de comunicación no ámbito deportivo.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.5.10. Negociar cos medios de comunicación que nunca traduzan ao castelán as declaracións feitas en galego polos deportistas ou representantes dos clubs. – 6.5.11. Negociar cos medios de comunicación unha progresión ascendente da información deportiva en lingua galega cun obxectivo a medio prazo dun 50%. – 6.5.12. Organizar cursos de formación de técnicos de comunicación deportiva en galego (megafonía, comunicación escrita, Internet).

Grupo de medidas 6.5.E

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Capacidade da lingua para vehicular a actividade, documentación e información deportiva.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a existencia do Instituto de Educación Física e do Centro de Alto Rendemento para formar tamén a expresión en galego dos futuros deportistas galegos de elite.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Escasa presenza do galego na formación de deportistas galegos. • Ausencia ou descoñecemento de materiais de apoio en galego para os clubs ou entidades deportivas (fichas, formularios, contratos, vocabularios, etc.). • Uso preferente da terminoloxía dos aspectos máis técnicos do deporte específica (<i>xavelina</i>, <i>martelo</i>, técnicas deportivas, partes do corpo, etc.) en castelán ou mesmo en inglés. • Escasa presenza do galego nas novas tecnoloxías, tanto na Rede coma nos programas informáticos referidos ao deporte.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Introducir a lingua galega no proceso técnico de formación dos deportistas de elite, dos adestradores, árbitros e profesores de educación física.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.5.13. Convenio cos institutos, centros ou escolas deportivas para que, polo menos, a metade da formación técnica se desenvolva en lingua galega de xeito que o propio proceso de formación/asesoramento facilite a utilización do galego para os profesionais do sector que teñan relevancia comunicativa. – 6.5.14. Elaborar e difundir todo o material terminolóxico necesario para o desenvolvemento en galego da formación e da actividade deportiva (adestradores, deportistas, árbitros e xestión empresarial e federativa). – 6.5.15. Traducir ao galego, mediante acordo coas respectivas federacións, o conxunto da regulamentación deportiva. – 6.5.16. Crear e difundir unha base de ferramentas e recursos –materiais de apoio (modelos de ficha, formularios..., correctores lingüísticos), terminoloxía deportiva– que permitan a utilización do galego na comunicación das entidades deportivas cos socios, coa federación, para a xestión interna, etc. – 6.5.17. Desenvolver un programa de divulgación amena (por exemplo, en formato cómic) da regulamentación dos deportes máis estendidos dirixido á xente nova.

Área 6. Lecer e tempo libre

OBXECTIVO DE ÁREA

- Conseguir unha oferta ampla, diversificada e atractiva de produtos de lecer en galego, prestando especial atención aos de maior aceptación entre a infancia e a mocidade.
- Promover o uso do galego nas institucións públicas, empresas privadas, asociacións e colectivos organizadores de actividades lúdicas e de lecer.
- Promover a recuperación de xogos tradicionais galegos.

Grupo de medidas 6.6.A

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Boa acollida dos produtos de lecer con calidade existentes en lingua galega. • Importante utilización da lingua galega en ámbitos relevantes de expresión artística e de lecer.
----------------------	--

Directrices estratéxicas	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar os recursos existentes nas institucións públicas. • Aproveitar os procesos de alfabetización tecnolóxica para a introdución do galego nas novas formas de ocio.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Escasa oferta e utilización de xogos e outros produtos de lecer en galego. O galego está case inédito nas ofertas lúdicas en TIC. • Escaso material e recursos para desenvolver o traballo socioeducativo en galego. • Falta de formación lingüística e sociolingüística específica para os profesionais do tempo libre.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Conseguir unha oferta ampla, diversificada e atractiva de produtos de lecer en galego, prestando especial atención aos de maior aceptación entre a infancia e a mocidade.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.6.1. Negociar a opción de galego cos fabricantes de produtos de lecer (videoxogos, telefonía móbil...) en formato de TIC de maior difusión en Galicia. – 6.6.2. Darlles a máxima difusión aos xogos <i>Arcano</i> e <i>O Preguntoiro</i>. – 6.6.3. Crear un fondo de recursos para o lecer e xogos en lingua galega, con especial (pero non exclusiva) atención á xente nova. – 6.6.4. Incentivar a iniciativa privada de creación e mais a eficaz difusión de todo tipo de materiais (novas versións de xogos como o <i>Arcano</i>, <i>O Preguntoiro</i>, fórmulas de contratos, carteis, partituras, programas musicais, etc.). Este fondo debe ser de acceso gratuito na Rede. – 6.6.5. Reorientar a programación da CRTVG con programación musical, filmica, reportaxes, series e debates de interese para rapaces e mozos. – 6.6.6. Fomentar a aparición de <i>Noites do Preguntoiro</i> en pubs estratéxicamente seleccionados das cidades galegas (a semellanza das <i>Quiz Night</i> do Reino Unido) nas que os gañadores dunha competición do <i>Preguntoiro</i> teñan gratis a consumición. – 6.6.7. Promover o galego en zonas de bares e copas. – 6.6.8. Fomentar o uso do galego nas tendas de roupa xuvenil. – 6.6.9. Establecer que, nas actividades de lecer con axuda pública, os monitores teñan bo coñecemento do galego e unha actitude de compromiso coa promoción da lingua nesta actividade.

Grupo de medidas 6.6.B

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Presenza da lingua galega nas actividades de tempo libre (maiormente na música folk ou tradicional, recitais poéticos, contacontos, teatro independente, pubs enxebres, series da TVG coma <i>Xabarín Club</i>, <i>Sin-Chan</i>, <i>Nani</i>, <i>Songoku</i>, librerías, festas gastronómicas e en menor medida, no rock e o cómic). • Actitude favorable de parte dos profesionais do sector.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a comprobada versatilidade da lingua para vehicular con éxito creacións e estilos urbanos para innovar o repertorio e recuperar o contacto coas novas xeracións e os ambientes urbanos.

Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Presenza maioritaria do castelán no ámbito do tempo libre xuvenil en Galicia. • Limitación do galego a actividades concretas e ausencia case total na maioría dos xéneros (ambiente nocturno, discotecas, pubs; xogos de mesa; ximnasios; música <i>hip hop</i> e similares). • Dificultade para encontrar actividades de ocio en galego en cidades que non sexan Santiago ou que non procedan da CRTVG.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Ampliar a imaxe estética do galego, actualmente encerrada na música folk, <i>Luar</i> e as festas gastronómicas e vinculala a unha sociedade cada vez máis urbana e cosmopolita. • Conseguir que as actividades de tempo libre funcionen como un espazo de socialización en galego da xente nova.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.6.10. Incorporar a produción cultural galega aos espazos de lecer e impulsar a aparición en galego de manifestacións dos xéneros e estética que hoxe teñen éxito entre rapaces e mozos urbanos. – 6.6.11. Promocionar a versión en galego de películas e libros de gran éxito internacional (<i>Harry Potter</i>, cómics ou similares), organizando proxeccións gratuítas e edicións a baixo prezo. – 6.6.12. Incorporar, con formas radicalmente novas, a riqueza lingüística e o patrimonio cultural de Galicia ás actividades de lecer destinadas á xente nova ou urbana. – 6.6.13. Establecer que as actividades de tempo libre vencelladas ás administracións galegas (sinaladamente os campamentos de verán e as actividades de excursión) non só teñan como lingua vehicular o galego senón que, nalgunhas delas, a propia lingua sexa obxecto de aprendizaxe lúdica e vencellada á ecoloxía. – 6.6.14. Programa de formación e sensibilización dos profesionais do tempo libre, para incorporar o obxectivo da promoción do galego en actividades de contido urbano innovador e aprender a xestionar o potencial conflito.

Grupo de medidas 6.6.C

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Utilización maioritaria da lingua galega por parte dos cidadáns nas festas populares do mundo vilego e rural. • Avances na presenza da lingua galega nas festas: carteis, actuacións, etc. • Facilitade para a intervención, dada a concentración dos axentes artísticos que dispoñen dunha importante ascendencia no ámbito das festas.
Directrices estratéxicas	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar os recursos culturais dispoñibles nos fondos públicos como base de produtos en galego para utilizar nos espazos de divulgación cultural. • Especial consideración aos axentes artísticos como actores clave na organización dos eventos festivos.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Insuficiente presenza do galego nos espectáculos das festas populares. • Escasa produción cultural con presenza relevante na sociedade galega. • Escasa difusión da produción cultural en lingua galega.

Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Procurar que as festas populares sexan un espazo de socialización na nosa lingua. • Incentivar a produción cultural galega e promover o consumo cultural en lingua galega. • Contemplar os espazos festivos como ámbito de difusión da produción cultural galega, promovendo a incorporación de ofertas culturais diversas, alén das orquestras e as bandas.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.6.15. Promover a produción cultural en lingua galega, fomentando a súa calidade e diversificación e traducindo os principais éxitos musicais de cada ano co obxectivo de incorporalos no repertorio das festas. Organizar anualmente unha <i>feira das festas galegas</i>, previa ao inicio da tempada de verán, que inclúa: un festival de orquestras, apoiado polos medios de comunicación galegos, como unha fórmula para incentivar a produción musical en galego, e dispor de éxitos musicais propios; unha feira coa oferta de actividades culturais diversas, co obxectivo de incorporar o conxunto da produción cultural galega ás festas populares (cantareiras, contacontos, regueifeiros, magos, xogos tradicionais, música tradicional). – 6.6.16. Establecer acordos cos axentes artísticos de orquestras e espectáculos para garantir a presenza do galego nos contratos, na publicidade e na relación co público e que incorporen a produción cultural galega, polo menos, nun 50% da actuación dos grupos musicais e outras atraccións nas festas populares. – 6.6.17. Establecer que as programacións culturais que contén con axuda dalgún organismo público deben garantir a presenza vehicular da lingua galega e unha notable porcentaxe de produción cultural galega. – 6.6.18. Estimular a recuperación dos xogos tradicionais galegos como número natural das festas populares de Galicia e como factor de demanda cultural en galego.

Área 7. Turismo

OBXECTIVOS DE ÁREA

- Asociar a lingua ao concepto de patrimonio, paisaxe e ecoloxía da actividade turística.
- Conseguir que o galego estea presente na documentación contractual, de información e propaganda do sector turístico.
- Promover que o turismo rural signifique un achegamento do mundo urbano á lingua galega.

Grupo de medidas 6.7.A

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • Fortaleza sociolóxica da lingua galega, máximo ben patrimonial galego.
Directrices estratéxicas	<ul style="list-style-type: none"> • Facerlle presente o galego ao turista como lingua viva e patrimonio cultural principal de Galicia. • Implicar as organizacións vertebradoras do sector.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Escasa utilización do galego no sector turístico. • Pouca presenza da lingua galega entre as organizacións profesionais que estruturan o sector. A súa proxección cara aos asociados non promove o seu uso. • Escasa presenza no ámbito empresarial pola crenza da falta de rendibilidade como idioma de expresión neste ámbito. • Escasa presenza da lingua galega nas cartas dos restaurantes e na rotulación e facturación dos hoteis.

Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Lograr que os turistas e peregrinos regresen sabendo que Galicia ten unha lingua propia e que este coñecemento lles resulte unha experiencia agradable. • Lograr que as entidades do sector turístico utilicen o galego como primeira lingua nas súas comunicacións.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.7.1. Publicar un manual políglota de conversación que combine en formato bilingüe ou trilingüe, o galego coas oito linguas máis frecuentes dos que visitan Galicia. – 6.7.2. Establecer que as cartas dos restaurantes e as facturas de todos os establecementos hostaleiros de Galicia estean tamén en galego. Definir un protocolo de boas prácticas comunicativas no sector turístico que incorpore o galego como lingua inicial, que prime a eficacia comunicativa e mais a asunción normal da nosa lingua. – 6.7.3. Negociar co Arcebispado de Compostela unha maior presenza do galego na liturxia dos peregrinos. – 6.7.4. Crear un folleto de información lingüística (historia e datos sociolingüísticos, entidades que a estudan e promoven, etc.) e unha información literaria básica coa programación de, polos menos, unha ruta literaria específica por cada provincia e outra en cada unha das sete cidades. Incluír de oficio este folleto, nas linguas pertinentes, en todos os paquetes de publicidade turística que se repartan en Galicia e fóra dela. – 6.7.5. Programa de sinalización (modificándoa de ser necesario) das zonas e recursos turísticos en lingua galega. Establecer que na rotulación dos lugares turísticos nunca falte a versión galega e sexa a primeira.

Grupo de medidas 6.7.B

Punto forte	<ul style="list-style-type: none"> • A lingua galega e a cultura en lingua galega é un ben cultural.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Concibir a lingua galega como un atractivo turístico máis, dentro do patrimonio cultural propio.
Puntos débiles	<ul style="list-style-type: none"> • Tendencia a ocultar a lingua galega coma se fose un obstáculo ou algo impertinente na relación co turista. • Atrofia do turismo cultural interior. • Os materiais de promoción turística adoitan estar só en castelán, por seren os máis demandados.
Obxectivos específicos	<ul style="list-style-type: none"> • Introducir o patrimonio lingüístico e literario galego como elemento substantivo en todo o traballo de promoción e xestión turística de TurGalicia. • Asociar a lingua galega ao concepto de patrimonio, paisaxe e ecoloxía da actividade turística. • Conseguir facer visible nas cartas, rótulos e etiquetas o galego escrito.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.7.6. Crear un catálogo de feitos culturais e lugares susceptibles de se converteren en recurso de turismo cultural de Galicia. – 6.7.7. Introducir a posibilidade de falar galego como unha opción máis do turismo rural, como existe neste mesmo sector noutros países en territorios bilingües.

<ul style="list-style-type: none"> – 6.7.8. Recrear os folletos publicitarios de Galicia, de xeito que nunca se fale dun lugar ou monumento como simple arquitectura sen indicar a vida histórica ou cultural máis sobranceira que aquelas pedras albergaron. Establecer que nes folletos haxa sempre un apéndice co vocabulario específico galego desa materia. – 6.7.9. Diseñar un parque temático literario coas creacións máis sobranceiras da literatura en lingua galega e uns puntos de información para os lugares de vida literaria ou artística – 6.7.10. Introducir a lingua nas rutas turísticas temáticas (viño, mosteiros...), e nos museos etnográficos. – 6.7.11. Identificar a lingua galega cos produtos galegos de calidade, especialmente cos produtos autóctonos con denominación de orixe.
--

Grupo de medidas 6.7.C

Puntos fortes	<ul style="list-style-type: none"> • Forte presenza da lingua galega nos niveis básicos da actividade turística.
Directriz estratéxica	<ul style="list-style-type: none"> • Aproveitar a fortaleza da lingua galega para introducila nos niveis de xestión e dirección.
Punto débil	<ul style="list-style-type: none"> • Escasa formación técnica en lingua galega nos niveis de xestión e dirección turística.
Obxectivo específico	<ul style="list-style-type: none"> • Promover que a publicidade turística dispoña como primeira lingua a galega, incorporando esta como atractivo da nosa riqueza cultural.
Medidas	<ul style="list-style-type: none"> – 6.7.12. Establecer que a competencia profesional en lingua galega sexa un dos obxectivos básicos da Escola Superior de Hostalería e de todos os centros de formación hostaleira e turística de Galicia. – 6.7.13. Establecer un programa de actualización e asesoramento lingüístico para que os profesionais do turismo traballen con seguridade en lingua galega. – 6.7.14. Crear e difundir ferramentas informáticas que faciliten a incorporación ao galego das empresas do sector, que permitan a galeguización das súas rutinas (contratos, publicidade, web, rótulos, etc.). Campaña de sensibilización no sector para coñecer os beneficios da utilización da lingua galega. – 6.7.15. Incentivar a produción de materiais turísticos en galego e a elaboración de produtos promocionais (folletos, vídeos...). – 6.7.16. Procurar que as actividades dirixidas ao público galego teñan como lingua de comunicación o galego (contratos, folletos divulgativos, etc.), facendo especial fincapé nas viaxes colectivas vinculadas co sector público (comunidades educativas, terceira idade, etc.). – 6.7.17. Promover o contacto coa lingua galega fóra de Galicia (noutras comunidades autónomas, en Portugal...) aproveitando eventos como o Xacobeo, sobre todo no referente a materiais de divulgación turística (roupa, adhesivos...). – 6.7.18. Introducir nos obxectivos centrais do Xacobeo unha maior ambición na proxección exterior da lingua galega e da cultura feita en lingua galega. – 6.7.19. Crear un máster en turismo cultural.

Índice

Prólogos	V	Innovacións consolidadas.....	18
Persoas que participaron na elaboración do Plan xeral de normalización da lingua galega.....	IX	Efectos firmes	19
Acordo do pleno da Cámara do Parlamento de Galicia sobre o Plan xeral de normalización da lingua galega	XIII	Posibilidades iniciadas	20
Presentación	1	Obxectivos xerais do Plan.....	21
Unha política lingüística galega e renovadora	1	Estrutura do Plan xeral de normalización da lingua galega	23
Satisfacción do camiño andado	1	Sectores transversais. Obxectivos xerais.....	23
O galego, unha lingua viva no século XXI	2	Sector A. Dereitos lingüísticos	23
Futuro da lingua propia de Galicia	3	Sector B. Novas tecnoloxías.....	24
Fortaleza do Galego	4	Sector C. Implementación do Corpus	25
Análise dalgúns problemas reais.		Sectores verticais	26
Desvelamento e rexurdir da lingua galega.....	4	Obxectivos xerais	27
Actualidade sociolingüística: Outras posibilidades	6	Sector 6. Sociedade	29
O cambio xeracional: Incremento do uso ocasional	7	Introdución	29
O problema do uso do galego na idade infantil.....	8	Área 1. Crenzas relixiosas	29
A competencia infantil.....	9	Área 2. Servizos sociais	30
Cambio de lingua co aumento da idade	9	Área 3. Inmigración.....	31
Os rapaces da Galicia autonómica e o idioma.....	10	Área 4. Asociacionismo	33
Outros problemas	11	Área 5. Deporte	33
Cinco séculos de lingua galega grazas ao pobo galego	11	Área 6. Lecer e tempo libre	34
O galego na sociedade da información e o coñecemento	12	Área 7. Turismo.....	34
Estratexias.....	13	Diagnóstico do sector	36
Nota aclaratoria.....	15	Área 1. Crenzas relixiosas.....	36
Notas para un diagnóstico da saúde da lingua galega.....	17	Área 2. Servizos sociais	37
Realidades constantes.....	17	Área 3. Inmigración.....	38
Actitudes constantes	18	Área 4. Asociacionismo	39
		Área 5. Deporte	39
		Área 6. Lecer e tempo libre	40
		Área 7. Turismo.....	40
		Obxectivos de sector	41

Áreas do sector	41	Puntos débiles	45
Área 1. Crenzas relixiosas	41	Obxectivos específicos	45
OBXECTIVOS DE ÁREA	41	Medidas.....	45
<i>Grupo de medidas 6.1.A</i>	41	<i>Grupo de medidas 6.1.H</i>	46
Puntos fortes	41	Punto forte.....	46
Directriz estratéxica	41	Directriz estratéxica	46
Puntos débiles	41	Puntos débiles	46
Obxectivos específicos	41	Obxectivo específico.....	46
Medidas.....	42	Medidas.....	46
<i>Grupo de medidas 6.1.B</i>	42	<i>Grupo de medidas 6.1.I</i>	46
Punto forte.....	42	Puntos fortes	46
Directriz estratéxica	42	Directriz estratéxica	46
Puntos débiles	42	Puntos débiles	46
Obxectivos específicos	42	Obxectivos específicos	46
Medidas.....	42	Medidas.....	46
<i>Grupo de medidas 6.1.C</i>	43	<i>Grupo de medidas 6.1.L</i>	47
Punto forte.....	43	Puntos fortes	47
Directriz estratéxica	43	Directriz estratéxica	47
Punto débil.....	43	Punto débil.....	47
Obxectivo específico.....	43	Obxectivos específicos	47
Medidas.....	43	Medidas.....	47
<i>Grupo de medidas 6.1.D</i>	43	<i>Grupo de medidas 6.1.LL</i>	47
Punto forte.....	43	Punto forte.....	47
Directriz estratéxica	43	Directriz estratéxica	47
Puntos débiles	43	Punto débil.....	47
Obxectivos específicos	43	Obxectivo específico.....	47
Medidas.....	43	Medidas.....	47
<i>Grupo de medidas 6.1.E</i>	44	<i>Grupo de medidas 6.1.M</i>	48
Puntos fortes	44	Punto forte.....	48
Directriz estratéxica	44	Directriz estratéxica	48
Puntos débiles	44	Punto débil.....	48
Obxectivos específicos	44	Obxectivo específico.....	48
Medidas.....	44	Medidas.....	48
<i>Grupo de medidas 6.1.F</i>	44	Área 2. Servizos sociais	48
Puntos fortes	44	OBXECTIVOS DE ÁREA	48
Directrices estratéxicas	44	<i>Grupo de medidas 6.2.A</i>	48
Puntos débiles	44	Punto forte.....	48
Obxectivo específico.....	45	Directriz estratéxica	48
Medidas.....	45	Punto débil.....	48
<i>Grupo de medidas 6.1.G</i>	45	Obxectivos específicos	48
Puntos fortes	45	Medidas.....	49
Directrices estratéxicas	45	<i>Grupo de medidas 6.2.B</i>	49

Punto forte.....	49	Medidas.....	53
Directriz estratéxica.....	49	<i>Grupo de medidas 6.3.D</i>	53
Punto débil.....	49	Punto forte.....	53
Obxectivos específicos.....	49	Directriz estratéxica.....	53
Medida.....	49	Punto débil.....	53
<i>Grupo de medidas 6.2.C</i>	49	Obxectivo específico.....	53
Punto forte.....	49	Medidas.....	53
Directrices estratéxicas.....	49		
Punto débil.....	49	Área 4. Asociacionismo.....	54
Obxectivos específicos.....	49	OBXECTIVOS DE ÁREA.....	54
Medidas.....	49	<i>Grupo de medidas 6.4.A</i>	54
<i>Grupo de medidas 6.2.D</i>	50	Punto forte.....	54
Puntos fortes.....	50	Directrices estratéxicas.....	54
Directriz estratéxica.....	50	Puntos débiles.....	54
Puntos débiles.....	50	Obxectivo específico.....	54
Obxectivos específicos.....	50	Medidas.....	54
Medidas.....	50	<i>Grupo de medidas 6.4.B</i>	54
<i>Grupo de medidas 6.2.E</i>	50	Punto forte.....	54
Puntos fortes.....	50	Directriz estratéxica.....	54
Directriz estratéxica.....	50	Puntos débiles.....	54
Puntos débiles.....	50	Obxectivo específico.....	55
Obxectivo específico.....	51	Medidas.....	55
Medidas.....	51	<i>Grupo de medidas 6.4.C</i>	55
		Punto forte.....	55
Área 3. Inmigración.....	51	Directriz estratéxica.....	55
OBXECTIVOS DE ÁREA.....	51	Punto débil.....	55
<i>Grupo de medidas 6.3.A</i>	51	Obxectivo específico.....	55
Puntos fortes.....	51	Medida.....	55
Directriz estratéxica.....	51		
Puntos débiles.....	51	Área 5. Deporte.....	55
Obxectivos específicos.....	51	OBXECTIVO DE ÁREA.....	55
Medidas.....	51	<i>Grupo de medidas 6.5.A</i>	55
<i>Grupo de medidas 6.3.B</i>	52	Puntos fortes.....	55
Punto forte.....	52	Directrices estratéxicas.....	56
Directrices estratéxicas.....	52	Puntos débiles.....	56
Puntos débiles.....	52	Obxectivo específico.....	56
Obxectivos específicos.....	52	Medidas.....	56
Medidas.....	52	<i>Grupo de medidas 6.5.B</i>	56
<i>Grupo de medidas 6.3.C</i>	53	Puntos fortes.....	56
Puntos fortes.....	53	Directrices estratéxicas.....	56
Directriz estratéxica.....	53	Puntos débiles.....	56
Punto débil.....	53	Obxectivo específico.....	57
Obxectivo específico.....	53	Medidas.....	57

<i>Grupo de medidas 6.5.C</i>	57	Punto forte	61
Punto forte	57	Directrices estratéxicas	61
Directriz estratéxica	57	Puntos débiles	61
Punto débil	57	Obxectivos específicos	62
Obxectivo específico	57	Medidas	62
Medidas	57	<i>Grupo de medidas 6.7.B</i>	62
<i>Grupo de medidas 6.5.D</i>	57	Punto forte	62
Puntos fortes	57	Directriz estratéxica	62
Directriz estratéxica	57	Puntos débiles	62
Puntos débiles	57	Obxectivos específicos	62
Obxectivo específico	57	Medidas	62
Medidas	57	<i>Grupo de medidas 6.7.C</i>	63
<i>Grupo de medidas 6.5.E</i>	58	Puntos fortes	63
Punto forte	58	Directriz estratéxica	63
Directriz estratéxica	58	Punto débil	63
Puntos débiles	58	Obxectivo específico	63
Obxectivo específico	58	Medidas	63
Medidas	58		
Área 6. Lecer e tempo libre	58		
OBXECTIVO DE ÁREA	58		
<i>Grupo de medidas 6.6.A</i>	58		
Puntos fortes	58		
Directrices estratéxicas	59		
Puntos débiles	59		
Obxectivo específico	59		
Medidas	59		
<i>Grupo de medidas 6.6.B</i>	59		
Puntos fortes	59		
Directriz estratéxica	59		
Puntos débiles	60		
Obxectivos específicos	60		
Medidas	60		
<i>Grupo de medidas 6.6.C</i>	60		
Puntos fortes	60		
Directrices estratéxicas	60		
Puntos débiles	60		
Obxectivos específicos	61		
Medidas	61		
Área 7. Turismo	61		
OBXECTIVOS DE ÁREA	61		
<i>Grupo de medidas 6.7.A</i>	61		

